

ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН
ХЯНАЛТ, ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ГАЗАР

ЭМ ЗҮЙН САЛБАРЫН ҮЗҮҮЛЭЛТ-2023

УЛААНБААТАР ХОТ
2023 ОН

ЭМ ЗҮЙН САЛБАРЫН ҮЗҮҮЛЭЛТ-2023

Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газар

Хаяг: Монгол улс, Улаанбаатар хот,
Чингэлтэй дүүрэг, 3 дугаар хороо,
Энхтайвны өргөн чөлөө, Энхтайван
Найрамдлын ордон

Утас: 260124

Э-шуудан: info@mmra.gov.mn
www.mmra.gov.mn

Эрхэлсэн: Ш.Энхтуяа ЭЭХХЗГ-ын даргын албан үүргийг
түр орлон гүйцэтгэгч

Хянасан: П.Мөнхжаргал ЭЭХХЗГ-ын ЗУГ-ын дарга

Эмхэтгэсэн: Ц.Цэрэнчимэд ЭЭХХЗГ-ын ЗУГ-ын мэргэжилтэн

Мэдээлэл цуглуулсан:

М.Нурбол	ЭЭХХЗГ-ын ЧХГ-ын улсын байцаагч
Э.Одбаяр	ЭЭХХЗГ-ын ЭҮХ-ийн ахлах мэргэжилтэн
А.Номиндарь	ЭЭХХЗГ-ын ЛЗЗГ-ын мэргэжилтэн
Ц.Амаржаргал	ЭЭХХЗГ-ын ЭАБТСГ-ын мэргэжилтэн
Б.Санж-Очир	ЭЭХХЗГ-ын ЭТТГ-ын мэргэжилтэн
Б.Мөнхбаатар	ЭЭХХЗГ-ын ЭХГ-ын мэргэжилтэн
М.Тэгшсайхан	ЭЭХХЗГ-ын ЭБХ-ийн мэргэжилтэн
Д.Номинцэцэг	ЭЭХХЗГ-ын ЭШЛ-ийн ахлах шинжээч

ГАРЧИГ

ӨМНӨХ ҮГ	4
ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР	5
1. ХҮН АМ ЗҮЙН БОЛОН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ	6
1.1 МОНГОЛ УЛСЫН ХҮН АМ	6
1.2 ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ	9
1.2.1. ХҮН АМЫН ӨВЧЛӨЛИЙН ТЭРГҮҮЛЭХ ШАЛТГААН	9
1.2.2. ХҮН АМЫН НАС БАРАЛТЫН ТЭРГҮҮЛЭХ ШАЛТГААН	10
2. ЭМ ЗҮЙН САЛБАРЫН ЕРӨНХИЙ ҮЗҮҮЛЭЛТ	11
2.1. ЭРХ ЗҮЙ, БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГ	11
2.2. ЭМ ХАНГАМЖИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ҮЗҮҮЛЭЛТ	16
2.2.1. ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ҮЙЛДВЭР	18
2.2.2. ХАНГАН НИЙЛҮҮЛЭХ БАЙГУУЛЛАГА	19
2.2.3. ЭМИЙН САН	19
2.3. ХҮНИЙ НӨӨЦИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ	23
2.4. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ	28
2.4.1. ЭМИЙН САНХҮҮЖИЛТ	28
2.4.2. ЭМИЙН ИМПОРТ	30
2.4.3. ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ИМПОРТ	33
2.4.4. УРВАЛЖ, СТАНДАРТ БОДИСЫН ИМПОРТ	34
2.4.5. ИМПОРТЫН ЛИЦЕНЗ	34
2.4.6. ЭМИЙН ЭКСПОРТ	37
2.4.7. ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, БОРЛУУЛАЛТ	39
2.4.8. ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ХУДАЛДАН АВАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	41
2.5. ЭМИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ	44
2.5.1. ЭМИЙН БҮРТГЭЛ	44
2.5.2. ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТ	50
2.5.3. ЛАБОРАТОРИЙН ШИНЖИЛГЭЭ	52
2.5.4. ЭМИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ	55
2.5.5. ЭМИЙН СОНГОЛТ	56
2.5.6. ЭМИЙН ЗАР СУРТАЛЧИЛГААНЫ ЗӨВШӨӨРӨЛ	57
2.5.7. ЭМИЙН ЗОХИСТОЙ ХЭРЭГЛЭЭ	58
2.5.8. МАНСУУРУУЛАХ, СЭТГЭЦЭД НӨЛӨӨТ ЭМ	60
2.6. ЭМНЭЛГИЙН ТОНОГ ТӨХӨӨРӨМЖИЙН ШАЛГАЛТ ТОХИРУУЛГА	62
АВЛИГААС СЭРГИЙЛЭХ МЭДЭЭЛЭЛ	67
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	69
ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	71
ХАВСРАЛТ 1. ЗАЙЛШГҮЙ ШААРДЛАГАТАЙ ЭМИЙН 10 ДУГААР ЖАГСААЛТ	72
ХАВСРАЛТ 2. ХҮҮХДИЙН ЗАЙЛШГҮЙ ШААРДЛАГАТАЙ ЭМИЙН 3 ДУГААР ЖАГСААЛТ ..	97

ӨМНӨХ ҮГ

Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг-Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газраас “Эм зүйн салбарын үзүүлэлт-2023” эмхэтгэлийг та бүхэндээ хүргэж байгаадаа таатай байна. Эм зүйн салбарын үндсэн үзүүлэлтийг эмхэтгэн, бодлого боловсруулагч, шийдвэр гаргагч болон бусад хэрэглэгчдийн хүртээл болгох нь эрүүл мэндийн салбарын ил тод, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой билээ.

Эм зүйн салбарын хүний нөөц, эм хангамжийн байгууллага, эдийн засгийн тоон мэдээлэл болон эмийн бүртгэл, чанар аюулгүй байдал, эмийн сонголт, зохистой хэрэглээний үзүүлэлтийг тусган Эм зүйн салбарын үзүүлэлтийг 2015 онд анх эмхэтгэн гаргаж байсан ба энэ удаа ес дэх эмхэтгэлийг эрхэм Та бүхэнд толилуулж байна.

Монгол улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй “Алсын хараа-2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хөтөлбөрт тусгагдсан эрүүл мэндийн чанар, хүртээмж, үр дүнтэй тогтолцоог хөгжүүлэх зорилтын хүрээнд эмийн чанар, аюулгүй байдлыг хангах, зохицуулалтыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд онцлон анхаарч ажилласаар байна.

Энэхүү эмхэтгэлийг эрхэм салбарын мэргэжилтнүүд та бүхнийг салбарын бодлого, төлөвлөгөө, арга хэмжээ болон судалгаа шинжилгээний ажилд өргөнөөр ашиглана гэдэгт итгэж байна.

Ш.ЭНХТУЯА

ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ХЯНАЛТ, ЗОХИЦУУЛАЛТЫН
ГАЗРЫН ДАРГЫН АЛБАН ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР

АУК	Анагаах Ухааны коллеж
АШУУИС	Анагаахын шинжлэх ухааны үндэсний их сургууль
БИБ	Биологийн идэвхт бүтээгдэхүүн
БОЭТ	Бүсийн Оношилгоо, эмчилгээний төв
БНХАУ	Бүгд Найрамдах Хятад Ард улс
БНЭУ	Бүгд Найрамдах Энэтхэг улс
БНСУ	Бүгд Найрамдах Солонгос улс
ЗШЭҮЖ	Зайлшгүй шаардлагатай эмийн үндэсний жагсаалт
НЭМГ	Нийслэлийн эрүүл мэндийн газар
МЭИК	Монгол Эм Импекс Концерн
ОХУ	Оросын Холбооны Улс
УНТЭ	Улсын нэгдүгээр төв эмнэлэг
УХТЭ	Улсын хоёрдугаар төв эмнэлэг
ХСҮТ	Хавдар судлалын үндэсний төв
ХБНГУ	Холбооны Бүгд Найрамдах Герман улс
ЭЗШУИС	Эм зүйн шинжлэх ухааны их сургууль
ЭМГ	Эрүүл мэндийн газар
ЭТТИ	Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн инженер
ЭМС	Эрүүл мэндийн сайд
ЭХНБ	Эм ханган нийлүүлэх байгууллага
ШУТИС	Шинжлэх ухаан технологийн их сургууль
АТС	Anatomical Therapeutic Chemical
AWaRe	Access Watch Reverse (Хүртээмжтэй байлгах, хянах, нөөцлөх)
GMP	Good Manufacturing Practice (Үйлдвэрлэлд тавих зохистой дадал)
MNS	Mongolian National Standard (Монгол улсын стандарт)
PSUR	Periodic Safety Update Report (Эмийн аюулгүй байдлын хугацаат тайлан)
CIOMS	Council for International Organizations of Medical Sciences (Анагаахын шинжлэх ухааны олон улсын байгууллагын зөвлөл)

1

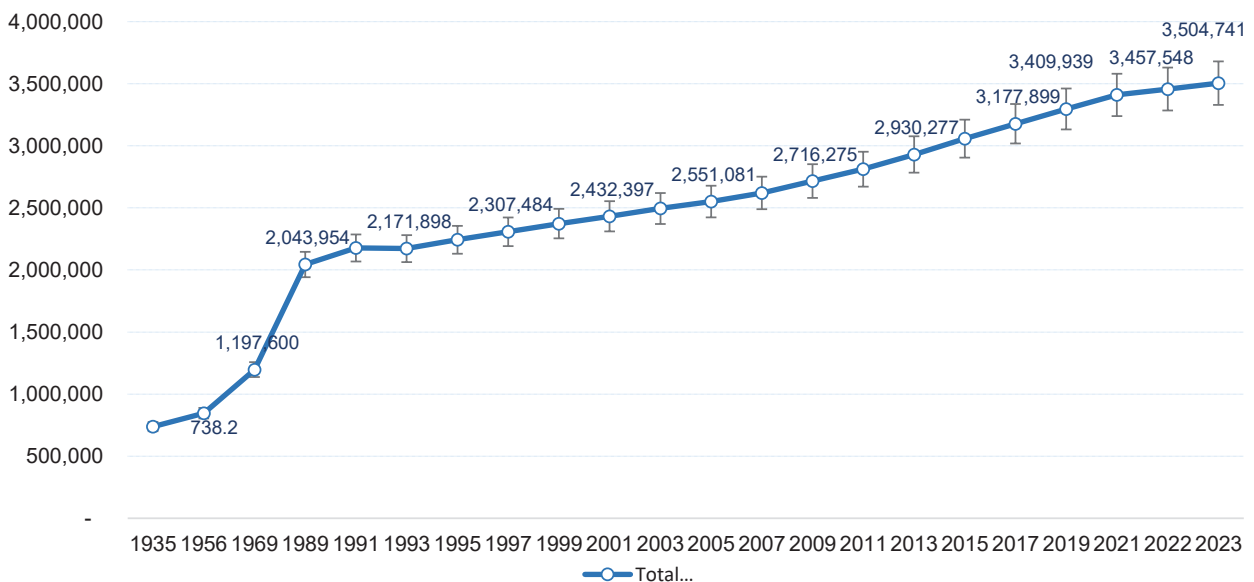
ХҮН АМ ЗҮЙН БОЛОН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

1.1. МОНГОЛ УЛСЫН ХҮН АМ

Монгол улсын хүн амын тоо 2023 онд 3 сая 504.7 мянга болсон байна. 2022 оноос 47.15 мянган хүнээр буюу 1.4 хувиар өссөн байна. Нийт хүн амын 2 сая 479.9 мянга буюу 70.8% нь нийслэлд, үлдсэн 1 сая 25 мянга буюу 29.2% нь орон нутагт амьдарч байгаа бөгөөд эрэгтэйчүүд 1 сая 718.3 мянга, эмэгтэйчүүд 1 сая 786.5 мянга байна. (Зураг 1.)

Нийт хүн амыг насны бүлгээр авч үзвэл: 0-14 хүртэлх насны хүүхэд 1 сая 106.6 мянга (31.6 хувь), 15-19 насны хүүхэд 253.4 мянга (7.2 хувь), 20-39 насны хүн ам 1 сая 50 мянга (30.0 хувь), 40-64 насны хүн ам 920.0 мянга (26.2 хувь), 65-аас дээш насны хүн ам 174.5 мянга буюу 4.9 хувийг тус тус бүрдүүлж байна.

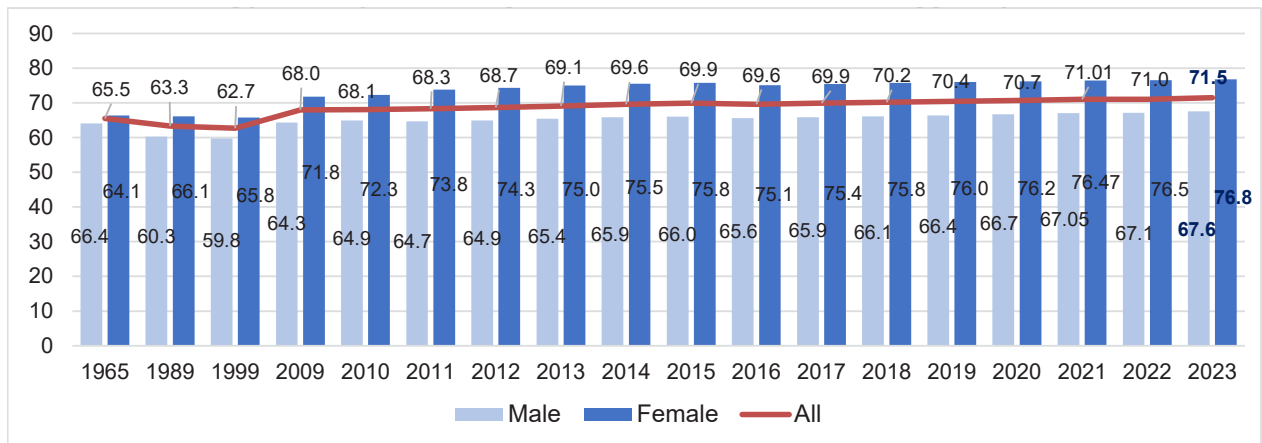
Зураг 1. Хүн амын тоо, сонгосон онуудаар

Эх сурвалж: Статистикийн мэдээллийн сан-www.1212.mn

Монгол хүний дундаж наслалт 2023 онд улсын хэмжээнд 71.5 болж өмнөх оноос 0.2 жилээр өссөн бөгөөд эмэгтэйчүүдийн дундаж наслалт 76.85, эрэгтэйчүүдийн хувьд 67.62 болсон байна. Монгол хүний дундаж наслалт 1965 онд 65.5 байсан ба 2023 онд 71.5 болж, сүүлийн 58 жилийн хугацаанд 6.0 жилээр нэмэгдсэн байна. (Зураг 2.)

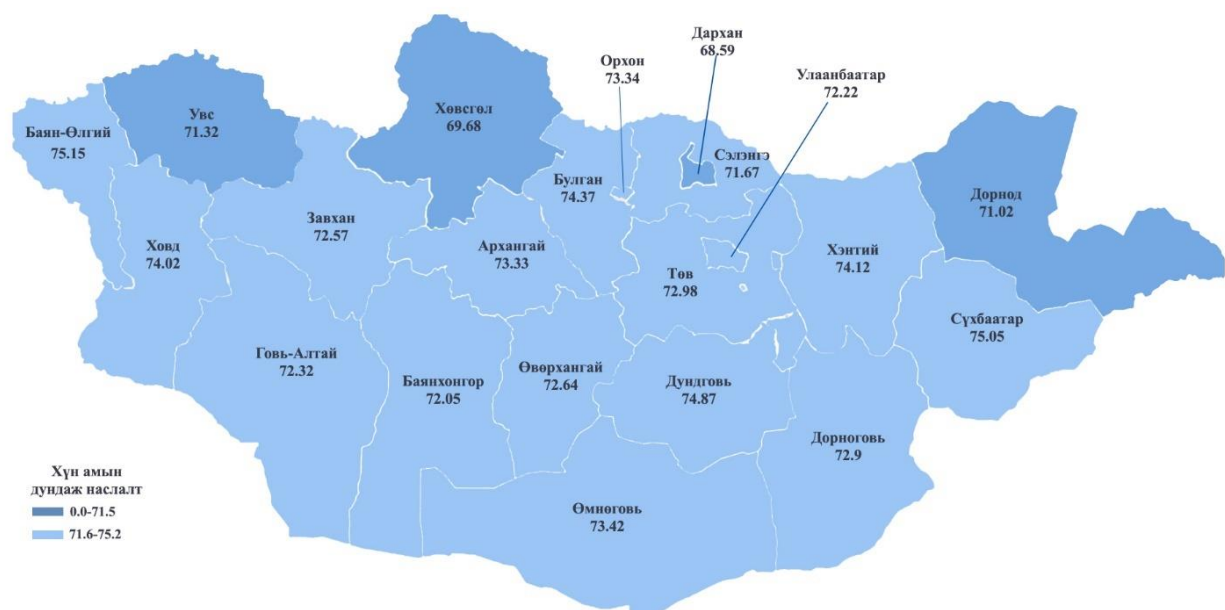
Зураг 2. Хүн амын дундаж наслалт, сонгосон онуудаар

Эх сурвалж: Статистикийн мэдээллийн сан- www.1212.mn

Хүн амын төрөлтөөс тооцсон дундаж наслалт аймгуудаар авч үзвэл Баян-өлгий аймгийн хүн амын дундаж наслалт 75.15 буюу улсын дунджаас 3.7 жилээр их, Дархан-Уул аймгийн хүн амын дунджаас 68.6 буюу улсын дундаж 2.9 жилээр бага байна. (Зураг 3.)

Зураг 3. Хүн амын дундаж наслалт, аймаг, нийслэлээр 2023 он

Хүн амын төрөлтөөс тооцсон дундаж наслалт аймаг бүсүүдээр ялгаатай байгаа ба зүүн бүсэд хамгийн өндөр буюу 73.39, хангайн бүсэд хамгийн бага буюу 72.56 байна. (Хүснэгт 1.)

Хүснэгт 1. Хүн амын дундаж наслалт, бүс, аймгаар 2023 он

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Бүгд	71.5	67.62	76.85
Баруун бүс	73.08	69.53	75.98
Баян-Өлгий	75.15	72.22	77.38
Говь-Алтай	72.32	67,33	76.81
Завхан	72.57	70.26	74.88
Увс	71.32	66.94	74.71
Ховд	74.02	70.9	76.15
Хангайн бүс	72.56	70.09	76.33
Архангай	73.33	71.16	74.34
Баянхонгор	72.05	69.0	73.93
Булган	74.37	70.10	76.76
Орхон	73.34	72.23	83.86
Өвөрхангай	72.64	70.65	74.95
Хөвсгөл	69.68	66.8	74.19
Төвийн бүс	72.57	69.11	77.32
Говьсүмбэр	73.90	72.69	76.36
Дархан-Уул	68.59	64.10	74.60
Дорноговь	72.9	68.40	78.58
Дундговь	74.87	71.27	80.03
Өмнөговь	73.42	69.46	77.97
Сэлэнгэ	71.67	67.12	78.09
Төв	72.98	70.75	75.67
Зүүн бүс	73.39	69.57	77.47
Дорнод	71.02	67.03	75.35
Сүхбаатар	75.05	70.02	79.80
Хэнтий	74.12	71.67	77.28
Улаанбаатар	72.22	67.46	75.61

1.2. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

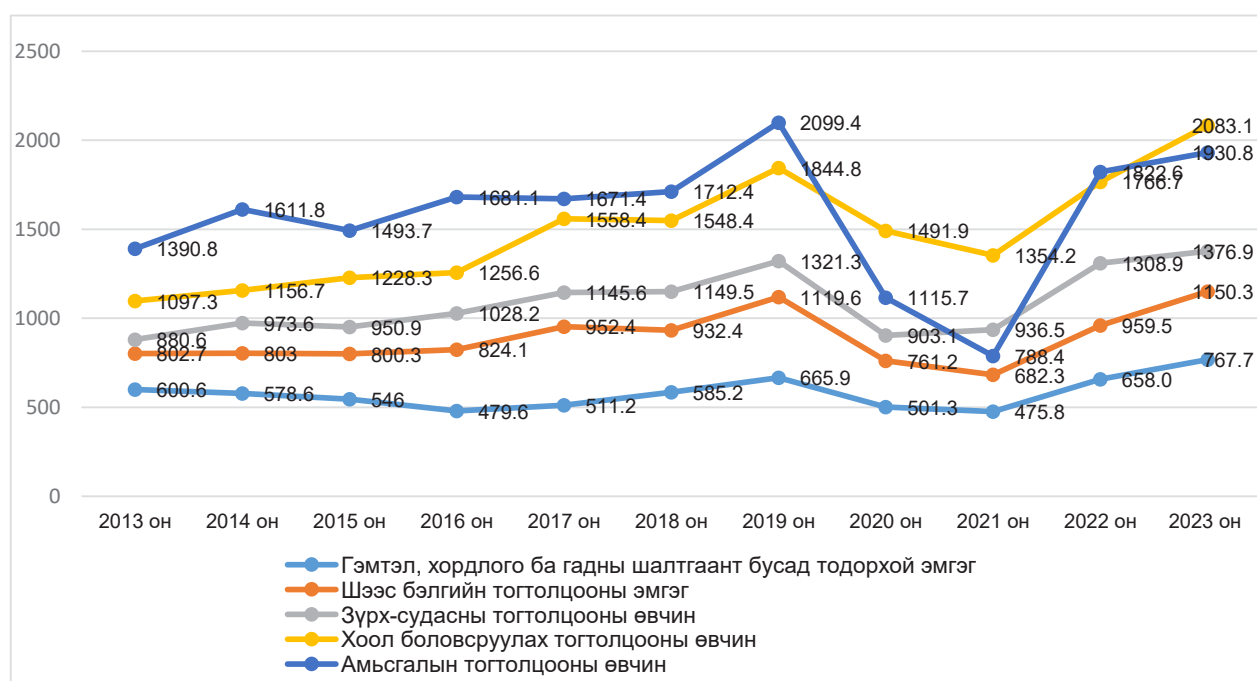
1.2.1. ХҮН АМЫН ӨВЧЛӨЛИЙН ТЭРГҮҮЛЭХ ШАЛТГААН

Хүн амын өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаанд амьсгалын зам, хоол боловсруулах, зүрх судасны, шээс бэлгийн тогтолцооны өвчин болон гэмтэл хордлого ба гадны шалтгаант бусад тодорхой эмгэг өвчнүүд багтаж байна. 2022 онд амьсгалын тогтолцооны өвчин тэргүүлж байсан бол 2023 онд хоол боловсруулах тогтолцооны өвчин тэргүүлж байна. Хүн амын өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаан 10000 хүн амд харгалзах тоо үзүүлэлтүүд 2022 онтой харьцуулахад өссөн байна.

Хүн амын өвчлөлийн шалтгаан 10000 хүн амд авч үзвэл:		2021 он	2022 он	2023 он
1	Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчин	1354.2	1766.7	2083.1
2	Амьсгалын тогтолцооны өвчин	788.4	1822.6	1930.8
3	Зүрх-судасны тогтолцооны өвчин	936.5	1308.9	1376.9
4	Шээс бэлгийн тогтолцооны өвчин	682.3	959.5	1150.3
5	Гэмтэл хордлого, нас баралтын гадны шалтгаант бусад тодорхой эмгэг	475.8	658.0	767.7

2022 онтой харьцуулахад 10000 хүн амд амьсгалын тогтолцооны өвчин 108.2-оор, хоол боловсруулах тогтолцооны өвчин 316.4-өөр, зүрх-судасны тогтолцооны өвчин 68.0-аар, шээс бэлгийн тогтолцооны өвчин 190.8-аар, гэмтэл, хордлого ба бусад шалтгаант өвчин 109.7-оор тус тус өссөн байна. (Зураг 4.)

**Зураг 4. Амбулаторийн өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаан,
10 000 хүн амд, 2013-2023 он**

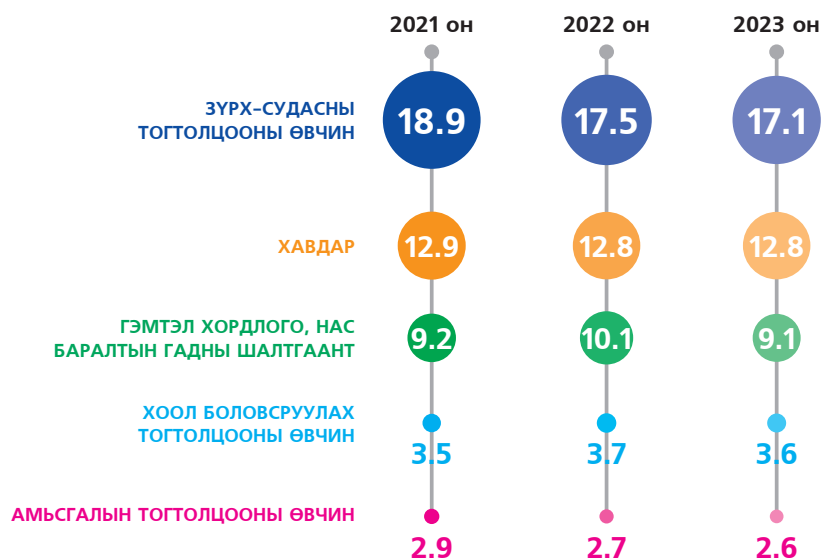

Эх сурвалж: Эрүүл мэндийн хөгжлийн төв, Эрүүл мэндийн салбарын үзүүлэлт-2023 он

1.2.2. ХҮН АМЫН НАС БАРАЛТЫН ТЭРГҮҮЛЭХ ШАЛТГААН

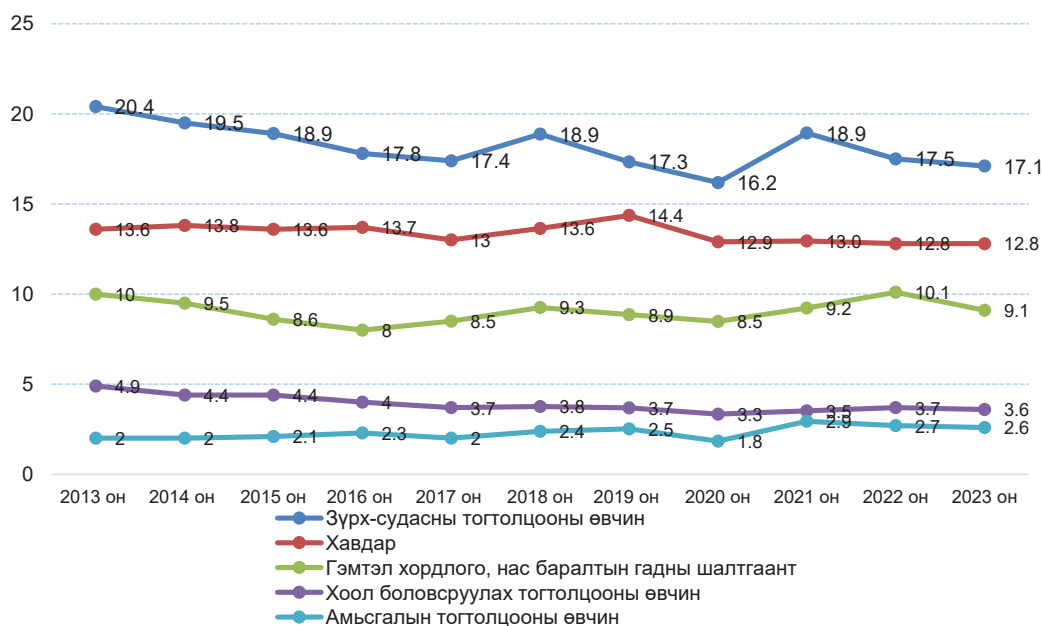
Монгол улсын хүн амын нас баралтын шалтгаанд амьсгалын тогтолцооны өвчин, хавдар, зүрх-судасны тогтолцооны өвчин 1990 онд тэргүүлж байсан бол 1995 оноос одоог хүртэл зүрх-судасны тогтолцооны өвчин, хавдар, гэмтэл, хордлого, гадны шалтгаант нас баралт тэргүүлсээр байна.

ХҮН АМЫН НАС БАРАЛТЫН ТЭРГҮҮЛЭХ 5 ШАЛТГААН 10 000 ХҮН АМД:

Урьд онтой харьцуулахад хүн амын нас баралтын тэргүүлэх шалтгаан 10000 хүн амд зүрх-судасны тогтолцооны өвчин 0.4 нэгжээр, амьсгалын тогтолцооны өвчин 0.1 нэгжээр гэмтэл, хордлого ба бусад шалтгаант өвчин 1.0 нэгжээр, хоол боловсруулах тогтолцооны өвчин 0.1 нэгжээр тус тус буурсан байна. (Зураг 5.)

Зураг 5. Нас баралтын тэргүүлэх 5 шалтгаан, 10 000 хүн амд (2013–2023 он)

Эх сурвалж: Эрүүл мэндийн хөгжлийн төв, Эрүүл мэндийн салбарын үзүүлэлт-2023 он

2

ЭМ ЗҮЙН САЛБАРЫН ЕРӨНХИЙ ҮЗҮҮЛЭЛТ

2.1. ЭРХ ЗҮЙ, БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГ

2023 оны байдлаар Монгол улсын эм зүйн салбарт дараах эрх зүйн баримт бичгийг мөрдөн ажиллав.

ХУУЛЬ (цагаан толгойн үсгийн дарааллаар)

1. Авлигын эсрэг хууль (2006 оны 07 дугаар сарын 06-ний өдөр)
2. Аудитын тухай /Шинэчилсэн найруулга/ (2015 оны 06 дугаар сарын 19-ний өдөр)
3. Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/ (2020 оны 04 дүгээр сарын 24-ний өдөр)
4. Байгууллагын нууцын тухай (1995 оны 05 дугаар сарын 16-ны өдөр)
5. Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай (2014 оны 01 дүгээр сарын 24-ны өдөр)
6. Гамшгаас хамгаалах тухай /Шинэчилсэн найруулга/ (2017 оны 02 дугаар сарын 02-ны өдөр)
7. Барааны тэмдэг, газар зүйн заалтын тухай (2010 оны 06 дугаар сарын 10-ны өдөр)
8. Гаалийн тухай хууль (2008 оны 05 дугаар сарын 20-ны өдөр)
9. Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай /Шинэчилсэн найруулга/ (2019 оны 06 дугаар сарын 06-ний өдөр)
10. Дархлаажуулалтын тухай (2000 оны 04 дүгээр сарын 20-ны өдөр)
11. Донорын тухай /Шинэчилсэн найруулга/ (2018 оны 01 дүгээр сарын 19-ний өдөр)
12. Зар сурталчилгааны тухай (2002 оны 05 дугаар сарын 30-ны өдөр)
13. Засгийн газрын агентлагийн эрх зүйн байдлын тухай (2004 оны 02 дугаар сарын 15-ны өдөр)
14. Захиргааны ерөнхий хууль (2015 оны 06 дугаар сарын 19-ний өдөр)
15. Зөвшөөрлийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/ (2022 оны 06 дугаар сарын 17-ны өдөр)
16. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай (2017 оны 05 дугаар сарын 18-ны өдөр)
17. Зөрчлийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/ (2017 оны 05 дугаар сарын 11-ний өдөр)
18. Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай (1995 оны 04 дүгээр сарын 17-ны өдөр)
19. Иргэний хууль (2002 оны 01 дүгээр сарын 10-ны өдөр)
20. Кибер аюулгүй байдлын тухай хууль (2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдөр)
21. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай (2002 оны 11 дүгээр сарын 28-ны өдөр)
22. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай (2011 оны 05 дугаар сарын 26-ны өдөр)
23. Монгол улсын Засгийн газрын тухай (1993 оны 05 дугаар сарын 06-ны өдөр)
24. Монгол Улсын Үндсэн хууль (1992 оны 01 дүгээр сарын 13-ны өдөр)
25. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай (2012 оны 01 дүгээр сарын 19-ний өдөр)
26. Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ (2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдөр)

27. Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай (2017 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдөр)
28. Төрийн албаны тухай /Шинэчилсэн найруулга/ (2017 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдөр)
29. Төрийн болон албаны нууцын тухай (2016 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр)
30. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль (2023 оны 05 дугаар сарын 04-ний өдөр)
31. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай /Шинэчилсэн найруулга/ (2023 оны 05 дугаар сарын 16-ны өдөр)
32. Төрийн хяналт, шалгалтын тухай (2003 оны 01 дүгээр сарын 03-ны өдөр)
33. Төсвийн тухай хууль (2011 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдөр)
34. Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль (2022 оны 04 дүгээр сарын 29-ний өдөр)
35. Улсын тэмдэгийн хураамжийн тухай хууль (2010 оны 11 дүгээр сарын 29-ний өдөр)
36. Үндэсний аюулгүй байдлын тухай (2001 оны 12 дугаар сарын 27-ны өдөр)
37. Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ (2020 оны 05 дугаар сарын 07-ны өдөр)
38. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай (2008 оны 05 дугаар сарын 22-ны өдөр)
39. Хөдөлмөрийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/ (2021 оны 07 дугаар сарын 02-ны өдөр)
40. Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай /Шинэчилсэн найруулга/ (2021 оны 12 дүгээр сарын 17-ны өдөр)
41. Хэмжил зүйн тухай хууль (2019 оны 05 дугаар сарын 09-ний өдөр)
42. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай (2010 оны 05 дугаар сарын 27-ны өдөр)
43. Эрүүл мэндийн тухай хууль (2011 оны 05 дүгээр сарын 05-ний өдөр)
44. Эрүүл мэндийн даатгалын тухай (2015 оны 01 дүгээр сарын 29-ний өдөр)

МОНГОЛ УЛСЫН ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ

1. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөлөх бодисын хууль бус эргэлтийн эсрэг нэгдсэн үндэстний байгууллагын конвенц (1990 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдөр)
2. Мансууруулах эмийн тухай нэгдсэн конвенц (1961 оны 03 дугаар сарын 25-ны өдөр)
3. Сэтгэцэд нөлөөлөх бодисын тухай конвенц (1971 оны 02 дугаар сарын 21-ний өдөр)

УИХ-ЫН ТОГТООЛ

1. “АЛСЫН ХАРАА-2050” Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого
2. Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл батлах тухай
3. Монгол Улсын засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр
4. Төрөөс эмийн талаар баримтлах бодлого (2014 оны 10 дугаар сарын 09-ны өдрийн 57 дугаар тогтоол)

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1. Агентлаг байгуулах тухай – Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт зохицуулалтын газар (2020 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдрийн 222 дугаар тогтоол)
2. Агентлаг байгуулах тухай–Засгийн газрын 2020 оны 222 дугаар тогтоол, тогтоолын хавсралтанд өөрчлөлт оруулах тухай (2021 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн 378 дугаар тогтоол)
3. Дүрэм батлах тухай – Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм (2019 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 33 дугаар тогтоол)

4. Журам батлах тухай – Албан хэрэг хөтлөлтийн нийтлэг журам (2020 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн 246 дугаар тогтоол)
5. Монгол Улсын 2022 оны Төсвийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх талаар авах арга хэмжээний тухай (Засгийн газрын 2021 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн 388 дугаар тогтоол)
6. Журам шинэчлэн батлах тухай – Байгууллагын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулах, гүйцэтгэлийн зорилт, шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, тайлан гаргах журам (2020 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдрийн 217 дугаар тогтоол)
7. Журам шинэчлэн батлах тухай – Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт болон захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам (2020 оны 12 дугаар сарын 06-ны өдрийн 206 дугаар тогтоол)
8. Журам шинэчлэн батлах тухай – Стратеги төлөвлөгөө боловсруулах, батлах, хэрэгжилтийг хангах журам (2020 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдрийн 216 дугаар тогтоол)
9. “Журам батлах тухай” Шийтгэлээс чөлөөлөх хуудасны маягт хэрэглэх тухай (2021 оны 05 дугаар сарын 12-ны өдрийн 135 дугаар тогтоол)
10. Журам, загвар батлах тухай (2023 оны 01 дүгээр сарын 04-ны өдрийн 6 дугаар тогтоол)
11. “Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай” хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай (Шинжилгээ, судалгааны зорилгоор ашиглах мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын жагсаалт) (2003 оны 196 дугаар тогтоол)
12. Нийтлэг журам батлах тухай – ААНБ-ын дотоод хяналт шалгалт (2011 оны 11 дүгээр сарын 09-ний өдрийн 311 дүгээр тогтоол)
13. Улсын хилээр төрийн хяналтын дор нэвтрүүлэх бараанд экспорт, импортын лиценз олгох журам (2002 оны 219 дүгээр тогтоол)
14. Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулж батлах, ажлын гүйцэтгэл, үр дүн, мэргэшлийн түвшинг үнэлэх журам (2023 оны 8 дугаар сарын 23-ны өдрийн 301 дугаар тогтоол)
15. Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай (2023 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн 442 дугаар тогтоол)
16. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэх хилийн боомтыг тогтоох тухай (2011 оны 03 дугаар сарын 09-ний өдрийн 73 дугаар тогтоол)
17. Хяналт шалгалт хийх нийтлэг журам батлах тухай (2022 оны 12 дугаар сарын 28-ны өдрийн 479 дүгээр тогтоол)

САЙДЫН ТУШААЛ

1. Амин чухал эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хангамжийг зохицуулах журам батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2009 оны 388 дугаар тушаал)
2. Бүртгэлийн болон GMP-ын шинжээч ажиллуулах журам батлах тухай (Эрүүл мэнд, спортын сайдын 2015 оны 225 дугаар тушаал)
3. Гадаад, дотоодын эм үйлдвэрлэгчийн төлөөлөгчийн газрын ажиллах журам (Эрүүл мэнд, спортын сайдын 2015 оны 284 дугаар тушаал)
4. Дархлаажуулалтын дараах урвал хүндрэлийг бүртгэн мэдээлэх, тандах журамд өөрчлөлт оруулах тухай (Эрүүл мэнд, спортын сайдын 2016 оны А/278 дугаар тушаал)
5. Журам батлах тухай (Шадар сайдын 2023 оны 10 дугаар сарын 13-ны өдрийн 68 дугаар тушаал)
6. Зайлшгүй шаардлагатай эмийн 10 дахь, Хүүхдийн зайлшгүй шаардлагатай эмийн 3 дахь жагсаалт шинэчлэн батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2023 оны А/197 дугаар тушаал)

7. Монгол улсын хүн амын эмчилгээнд хэрэглэх мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт эмийн жагсаалт батлах тухай (Эрүүл мэнд, спортын сайдын 2016 оны А/184 дүгээр тушаал)
8. Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт эмийг импортлох, үйлдвэрлэх, ханган нийлүүлэх журам батлах тухай (Эрүүл мэнд, спортын сайдын 2015 оны 68 дугаар тушаал)
9. Мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт эмийн жагсаалтад өөрчлөлт оруулах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2016 оны А/28 дугаар тушаал)
10. Монгол улсын үндэсний фармакопейд өөрчлөлт оруулах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2017 оны А/219 дугаар тушаал)
11. Монгол Улсын Шадар сайдын 2015 оны 117 дугаар “Хэмжил зүйн ажил, үйлчилгээний төлбөрийн хэмжээг шинэчлэн батлах тухай” тушаал
12. Өнчин эмийн жагсаалт батлах тухай (Эрүүл мэнд, спортын сайдын 2015 оны 271 дүгээр тушаал)
13. Өнчин эмийн жагсаалтад нэмэлт оруулах тухай (Эрүүл мэнд, спортын сайдын 2016 оны А/30 дугаар тушаал)
14. Өнчин эмийн жагсаалтад нэмэлт оруулах тухай (Эрүүл мэнд, спортын сайдын 2017 оны А/301 дугаар тушаал)
15. Тусламж, хандиваар эм, эмнэлгийн хэрэгслийг нийлүүлэх, хүлээн авах, хэрэглэх журам батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2016 оны А/232 дугаар тушаал)
16. Үйл ажиллагааны төлөвлөгөө батлах тухай (Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын хууль бус эргэлттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”-ийн эрүүл мэндийн салбарт хэрэгжих үйл ажиллагааны төлөвлөгөө (Эрүүл мэндийн сайдын 2017 оны А/289 дугаар тушаал)
17. Фармакопей боловсруулах, батлах, дугаар өгөх, фармакопейн хорооны бүрэлдэхүүн, ажиллах журам шинэчлэн батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2014 оны 132 дугаар тушаал)
18. Хяналтын байцаагчийн эрх, албаны болон хувийн дугаар олгох тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2023 оны А/88 дугаар тушаал)
19. Хлорт фторт нүүрстөрөгч агуулсан ингаляци хэлбэрийн эмийн бүртгэлийг зогсоох тухай (Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд, Эрүүл мэндийн сайдын хамтарсан 2009 оны 217/259 дүгээр тушаал)
20. Хүний эмийн зөвлөлийн бүрэлдэхүүн, ажиллах журам батлах тухай (Эрүүл мэндс сайдын 2015 оны 30 дугаар тушаал)
21. Хүний эмийн зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2021 оны А/144 дугаар тушаал)
22. Хэмжил зүйн ажил, үйлчилгээний төлбөрийн хэмжээг шинэчлэн батлах (Монгол Улсын Шадар сайдын 2015 оны 117 дугаар тушаал)
23. Цахимаар эмийн жор бичих, олгох заавар батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2020 оны А/495 дугаар тушаал)
24. Шалгалт баталгаажуулалтад хамруулах хэмжих, хэрэгслийн жагсаалт (Монгол Улсын Шадар сайдын 2021 оны 125 дугаар тушаал)
25. Эмийн эргэлтийн сангийн ажиллах журам батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2011 оны 297 дугаар тушаал)
26. Эмийн гаж нөлөөг мэдээллийг бүртгэх, мэдээлэх, үнэлэх тайлагнах журам батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2023 оны А/67 дугаар тушаал)
27. Эмийн зах зээлийн дараах тандалт судалгаа хийх журам батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2014 оны 33 дугаар тушаал)
28. Эмнэлгийн мэргэжилтний ёс зүйн дүрэм батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2019 оны А/406 дугаар тушаал)

29. “Эмнэл зүйн туршилт явуулах, судалгаа, шинжилгээний зорилгоор хүний цус, цусан бүтээгдэхүүн, биологийн шингэн, эд, эрхтэн авах, хэрэглэх журам” (Эрүүл мэндийн сайдын 2018 оны А/526 дугаар тушаал)
30. Эм зүйн салбарын сайн засаглалын удирдамж батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2016 оны А/190 дүгээр тушаал)
31. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн аюулгүй байдлын программыг нэвтрүүлэх журам батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2017 оны А/19 дүгээр тушаал)
32. Эмнэлгийн эм зүйн албаны үйл ажиллагааны үлгэрчилсэн дүрэм батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2016 оны А/180 дүгээр тушаал)
33. Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжид шалгалт тохируулга хийх журам батлах (Эрүүл мэнд, спортын сайдын 2015 оны 249 дүгээр тушаал)
34. Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн мэдээллийн санг бүрдүүлэх, ашиглах журам (ЭМС-ын 2017 оны А/493 дугаар тушаал)
35. Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн хэвийн ажиллагааг хангах, засвар үйлчилгээ хийх журам (ЭМС-ын 2018 оны А/344 дүгээр тушаал)
36. Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжид шалгалт тохируулга хийх арга аргачлал (ЭМС-ын 2018 оны А/345 дугаар тушаал)
37. Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжид шалгалт тохируулга хийх арга аргачлал (ЭМС-ын 2021 оны А/464 дүгээр тушаал)
38. Эмийн эмчилгээг зохицуулах хорооны ажиллах журам батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2019 оны А/414 дүгээр тушаал)
39. Эм, эмийн түүхий эд, биологийн идэвхт бүтээгдэхүүнийг бүртгэх журам батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2019 оны А/295 дугаар тушаал)
40. Эрүүл мэндийн байгууллагын хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, хадгалах, тээвэрлэх, боловсруулах, устгах заавар батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2017 оны 505 дугаар тушаал)
41. Шалгуур батлах тухай (Эрүүл мэнд, спортын сайдын 2015 оны А/264 тушаал)
42. Эрүүл мэндийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл хүсэгчийн баримт бичигт тавигдах шаардлага (Эрүүл мэндийн сайдын 2023 оны 100 дугаар тушаал)
43. Эрүүл мэндийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл олгох комиссын ажиллах тухай журам шинэчлэн батлах тухай (Эрүүл мэндийн сайдын 2023 оны А/383 дугаар тушаал)
44. Төлбөрийг нь төр хариуцах эмийн санхүүжилтийг тооцох, эрүүл мэндийн даатгалын сангаас санхүүжүүлэх журам (Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн 2022 оны 01 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 01 дүгээр тогтоолын тавдугаар хавсралт)

ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ХЯНАЛТ, ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ГАЗРЫН ДАРГЫН ТУШААЛ

1. Эм үйлдвэрлэлийн зохистой дадал /GMP/-ын батламж олгох журам батлах тухай (ЭЭХХЗГ-ын даргын 2021 оны А/168 дугаар тушаал)
2. Эм үйлдвэрлэлийн зохистой дадал /GMP/-ын шинжээч сонгон шалгаруулах, ажиллуулах журам батлах тухай (ЭЭХХЗГ-ын даргын 2022 оны А/236 дугаар тушаал)
3. Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, Биологийн идэвхт бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдлын талаар эрт сэрэмжлүүлэх түүнийг эргүүлэн татах журам батлах тухай (ЭЭХХЗГ-ын даргын 2022 оны А/237 дугаар тушаал)
4. Эм, Биологийн идэвхт бүтээгдэхүүний зар сурталчилгааны зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагааны журам батлах тухай (ЭЭХХЗГ-ын даргын 2022 оны А/236 дугаар тушаал)

5. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газрын даргын 2021 оны А/222 дугаар тушаалаар батлагдсан “Техникийн комиссын бүрэлдэхүүн, журам батлах тухай”
6. Эм, эмнэлгийн хэрэгсэлд импорт, экспортын бүртгэл олгох журам батлах тухай (ЭЭХХЗГ-ын даргын 2023 оны А/249 дүгээр тушаал)
7. Зах зээл дэх эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар, аюулгүй байдалд тандалт, судалгаа хийх журам батлах тухай (ЭЭХХЗГ-ын даргын 2023 оны А/32 дугаар тушаал)

МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ

1. Биобэлдмэлийн үйлдвэрлэлд тавих ерөнхий шаардлага. MNS 5524-2:2014
2. Уламжлалт эмийн үйлдвэрлэлд тавих ерөнхий шаардлага. MNS 5524-3:2015
3. Сорилтын болон шалгалт тохируулгын лабораторийн чадавхид тавих ерөнхий шаардлага MNS/ISO 17025
4. Фармакопейн өгүүлэл боловсруулах арга зүй. MNS 5763:2015
5. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хадгалалт, түгээлтэд тавих ерөнхий шаардлага. MNS 5530:2014
6. Эмийн идэвхт бодис ба эмийн тогтвортой чанарын судалгаанд тавих ерөнхий шаардлага. MNS 6439:2014
7. Эм үйлдвэрлэлд тавих ерөнхий шаардлага. MNS 5524-1:2014
8. Эмийн санд тавигдах нийтлэг шаардлага. MNS 5260:2015
9. Эмийн анхдагч савлалтын материалд тавих ерөнхий шаардлага. MNS 6622-2016
10. Эмийн жорын маягт, жор бичилтийн стандарт MNS 5376:2016
11. Эмийн чанарын хяналтын лабораторид тавих шаардлага. MNS 6621-2016
12. Эмнэлгийн цахилгаан тоног, төхөөрөмж, 2-25-р хэсэг: Зүрхний цахилгаан бичлэгийн аппаратын үндсэн үзүүлэлт, аюулгүй ажиллагаанд тавих шаардлага MNS/IEC 60601-2-25:2019
13. Эмнэлгийн цахилгаан тоног төхөөрөмж. Эмнэлгийн цахилгаан тоног төхөөрөмжийн ээлжит болон засварын дараах туршилт MNS IEC 62353:2019

ДЭМБ-ЫН ЗОХИСТОЙ ДАДЛЫН СТАНДАРТЫН БАРИМТ БИЧИГ

1. Эмийн хяналтын лабораторийн зохистой дадал-GLP WHO Technical Report Series, No.957, 2010, Annex 1
2. Эмийн үйлдвэрийн зохистой дадал Good Manufacturing Practices for Pharmaceutical products: WHO Technical Report Series No.961 2011, Annex 3
3. Эмийн микробиологийн лабораторийн зохистой дадал GLP, WHO Technical Report Series, No.961, 2011, Annex 2

2.2. ЭМ ХАНГАМЖИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ҮЗҮҮЛЭЛТ

Эм хангамжийн байгууллагын үзүүлэлтийг дараах чиглэлээр гаргав.

1. Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, протез, биологийн идэвхт бүтээгдэхүүний үйлдвэр
2. Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл ханган нийлүүлэх байгууллага
3. Эмийн сан

2023 онд нийт 3403 эм хангамжийн байгууллага үйл ажиллагаа явуулснаас эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, протез, биологийн идэвхит бүтээгдэхүүний үйлдвэр 33, ханган нийлүүлэх байгууллага 454, эмийн сан 2916 байна. (Хүснэгт 2.)

Хүснэгт 2. Эм хангамжийн байгууллагын тоо, 2019–2023 он

№	Эм хангамжийн байгууллагын төрөл	2019 он		2020 он		2021 он		2022 он		2023 он	
		Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь
1	Үйлдвэр	59	2.4%	38	1.4%	43	1.5%	40	1.4%	33	0.97%
2	Ханган нийлүүлэх байгууллага	357	14.7%	384	13.9%	444	15.7%	495	13.9%	454	13.4%
3	Эмийн сан	2015	82.9%	2343	84.7%	2335	82.8%	2595	84.7%	2916	85.7%
	Нийт	2431	100%	2765	100%	2822	100%	3130	100%	3403	100%

Зөвшөөрлийн тухай хууль нь 2022 оны 06 дугаар сарын 16-ны өдөр батлагдаж, 2023 оны 01 дүгээр сарын 01-ны өдрөөс эхлэн мөрдөгдөж эхэлсэн ба уг хуулиар Биологийн идэвхит бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, импортлох, экспортлох, ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгосон тул 2022 оны байдлаар Биологийн идэвхит бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, импортлох, ханган нийлүүлэх чиглэлээр дагнасан үйл ажиллагаа эрхэлж байсан 50 ханган нийлүүлэх байгууллагыг хассан.

2.2.1. ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ҮЙЛДВЭР

2023 онд үйлдвэрлэлийн чиглэлээр 33, ханган нийлүүлэх чиглэлээр 454 байгууллага / давхардсан тоогоор/ үйл ажиллагаа явуулсан байна. (Зураг 6.)

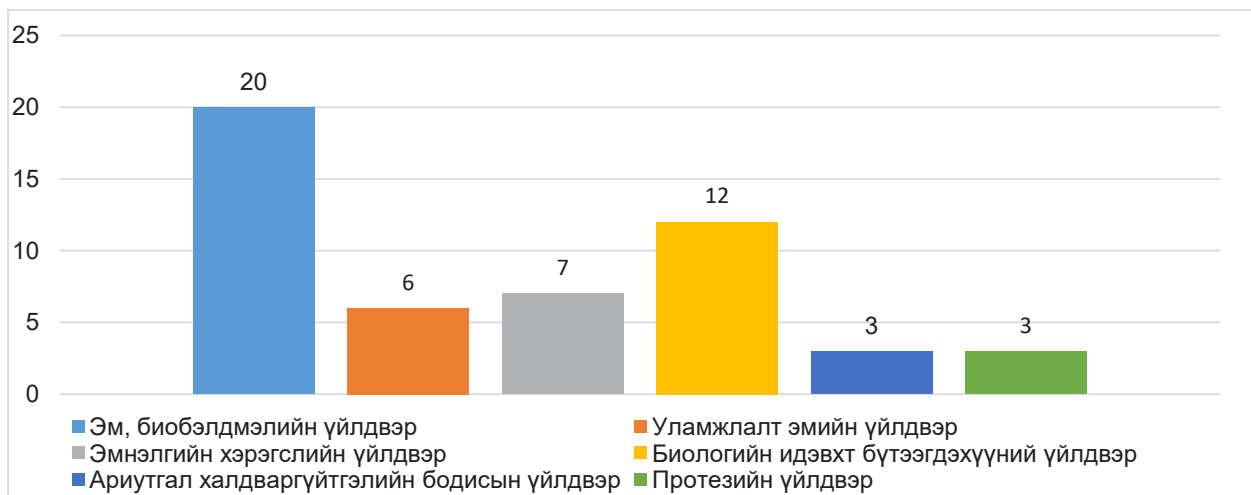
Зураг 6. Үйлдвэр, ханган нийлүүлэх байгууллагын тоо, 2019–2023 он

Улсын хэмжээнд 2023 онд нийт эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, Биологийн идэвхит бүтээгдэхүүн, ариутгал, халдваргүйтгэлийн бодис үйлдвэрлэх 33 үйлдвэр үйл ажиллагаа явуулж байгаагаас “Эм үйлдвэрлэлийн зохистой дадал” GMP-ийн (үйлдвэрлэлийн зохистой дадал) шаардлага хангасан 9 үйлдвэр байна.

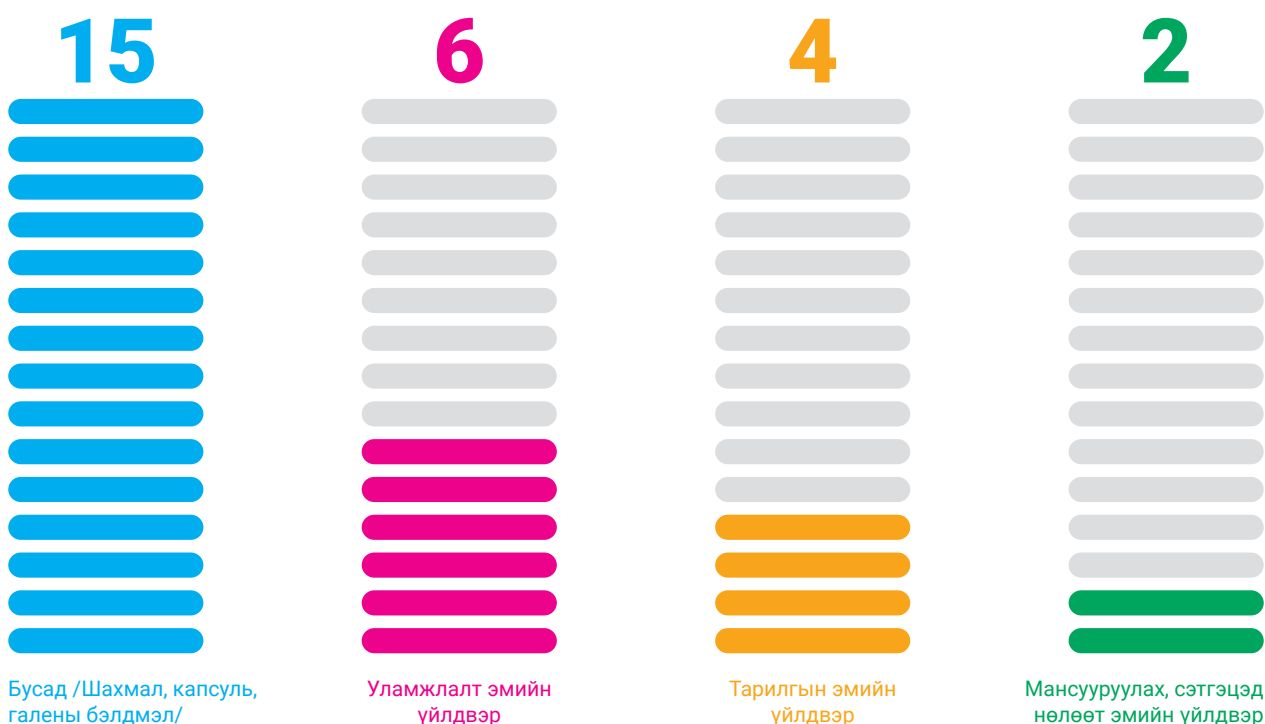
Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, протез, биологийн идэвхит бүтээгдэхүүн, ариутгал, халдваргүйтгэлийн бодис үйлдвэрлэх 33 үйлдвэр нь 51 чиглэлтэй (давхардсан тоогоор) байна. (Зураг 7.)

Зураг 7. Үйлдвэрийн үйл ажиллагааны чиглэлээр, 2023 он

Эмийн үйлдвэрийн тусгай зөвшөөрөлтэй 26 үйлдвэр нь дараах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байна. (Зураг 8.)

Зураг 8. Эмийн үйлдвэрийн үйл ажиллагааны чиглэлээр, 2023 он

2.2.2. ХАНГАН НИЙЛҮҮЛЭХ БАЙГУУЛЛАГА

2023 онд байдлаар тусгай зөвшөөрөлтэй нийт 454 ханган нийлүүлэх байгууллагууд үйл ажиллагаа явуулсан байна. Үүнээс давхардсан чиглэлээр авч үзвэл эм ханган нийлүүлэх байгуулага 319, эмнэлгийн хэрэгсэл ханган нийлүүлэх байгуулага 363, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж ханган нийлүүлэх байгуулага 258 тус тус байна. (Зураг 9.)

Зураг 9. Ханган нийлүүлэх байгууллагын үйл ажиллагааны чиглэлээр, 2023 он

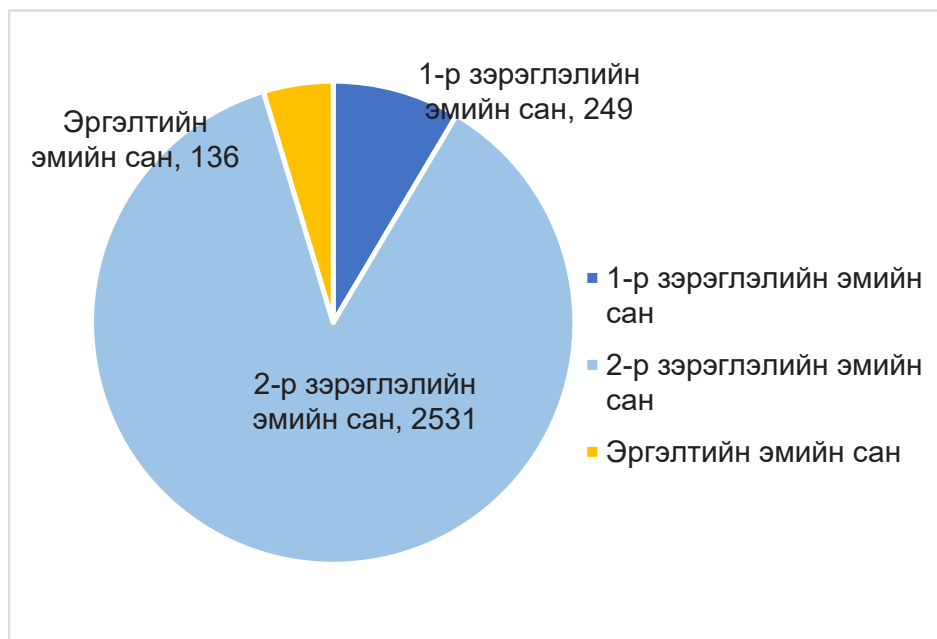
Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.5 дугаар зүйлийн 16 дахь хэсэгт зааснаар 2023 онд эм, эмнэлгийн хэрэгсэл импортлох, ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрлийг хамтад нь нийт 64 аж ахуйн нэгж байгууллагад шинээр олгож, эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, лабораторийн оношлуур импортлох, ханган нийлүүлэх чиглэлээр дагнасан үйл ажиллагаа эрхэлж байсан 8 ханган нийлүүлэх байгууллагад чиглэл нэмж, 3 ханган нийлүүлэх байгууллагын чиглэл цуцалж, 4 ханган нийлүүлэх байгууллагын эрхийг сэргээж, 121 аж ахуйн нэгжид тусгай зөвшөөрлийн хугацаа сунгах, хаягийн өөрчлөлт хийх үйлчилгээг үзүүлж, тус хуулийн 13 дугаар зүйлийн 16 дахь хэсэгт заалтаар 50 биологийн идэвхт бүтээгдэхүүний ханган нийлүүлэх байгууллагын тусгай зөвшөөрөл хасагдсан байна.

2.2.3. ЭМИЙН САН

Эмийн санд тавигдах нийтлэг шаардлага MNS 5260:2015 стандартаар эмийн санг нийтийн үйлчилгээтэй эмийн сан, эмнэлгийн эмийн сан гэж ангилна.

1. Нийтийн үйлчилгээтэй эмийн санг зэрэглэлээр дараах байдлаар ангилна.
  - 1.1. Нэгдүгээр зэрэглэлийн эмийн сан
  - 1.2. Хоёрдугаар зэрэглэлийн эмийн сан

Зураг 10. Эмийн сангийн тоо, зэрэглэл, эзлэх хувиар, 2023 он

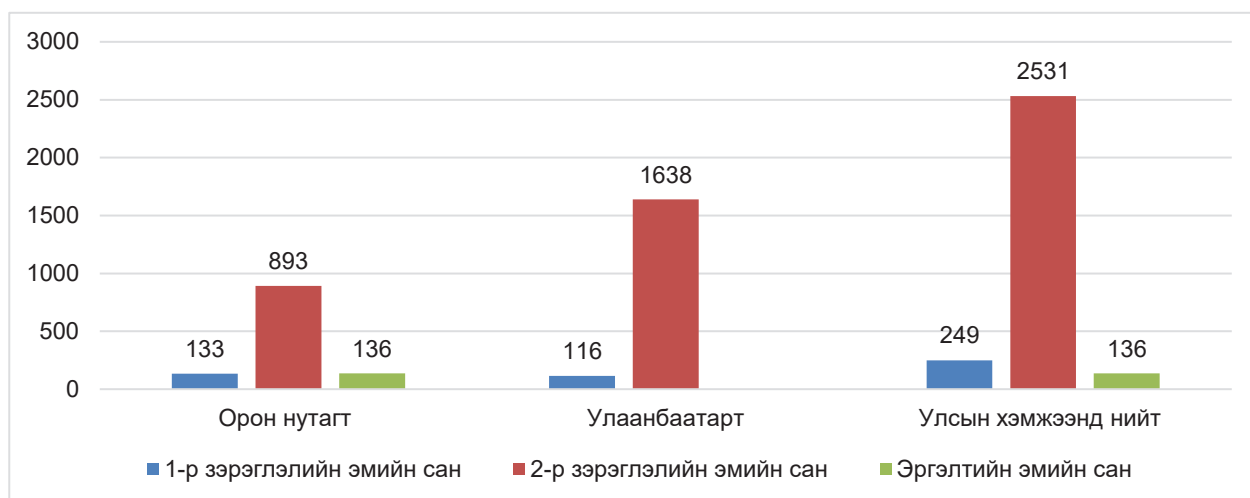

Улсын хэмжээнд 2023 онд нийт 2916 эмийн сан үйл ажиллагаа явуулснаас нэгдүгээр зэрэглэлийн 249 (эмийн сангийн 8.5%), хоёрдугаар зэрэглэлийн 2531 (86.8%), эргэлтийн эмийн сан 136 (4.5%) тус тус эзэлж байна. (Зураг 10.)

Эмийн санг байршлаар нь ангилвал нийслэлд 1754, орон нутагт 1162 эмийн сан үйл ажиллагаа явуулсан. Үүнээс нийслэлд үйл ажиллагаа явуулж байгаа нийт эмийн сангаас нэгдүгээр зэрэглэлийн 116, хоёрдугаар зэрэглэлийн 1638 эмийн сан байна.

Орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа нийт эмийн сангаас нэгдүгээр зэрэглэлийн 133, хоёрдугаар зэрэглэлийн 893, эргэлтийн эмийн сан 136 эмийн сан байна. (Зураг 11.)

Зураг 11. Эмийн сангийн тоо, байршил, зэрэглэлээр, 2023 он

Хүснэгт 3. Эмийн сангийн тоо байршлаар, 2019-2023 он

№	Аймаг, хотын нэр	I зэрэглэлийн эмийн сангийн тоо сумын, хувийн					II зэрэглэлийн эмийн сангийн тоо					Эргэлтийн эмийн сан		Нийт
		2019 он	2020 он	2021 он	2022 он	2023 он	2019 он	2020 он	2021 он	2022 он	2023 он	Сумын 2023	Хувийн 2023	
1	Архангай	4	4	4	4	2	54	54	38	40	42		18	62
2	Баян-Өлгий	2	2	2	2	2	37	37	35	44	50	3	11	66
3	Баянхонгор	7	10	11	10	13	14	13	35	21	16		20	49
4	Булган	3	3	2	-	-	35	24	27	27	27		13	40
5	Говь-Алтай	-	1	2	-	-	31	12	14	19	18		19	37
6	Говь-Сүмбэр	-	-	-	-	-	10	7	10	11	13			13
7	Дархан-Уул	10	7	6	8	6	48	53	57	59	63	-	-	70
8	Дорно-говь	11	10	10	10	8	17	15	20	25	29		14	51
9	Дорнод	8	11	11	11	5	18	22	27	27	34	13	-	52
10	Дундговь	4	5	5	5	5	7	7	7	7	12	14	-	31
11	Завхан	2	2	2	2	2	26	24	27	23	30	-	20	52
12	Орхон	39	48	50	58	50	19	18	27	27	31	-		81
13	Өвөрхангай	4	4	3	2	2	55	55	45	53	55		18	75
14	Өмнөговь	2	2	2	2	2	28	30	46	44	46	13		61
15	Сүхбаатар	3	4	4	4	3	12	10	11	13	15	12		30
16	Сэлэнгэ	9	9	7	8	8	47	26	26	40	40	20		68
17	Төв	-	-	-	-	-	29	29	33	34	45	26		71
18	Увс	7	6	6	3	4	20	21	28	44	50	17		71
19	Ховд	11	11	11	12	15	14	14	29	16	18	15		48
20	Хөвсгөл	2	2	2	2	1	45	49	50	48	59	-	23	83
21	Хэнтий	4	4	1	3	4	24	24	29	24	27	3	17	51
	Орон нутгийн хэмжээнд	135	145	141	147	133	594	544	621	646	720	136	173	1162
	Улаанбаатар	129	89	76	121	116	1075	1254	1249	1371	1638	-	-	1754
	Улсын нийт тоо	264	234	217	268	249	1669	1798	1870	2017	2358	136	173	2916

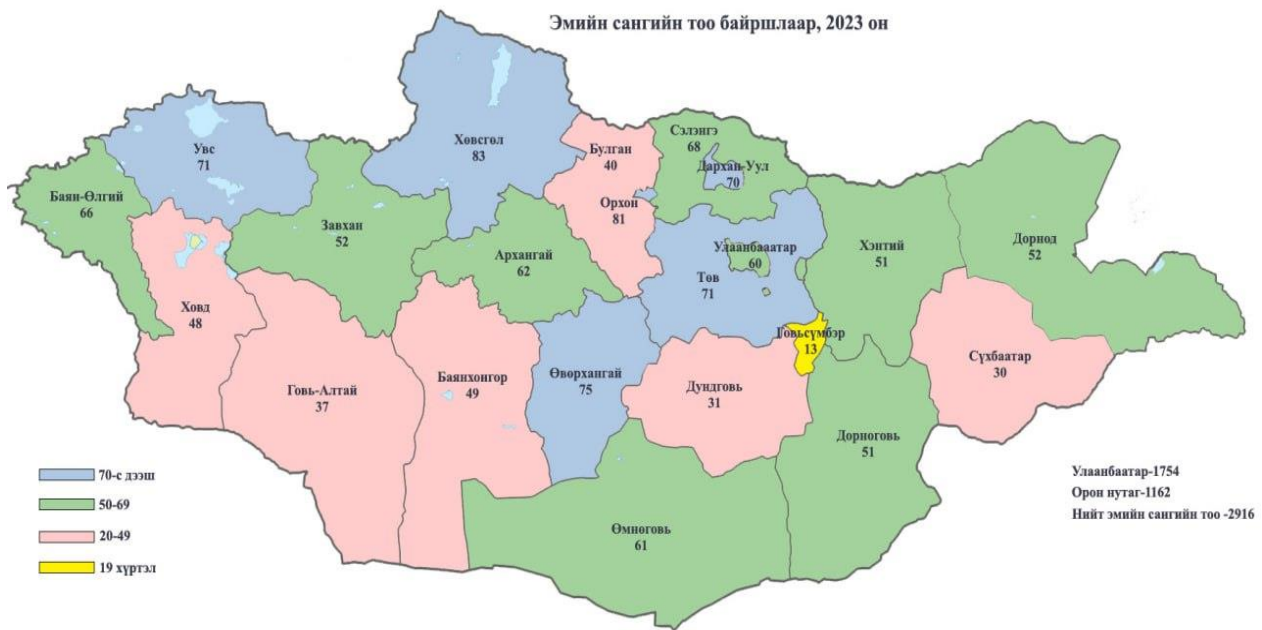
Хүснэгт 4. Үйл ажиллагаа явуулсан эмийн сангийн тоо, бүс нутгаар 2023 он

№	Аймаг хотын нэр	I зэрэглэлийн хувийн эмийн сангийн тоо	II зэрэглэлийн эмийн сангийн тоо		Нийт
			Хувийн	Эргэлтийн	
		2023 он	2023 он	2023 он	2023 он
Баруун бүс					
1	Баян-Өлгий	2	61	3	66
2	Говь-Алтай	-	37	-	37
3	Завхан	2	50	-	52
4	Увс	4	50	17	71
5	Ховд	15	18	15	48
Хангайн бүс					
1	Архангай	2	60	-	62
2	Баянхонгор	13	36	-	49
3	Булган	-	40	-	40
4	Орхон	50	31	-	81
5	Өвөрхангай	2	73	-	75
6	Хөвсгөл	1	82	-	83
Төвийн бүс					
1	Говьсүмбэр	-	13	-	13
2	Дархан-Уул	6	64	-	70
3	Дорноговь	8	43	-	51
4	Дундговь	5	12	14	31
5	Өмнөговь	2	46	13	61
6	Сэлэнгэ	8	40	20	68
7	Төв	-	45	26	71
Зүүн бүс					
1	Дорнод	5	34	13	52
2	Сүхбаатар	3	15	12	30
3	Хэнтий	4	44	3	51
Орон нутгийн хэмжээнд		133	894	136	1162
Улаанбаатар		116	1638	-	1754
Улсын хэмжээнд		249	2535	136	2916

Нийслэлд үйл ажиллагаа явуулсан 1754 эмийн сангаас Баянгол дүүрэгт 378, Баянзүрх дүүрэгт 441, Сүхбаатар дүүрэгт 220, Сонгинохайрхан дүүрэгт 253, Хан-Уул дүүрэгт 285, Чингэлтэй дүүрэгт 134, Налайх дүүрэгт 24, Багахангай дүүрэгт 2, Багануур дүүрэгт 17 эмийн сан тус тус үйл ажиллагаа явуулсан байна.

Зураг 12. Эмийн сангийн тоо, байршлаар, 2023

2023 онд улсын хэмжээнд 207 эмийн санд тусгай зөвшөөрөл шинээр олгосон ба үүнээс нийслэлд 102, орон нутагт 105 тусгай зөвшөөрөл тус тус олгогдсон байна.

2.3. ХҮНИЙ НӨӨЦИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

Улсын хэмжээнд 2023 оны байдлаар төрийн захиргаа болон төрийн өмчийн эрүүл мэндийн байгууллага, эм хангамжийн байгууллагад нийт 4299 эм зүйч, 2232 эм найруулагч ажиллаж байна. Өмнөх онтой харьцуулахад нийт эм зүйчийн тоо 477-оор буюу 12.4 хувиар нэмэгдэж, эм найруулагчийн тоо 34-өөр буюу 0.6 хувиар тус тус нэмэгдсэн байна. (Хүснэгт 5.)

Хүснэгт 5. Эм зүйч, эм найруулагчийн тоо, тусламж үйлчилгээний шатлалаар, 2020–2023 он

Эрүүл мэндийн байгууллагууд (Төрийн өмчийн эрүүл мэндийн байгууллагууд)	Эм зүйч				Эм найруулагч			
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
Багийн эмчийн салбар	0	0	0	0	0	1	1	1
Өрхийн эрүүл мэндийн төв	0	0	1	0	0	0	0	0
Тосгоны эрүүл мэндийн төв	1	0	1	1	5	3	10	7
Сумын эрүүл мэндийн төв	А зэрэглэл	9	15	24	12	27	27	26
	Б зэрэглэл	13	16	53	19	52	46	48
	В зэрэглэл	15	16	70	20	61	62	48
Хөдөөгийн нэгдсэн эмнэлэг	6	4	6	7	8	7	7	7
Аймгийн нэгдсэн эмнэлэг	31	32	36	41	38	43	39	42
Дүүргийн нэгдсэн эмнэлэг	18	18	18	21	6	9	6	5

Аймгийн нийгмийн эрүүл мэндийн төв	0	0	0	0	0	0	0	0
Дүүргийн нийгмийн эрүүл мэндийн төв, НЭМҮТ	23	25	31	36	13	8	12	11
Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төв	22	25	26	30	6	4	6	6
Тусгай мэргэжлийн төв	0	0	0	1	0	0	0	0
Төрөлжсөн мэргэжлийн эмнэлэг	103	114	118	132	20	17	18	16
Амаржих газар	10	10	10	10	2	2	1	0
Түргэн тусламжийн төв	1	1	1	1	11	11	12	12
Сэргээн засах төв	0	0	0	0	0	0	0	0
Клиник/ улсын/	0	0	0	0	0	0	0	0
Клиник /Хувийн/	22	22	26	26	10	6	12	6
Ортой хувийн эмнэлэг	75	89	103	118	27	35	36	43
Сувилал	2	1	1	2	2	3	0	1
Хөнгөвчлөх асаргаа, сувилгааны төв	1	3	6	6	0	1	1	1
Сувилахуйн төв	0	0	0	0	0	0	0	0
ЭМЯ, ЭМХТ	0	0	2	2	0	0	0	0
ЭЭХХЗГ	-	65	65	65	-	-	-	-
Эрүүл мэндийн газар (аймаг, нийслэл)	11	8	7	5	4	2	3	3
Эм ханган нийлүүлэх байгууллага	117	135	373	357	137	117	164	143
Эмийн үйлдвэр	0	0	3	70	0	0	0	10
Эмийн сан / хувийн/	2112	2332	2887	3206	1556	1577	1729	1753
Бусад	5	5	8	9	7	7	6	5
Бүгд (Эрүүл мэндийн салбарт)	2597	2936	3874	4197	1992	1994	2198	2194
Тусгай эмнэлэг	12	17	19	20	12	8	11	11
Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яамны харьяа эрүүл мэндийн байгууллага	15	11	16	19	3	6	5	5
Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны харьяа эрүүл мэндийн байгууллагууд	2	1	1	1	1	0	1	1
Төмөр замын нэгдсэн эмнэлэг	7	5	7	7	1	1	1	1
Бусад (уурхай, үйлдвэр, албан газар, мэргэжлийн хяналтын газар гэх мэт)	6	8	5	4	0	1	2	1
Бүгд (Бусад салбарт)	42	42	48	51	17	16	20	19
Бүгд	2639	2978	3822	4299	2009	2010	2218	2232

Эх сурвалж: Эрүүл мэндийн хөгжлийн төв, Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн тайлан-2023 он

2023 оны байдлаар орон нутгийн эрүүл мэндийн байгууллагад 1072 эм зүйч, 1149 эм найруулагч, нийслэлд 2645 эмзүйч, 2218 эм найруулагч тус ажиллаж байна.(Хүснэгт 6.)

2022 оны үзүүлэлттэй харьцуулахад орон нутгийн эрүүл мэндийн салбарт ажиллах эм зүйчийн тоо 490-оор нэмэгдэж, эм найруулагчийн тоо 14-өөр буурсан байна.

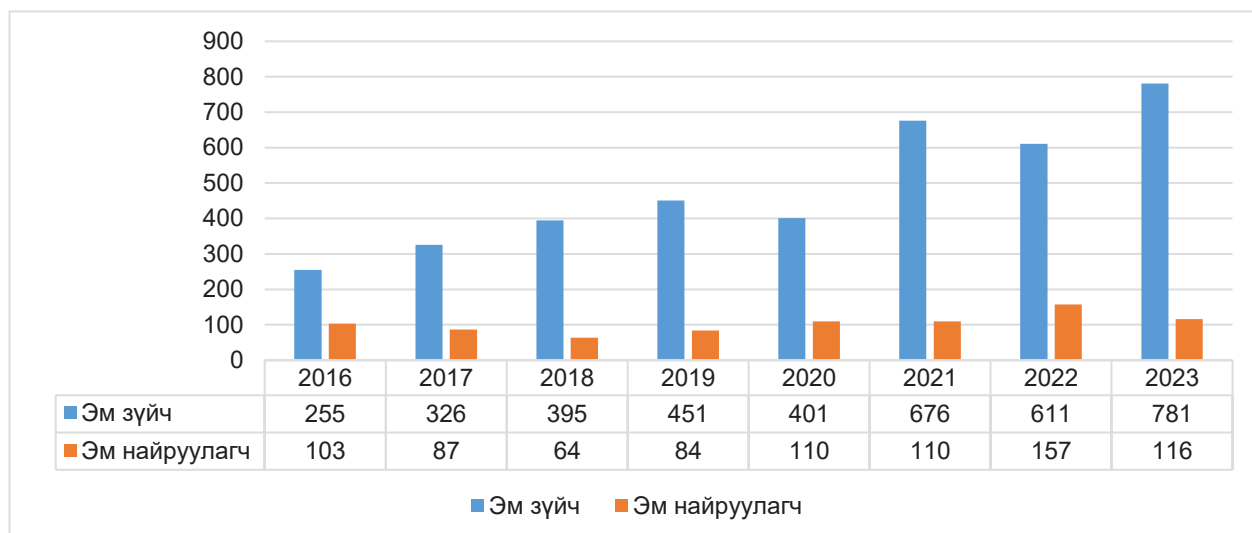
Хүснэгт 6. Эм зүйч, эм найруулагч, тоо, аймаг нийслэлд, 2022-2023 он

№	Аймаг	Эм зүйч		Эм найруулагч	
		2022 он	2023 он	2022 он	2023 он
Улсын дундаж					
Баруун бүс					
1	Баян-Өлгий	73	71	83	90
2	Говь-Алтай	38	32	62	39
3	Завхан	38	42	42	43
4	Увс	74	89	43	51
5	Ховд	72	51	59	65
Хангайн бүс					
6	Архангай	57	31	62	42
7	Баянхонгор	52	52	57	49
8	Булган	32	27	37	33
9	Орхон	162	115	113	95
10	Өвөрхангай	46	59	51	50
11	Хөвсгөл	58	52	84	64
Төвийн бүс					
12	Говьсүмбэр	10	17	10	11
13	Дархан-Уул	90	78	114	104
14	Дорноговь	50	51	75	75
15	Дундговь	27	27	20	20
16	Өмнөговь	70	108	55	33
17	Сэлэнгэ	36	36	88	88
18	Төв	29	29	38	88
Зүүн бүс					
19	Дорнод	49	49	35	33
20	Сүхбаатар	20	24	34	33
21	Хэнтий	34	32	49	43
Орон нутаг		1117	1072	1211	1149
Улаанбаатар		2056	3158	843	876
Бүгд		3173	4230	2054	2025

Улсын болон хувийн хэвшлийн их, дээд сургууль, коллежид эм зүйч, эм найруулагч мэргэжлээр төгсгөгч бэлтгэн гаргаж байна. 2023 онд нийт 781 эм зүйч, 116 эм найруулагч

мэргэжлээр төгссөн. 2022 онтой харьцуулахад эм зүйчээр төгсөгчдийн тоо 170-аар өсч, эм найруулагч мэргэжлээр төгсөгчдийн тоо 41-ээр буурсан байна. (Зураг 13.)

Зураг 13. Эм зүйч, эм найруулагч мэргэжлээр төгсөгчдийн тоо, 2016–2023 он

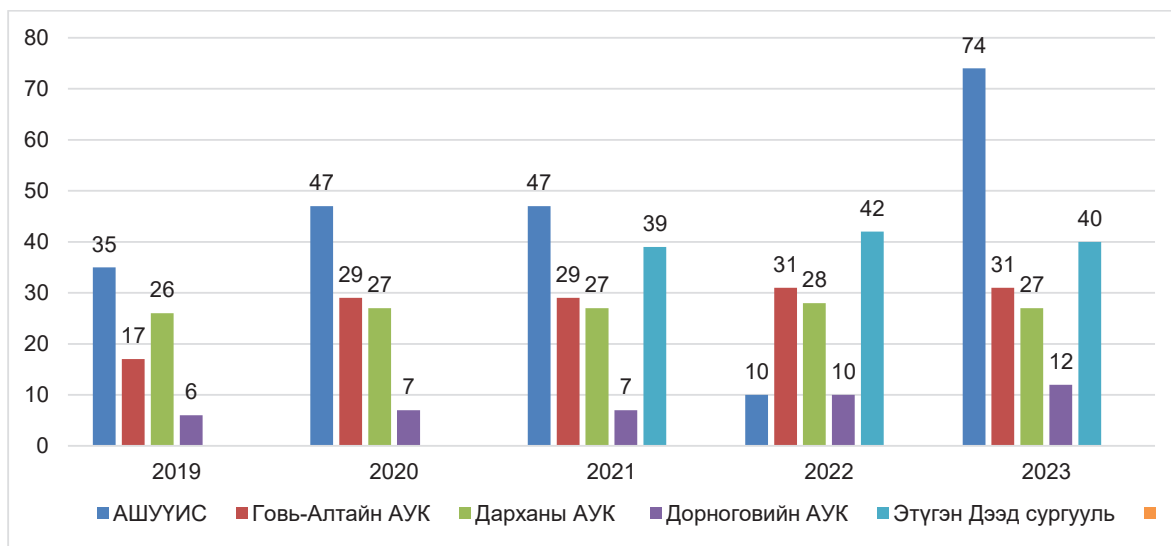

2023 онд АШУҮИС-ийн Эм зүйн сургууль 133, ЭЗШУИС 278, Этүгэн их сургууль 191, ШАУИС 95, Энэрэл Дээд сургууль 81, Оточ манрамба дээд сургууль 10 төгсөгч эм зүйч мэргэжлээр төгссөн байна. (Хүснэгт 7.)

Хүснэгт 7. 2019–2023 онуудад Эм зүйч /бакалавр/ төгсөгчдийн тоо, сургуулиар

№	Сургуулийн нэр	2019 он	2020 он	2021 он	2022 он	2023 он
		Эм зүйч /бакалавр/				
1	АШУҮИС-Эмзүйн сургууль	116	83	81	108	133
2	ЭЗШУИС (Монос)	126	145	249	251	278
3	Этүгэн Их сургууль	93	78	158	86	191
4	ШАУИС	116	95	70	70	95
5	Энэрэл дээд сургууль	-	-	86	96	81
6	Оточ манранба их сургууль	-	-	7	-	3
7	МУИС	-	-	25	-	-
Нийт		451	401	676	611	781

Зураг 14. 2019–2023 онуудад эм найруулагч мэргэжлээр төгсөгчдийн тоо, 2019–2023 он

Улсын хэмжээнд эм зүйч болон эм найруулагч мэргэжлээр улсын болон хувийн хэвшлийн 10 их дээд сургууль боловсон хүчнийг сурган, төгсгөж байна.

2023 оны байдлаар улсын хэмжээнд нийт эм зүйч мэргэжлээр 6229, эм найруулагч мэргэжлээр 5158 /давхардсан тоогоор/ төгсөгч төгссөн байна.

Харин эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн инженер(ЭТТИ) мэргэжлээр ШУТИС-ийн Эрчим хүчний сургууль 2002 оноос анх бэлдэж эхэлсэн ба 2023 оны ШУТИС-Эрчим хүчний сургууль, Хүрээ мэдээлэл холбоо, технологийн дээд сургууль, Этүгэн Их сургуулиуд бэлтгэж байгаа ба 2023 оны байдлаар 928 төгсөгчийг бэлтгэж төгсгөсөн байна. (Хүснэгт 8.)

Хүснэгт 8. Нийт улсын хэмжээнд төгссөн эм зүйч, эм найруулагч, ЭТТИ мэргэжлээр /бакалавр/ төгсөгчдийн тоо, 2023 оны байдлаар

№	Сургууль	Эм зүйч	Эм найруулагч	Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн инженер
1	АШУУИС-Эм зүйн сургууль	2103	3257	-
	-Говь Алтайн АУК	-	598	-
	-Дорноговь АУК	-	502	-
	-Дархан АУК	-	890	-
2	ЭЗШУИС	2278	88	-
3	Этүгэн ИС	1128	-	252
4	Энэрэл ДС	185	123	-
5	ШАУИС	492	-	-
6	Оточ манранба ИС	15	-	-
7	МУИС	25	-	-
8	ШУТИС	-	-	551
9	Хүрээ ДС	-	-	125
Нийт төгсөгчдийн тоо		6229	5158	928

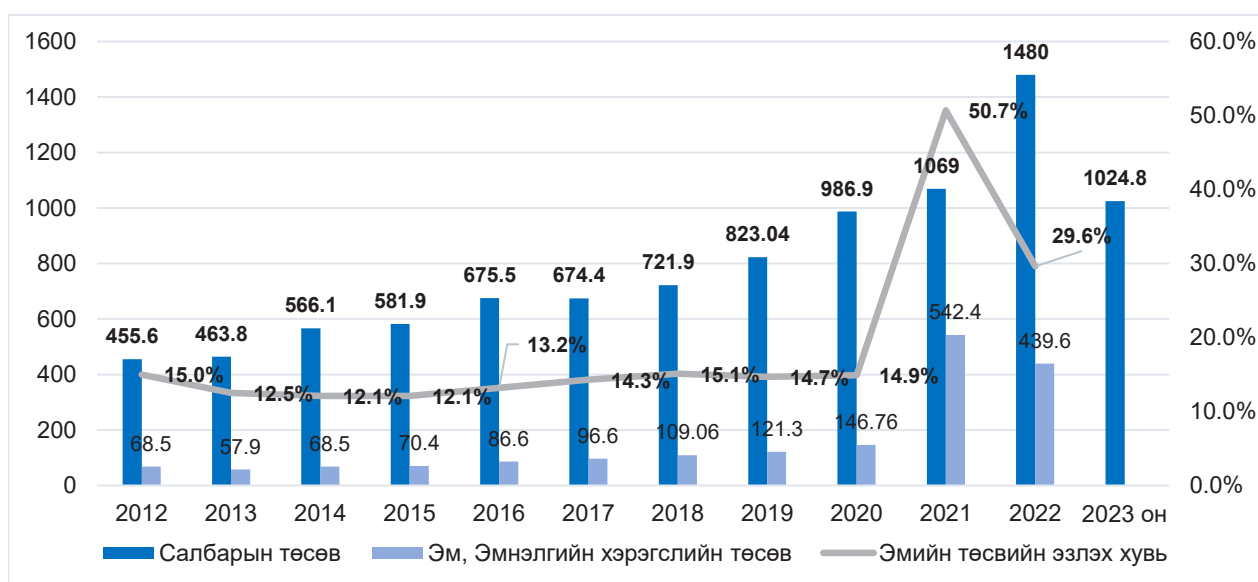
Улсын хэмжээнд 2023 оны байдлаар нийт бэлтгэгдсэн эм зүйчдийн 390 нь магистр зэрэгтэй, 75 доктор зэрэгтэй байна. Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн инженер мэргэжлээр бэлтгэгдсэн инженерүүдийн 72 магистр зэрэгтэй, 16 доктор зэрэгтэй байна.

2.4. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

2.4.1. ЭМИЙН САНХҮҮЖИЛТ

Эрүүл мэндийн салбарын төсөв 2023 онд 1.0248 их наяд төгрөг болсон нь өмнөх онтой харьцуулахад 455.2 тэрбум төгрөгөөр буюу 30.7 хувиар буурсан байна. (Зураг 15.)

Зураг 15. Эрүүл мэндийн салбарын төсөв, тэрбум төгрөгөөр, 2012–2023 он

Эх сурвалж: Эрүүл Мэндийн яам, Шилэн данс 2023 он

Улсын хэмжээнд 2023 онд нийслэлд 695, орон нутагт 754, нийт 1453 эмийн сан Эрүүл мэндийн даатгалын байгууллагатай гэрээтэй ажилласан. (Хүснэгт 9.)

Хүснэгт 9. Эрүүл мэндийн даатгалын гэрээтэй байгууллагын тоо, бүс нутгаар 2022–2023 он

№	Аймаг, дүүргийн нэр	Байгууллагын тоо		№	Аймаг, дүүргийн нэр	Байгууллагын тоо	
		2022 он	2023 он			2022 он	2023 он
1	Архангай	41	36	18	Увс	49	51
2	Баян-Өлгий	53	30	19	Ховд	38	39
3	Баянхонгор	41	38	20	Хөвсгөл	29	35
4	Булган	30	29	21	Хэнтий	39	36
					Орон нутаг нийт	724	665
5	Говь-Алтай	30	31		Улаанбаатар		

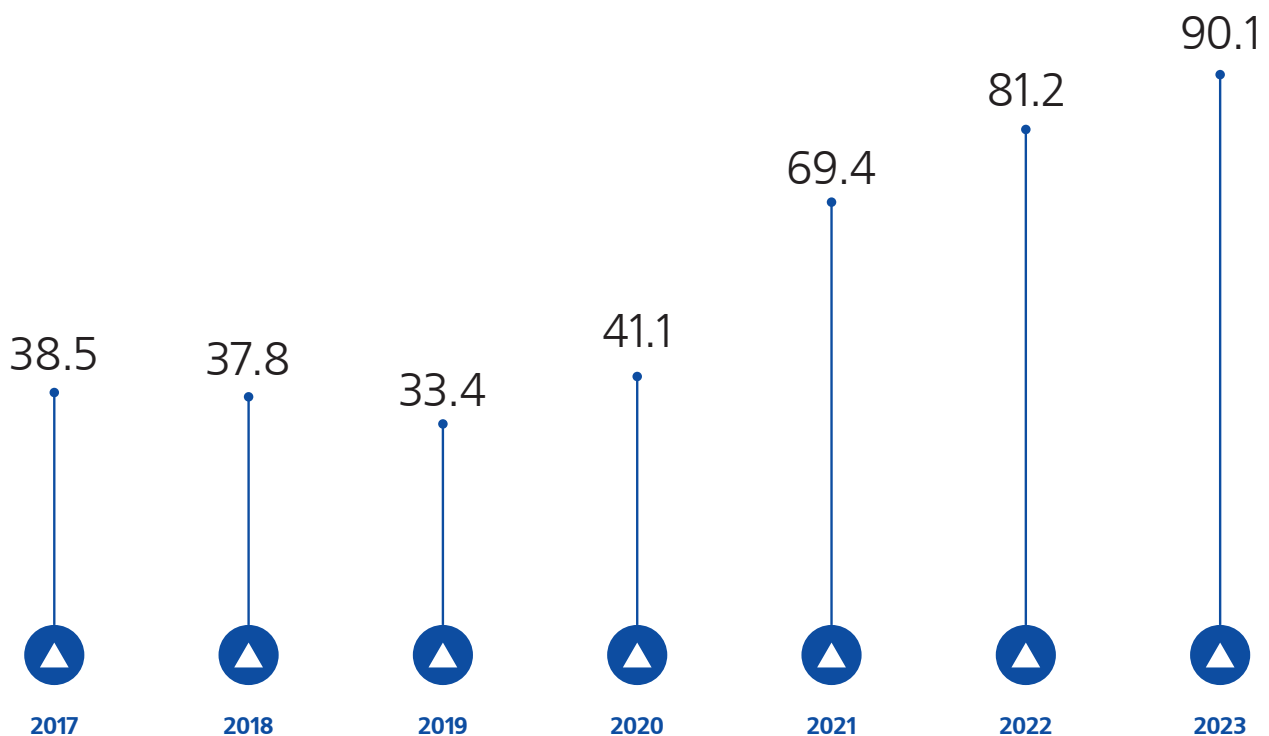

6	Говьсүмбэр	7	5	1	Баянгол	140	132
7	Дархан	48	42	2	Баянзүрх	180	185
8	Дорноговь	42	36	3	Багануур	9	8
9	Дорнод	39	38	4	Багахангай	1	1
10	Дундговь	21	20	5	Налайх	11	9
11	Завхан	35	33	6	Сүхбаатар	89	94
12	Орхон	63	51	7	Сонгинохайрхан	113	108
13	Өвөрхангай	57	52	8	Хан-Уул	111	113
14	Өмнөговь	40	39	9	Чингэлтэй	57	49
15	Сүхбаатар	22	24		Нийт	1518	1453

2023 онд 590 нэрийн эмэнд 90.1 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийг Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас олгосон байна. Өмнөх онтой харьцуулахад эрүүл мэндийн даатгалын сангаас олгосон эмийн санхүүжилтийн хэмжээ 8.9 тэрбум буюу 11.1 хувиар нэмэгдсэн байна. (Зураг 16.)

Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас олгосон эмийн санхүүжилт нь сүүлийн 5 жилийн байдлаар өссөн үзүүлэлттэй байна.

Зураг 16. ЭМД-ын сангаас олгосон эмийн үнийн хөнгөлөлт, тэрбум төгрөгөөр, 2017–2023 он

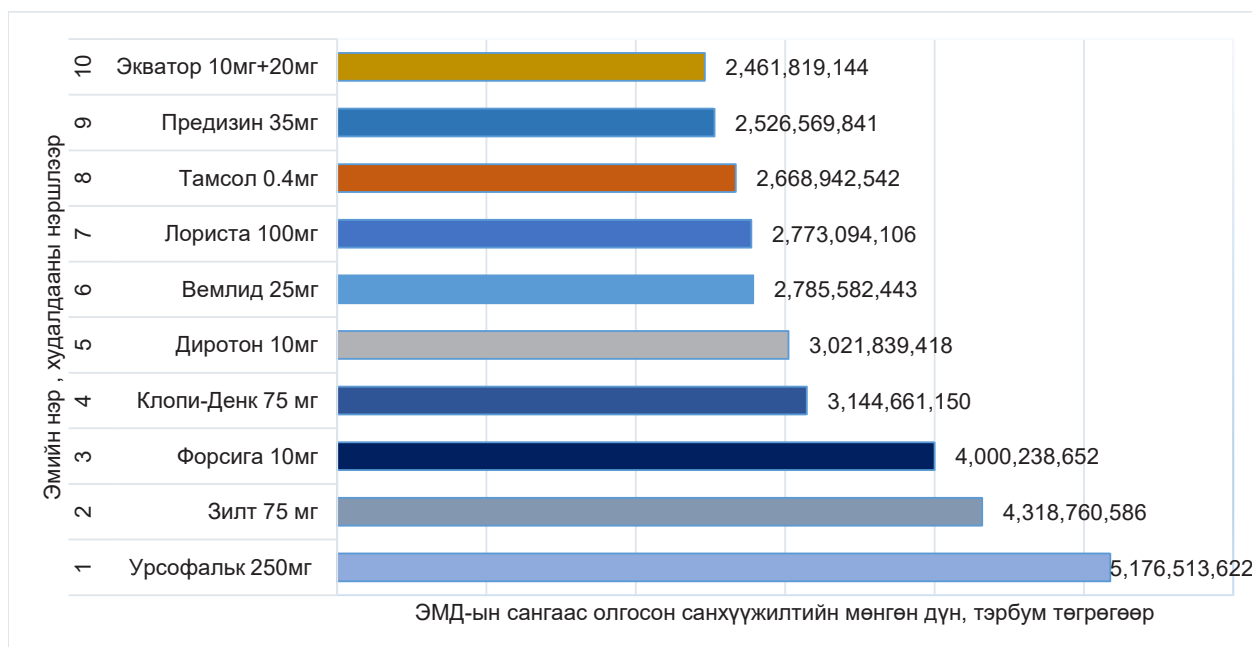
Эх сурвалж: Эрүүл Мэндийн Даатгалын ерөнхий газар, Үйл ажиллагааны тайлан 2023 он

Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөл 2022 оны 07 дугаар сарын 04-ний өдрийн “Эмийн жагсаалт шинэчлэн батлах тухай” 11 дүгээр тогтоолоор “Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас үнийн хөнгөлөлт үзүүлэх зайлшгүй шаардлагатай эмийн нэр төрөл, үнийн дээд хязгаар, хөнгөлөх хэмжээ”-г шинэчлэн баталж, мөрдөж эхэлсэн. Жагсаалтад багтсан 159 ерөнхий нэршлийн 574 худалдааны нэрийн эмийг эрүүл мэндийн даатгалын сангаас 30-70 хүртэл хувийн үнийн хөнгөлөлт олгож, гэрээ бүхий эмийн сангуудад эмийн үнийн хөнгөлөлтийн санхүүжилт олгосон байна.

Амбулаториор эмчлэх өвчний жагсаалтад тусгагдсан саажилт, уналт таталттай хүүхдийн уналт таталтын эсрэг эмийн үнийн хөнгөлөлтийг хүүхдэд /0-19 нас хүртэлх/ Эрүүл Мэндийн Даатгалын Сангаас 100 хувиар хөнгөлөж төрөөс эмийн зардлыг олгож байна. Эрүүл Мэндийн Даатгалын Сангаас хамгийн их хөнгөлөлт олгосон 10 нэрийн эмийг жагсаалтаар харуулав. (Зураг 17.)

Зураг 17. ЭМД-ын сангаас хөнгөлөлтөөр хамгийн их олгосон 10 нэрийн эм, мөнгөн дүнгээр, 2023 он

2023 онд Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас Урсофальк 250мг капсул эмэнд 5,176,513 төгрөг, Зилт 75мг шахмал эмэнд 4,318,760 төгрөг, Форсига 10мг шахмал эмэнд 4,000,238 төгрөг, Клопи-Денк 75мг шахмал эмэнд 3,144,661 төгрөгийг тус тус олгожээ.

2.4.2. ЭМИЙН ИМПОРТ

2023 онд Монгол улсад бүртгэлтэй байгаа 51 улсын 512 үйлдвэрлэгчийн (давхардсан тоогоор) 1849 (худалдааны нэршлээр) нэр төрлийн эмийг импортолсон. Эрүүл мэндийн сайдын тушаалаар 127 эмэнд 51 импортын лиценз олгосон.

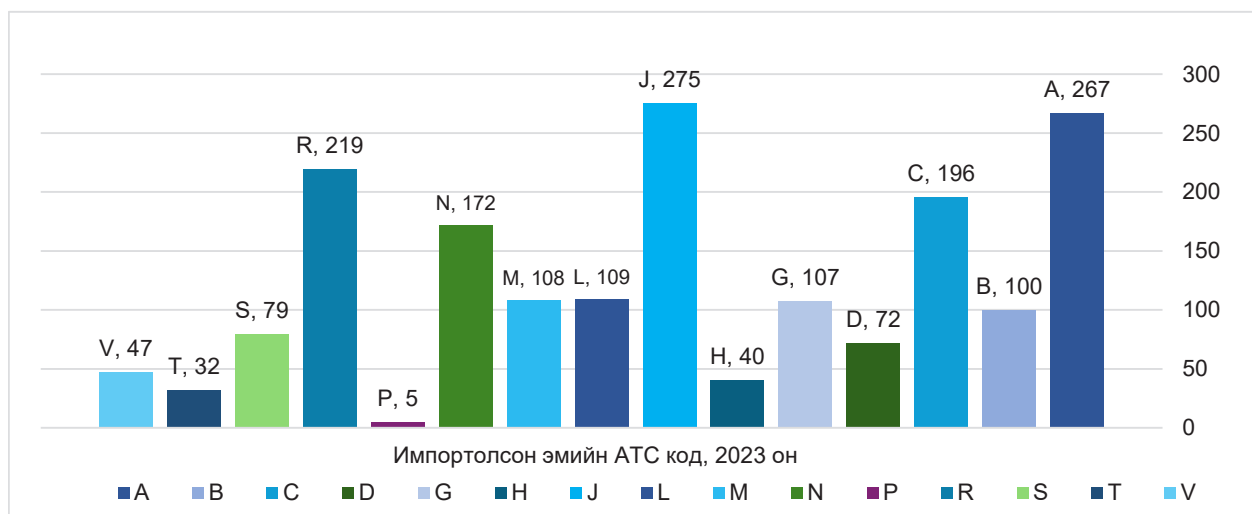
2022 онтой харьцуулахад импортолсон эмийн тоо 125-аар (худалдааны нэршлээр) нэмэгдсэн байна. (Хүснэгт 9.)

Хүснэгт 10. Импортлолсон эмийн тоогоор, 2021-2023 он

Он	Эмийн төрөл	Эмийн тоо (Олон улсын нэршлээр)	Эмийн тоо (Худалдааны нэршлээр)	Импортлолсон улсын тоо (давхардсан тоогоор)	Үйлдвэрлэгчийн тоо (давхардсан тоогоор)
2021	НИЙТ	839	1619	49	492
Үүнээс	Биобэлдмэл	25	41	9	20
	Антибиотик	82	235	30	120
	Уламжлалт эм	4	30	5	7
	Бусад төрлийн эм	728	1313	51	419
2022	НИЙТ	916	1724	51	514
Үүнээс	Биобэлдмэл	14	23	10	15
	Антибиотик	79	226	30	107
	Уламжлалт эм	3	25	4	8
	Бусад төрлийн эм	820	1470	51	458
2023	Нийт	872	1849	51	512
Үүнээс	Биобэлдмэл	15	23	10	16
	Антибиотик	74	203	29	105
	Уламжлалт эм	5	31	5	11
	Бусад төрлийн эм	778	1592	51	454

Импортлолсон эмийг олон улсын АТС ангиллаар ангилж авч үзвэл А ангилал буюу хоол боловсруулах замын эмгэгт хэрэглэх эм (267 нэр төрөл), J ангилал буюу нянгийн эсрэг хэрэглэх эм (275 нэр төрөл), R ангилал буюу амьсгалын тогтолцооны эмгэгт хэрэглэх эмийг (219 нэр төрөл) голчлон импортлолсон байна. (Зураг 18.)

Зураг 18. Импортлолсон эмийн тоо, АТС кодоор, 2023 он

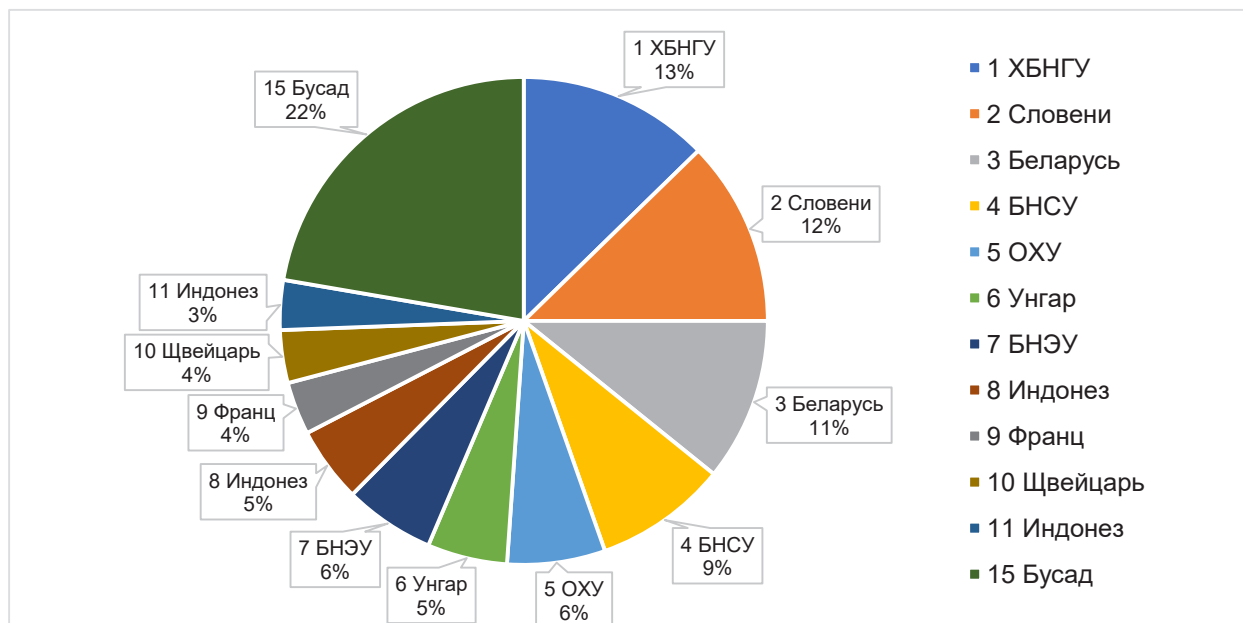
Хүснэгт 11. Хамгийн их эмийн импорт хийсэн улсын жагсаалт, импортолсон дүнгийн хувиар 2021-2023 он

№	Улс	2021 он, Хувь	2022 он, Хувь	2023 он, Хувь
1	ХБНГУ	15	10	12.7
2	Словени	11	9	12.3
3	Беларусь	-	-	10.8
4	БНСУ	10	8	8.8
5	ОХУ	10	7	6.5
6	Унгар	3	7	5.3
7	БНЭУ	7	5	6.0
8	Индонез	3	-	5.0
9	Франц	4	3	3.5
10	Швейцарь	4	-	3.5
11	Индонез	-	-	3.3
12	БНХАУ	-	4	-
13	Румын	5	-	-
14	Швед	-	23	-
15	Бусад	28	24	22.3

2021-2023 онд хамгийн их мөнгөн дүнгээр импорт хийгдсэн улс бол ХБНГУ, ОХУ, Швед, Словень БНСУ, БНЭУ, байна. Хамгийн бага мөнгөн дүнгээр импорт хийгдсэн улс Хорват, Хойд Македон, Мексик, Австрали, Аргентин, Серб, Молдав, Куба, Казакстан, Бразил байна. (Хүснэгт 11)

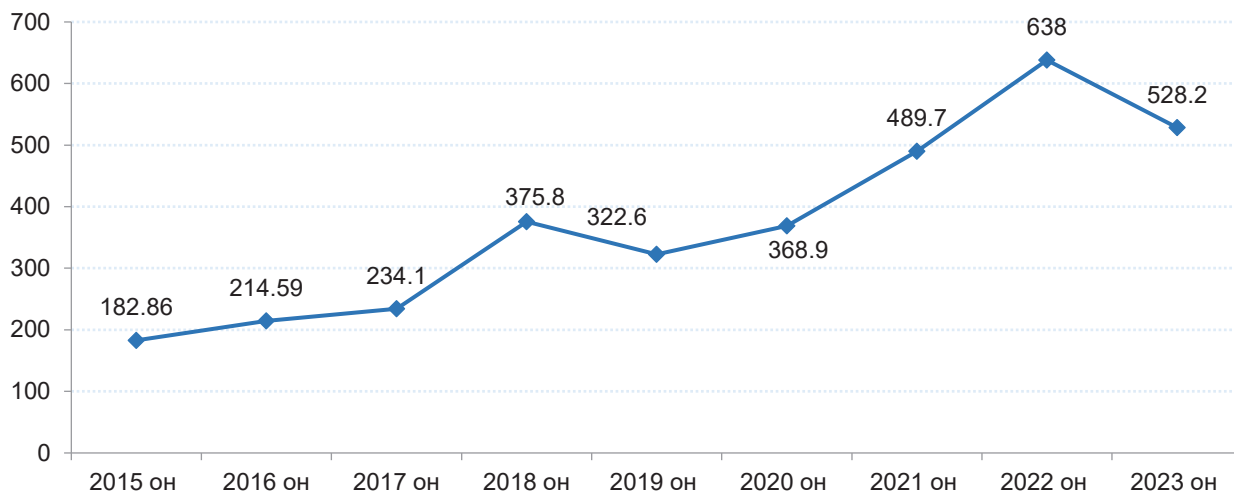
2023 онд хамгийн их импортыг ХБНГУ, Словени, Беларусь, БНСУ, БНЭУ, ОХУ-аас хийсэн байна. (Зураг 19.)

Зураг 19. Хамгийн их эмийн импорт хийсэн улс, эзлэх хувиар, 2023 он

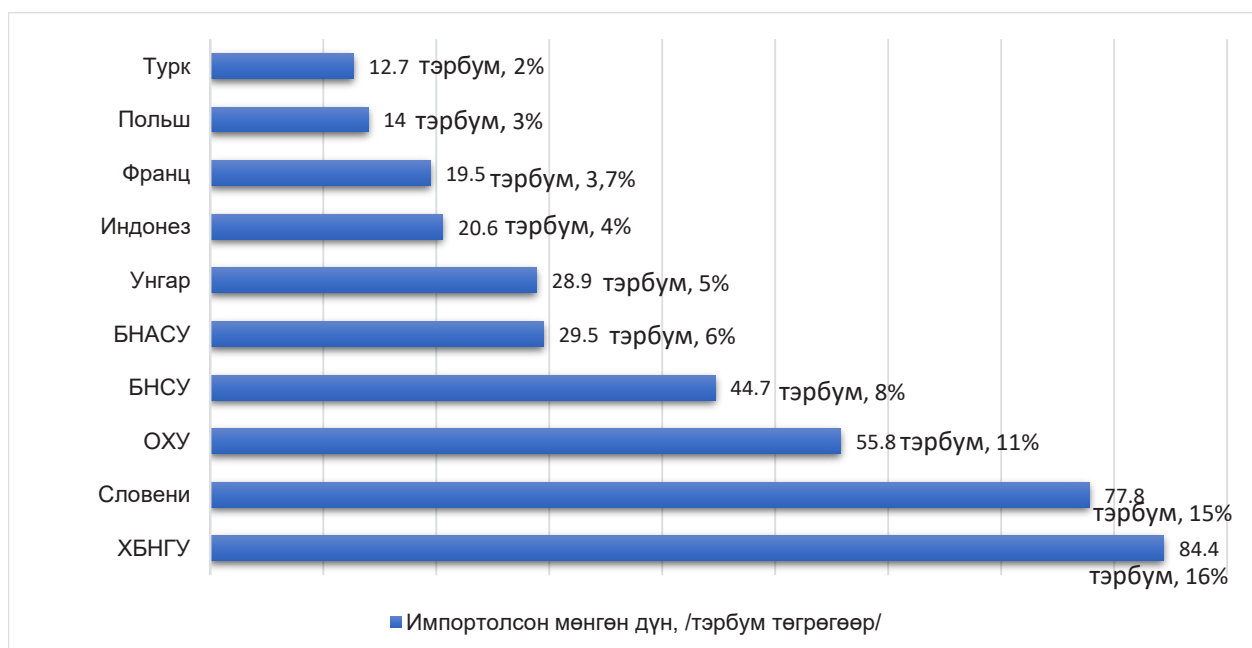
2023 онд эмийн 528.2 тэрбум төгрөгийн импорт хийсэн нь 2022 онтой харьцуулахад эмийн импорт 109.8 тэрбум төгрөг буюу 17 хувиар буурсан байна. (Зураг 20)

Зураг 20. Эмийн импорт, тэрбум төгрөгөөр, 2015–2023 он

2023 онд нийт 528.2 тэрбум төгрөгийн эмийн импорт хийснээс дараах 10 улсаас 388 тэрбум төгрөг буюу нийт импортын 73.5 хувийг импортолсон байна. (Зураг 21)

Зураг 21. Хамгийн их эмийн импорт хийсэн улс, эзлэх хувиар, 2023 он

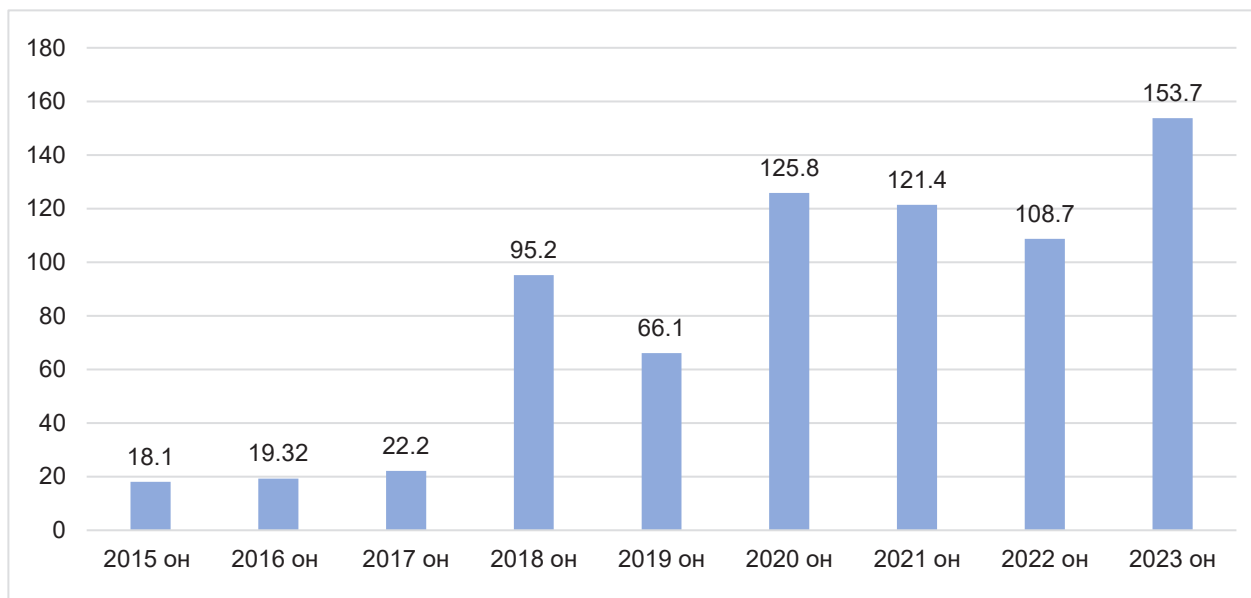

2.4.3. ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ИМПОРТ

2023 онд 153.7 тэрбум төгрөгийн эмнэлгийн хэрэгслийн импорт хийгдсэн нь 2022 онтой харьцуулахад импорт 45 тэрбум төгрөгөөр буюу 41.4 хувиар өссөн байна. (Зураг 22.)

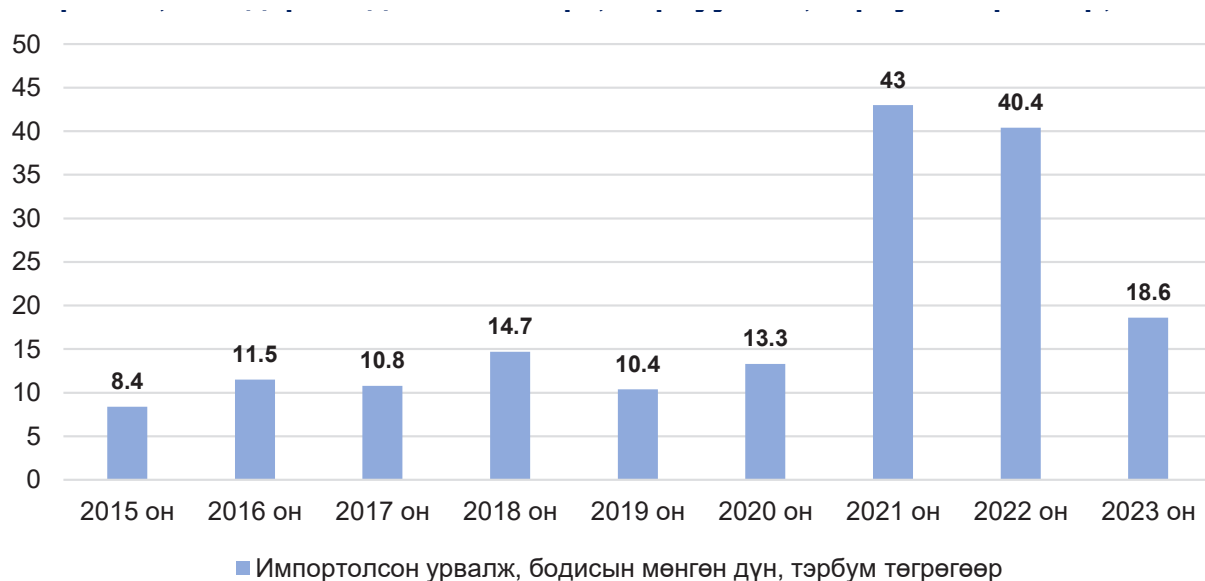
Зураг 22. Эмнэлгийн хэрэгсэл, протезын импорт, борлуулалт, тэрбум төгрөгөөр 2015–2023 он

2.4.4. УРВАЛЖ, СТАНДАРТ БОДИСЫН ИМПОРТ

2023 онд 18.6 тэрбум төгрөгийн урвалж, стандарт бодисын импорт хийгдсэн нь 2022 онтой харьцуулахад 21.8 тэрбум төгрөг буюу 54 хувиар буурсан байна (Зураг 23.)

Зураг 23. Урвалж, стандарт бодисын импорт, борлуулалт, тэрбум төгрөгөөр, 2015–2023 он

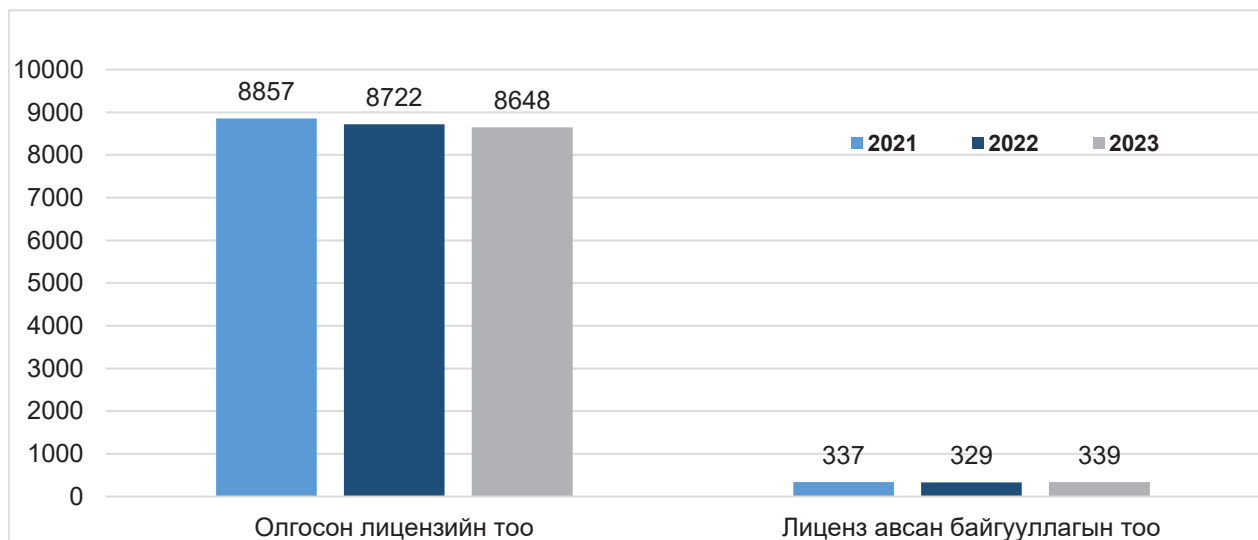

2.4.5. ИМПОРТЫН ЛИЦЕНЗИЙН ОЛГОЛТ

Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт зохицуулалтын газрын Лиценз зөвшөөрөл зохицуулалтын газар нь улсын хилээр нэвтэрч буй эм, эмнэлгийн хэрэгсэлд импортлох бүрт нь импорт, экспортын бүртгэл олгох чиг үүргийг хэрэгжүүлж ажиллаж байна.

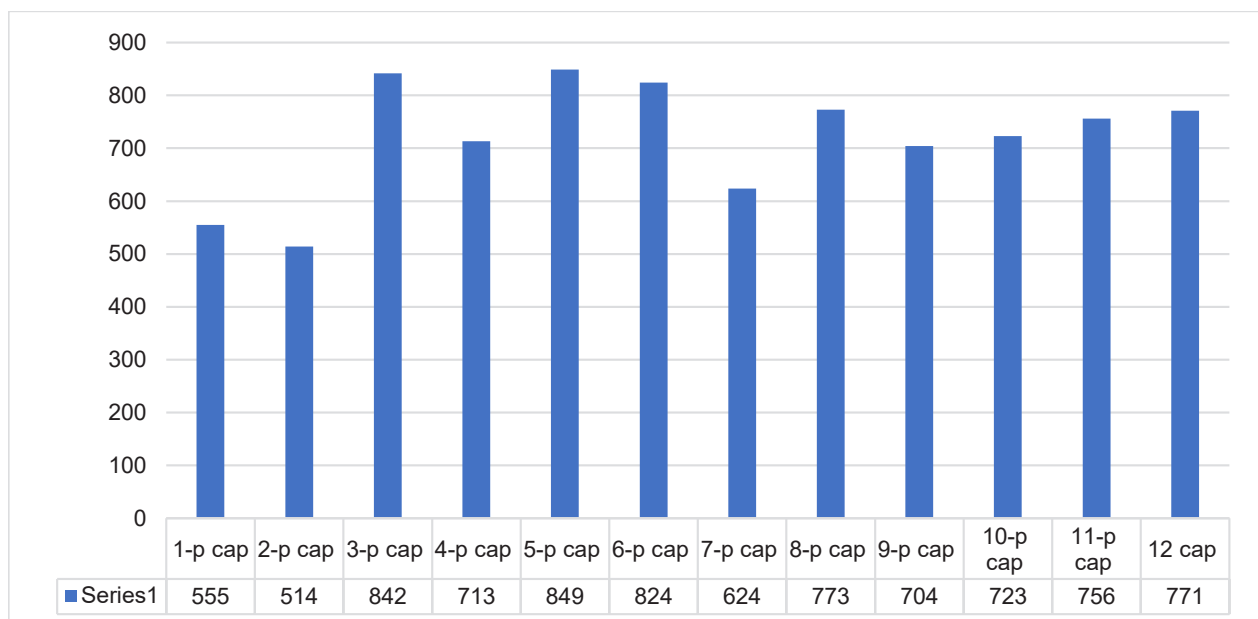
2023 онд 339 байгууллагад 8648 импортын лицензийг олгосон байна. Өмнөх онтой харьцуулахад лиценз авсан байгууллагын тоо 10-аар, олгосон лицензийн тоо 74-өөр тус тус нэмэгдсэн байна. (Зураг 24.)

Зураг 24. Олгосон импортын лиценз болон лиценз авсан байгууллагын тоо, 2021–2023 он

Олгосон импортын лицензийг сараар авч үзвэл сарын хугацаанд хамгийн багадаа 514, хамгийн ихдээ 881 импорт, экспортын лицензийг, харин өдөрт 25-38 импортын лицензийг хянаж, боловсруулан олгосон байна. (Зураг 25.)

Зураг 25. Олгосон импортын лицензийн тоо, сараар, 2023 он

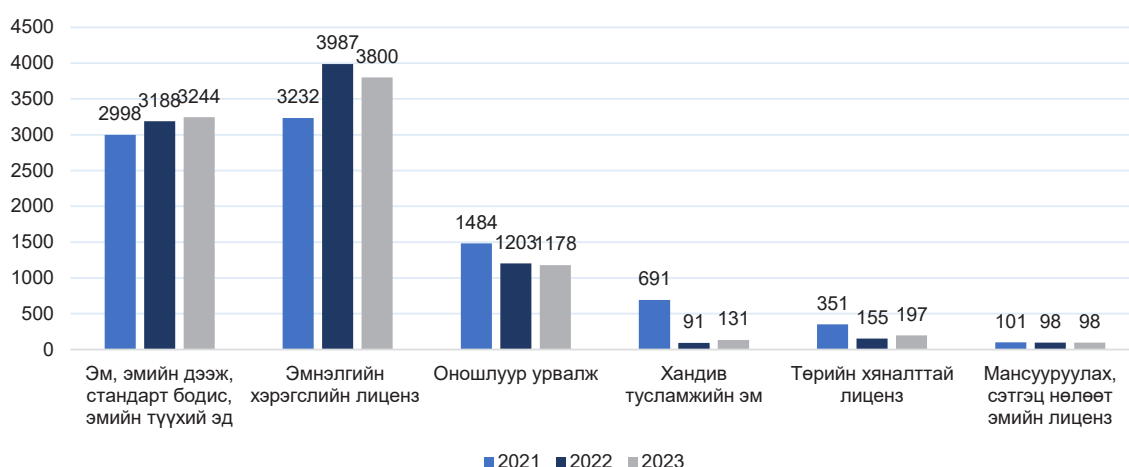

Олгосон импортын лицензийг төрлөөр нь авч үзвэл 2023 онд Эм, эмийн түүхий эд, стандарт бодисын 3244, Эмнэлгийн хэрэгсэл, эмийн туслах материалын 4174, Оношлуур

урвалжийн 1178, Хандив тусламжийн 131, Төрийн хяналттай лиценз 197, Мансууруулах сэтгэцэд нөлөөт эмийн 98 лицензийг тус тус олгосон байна.

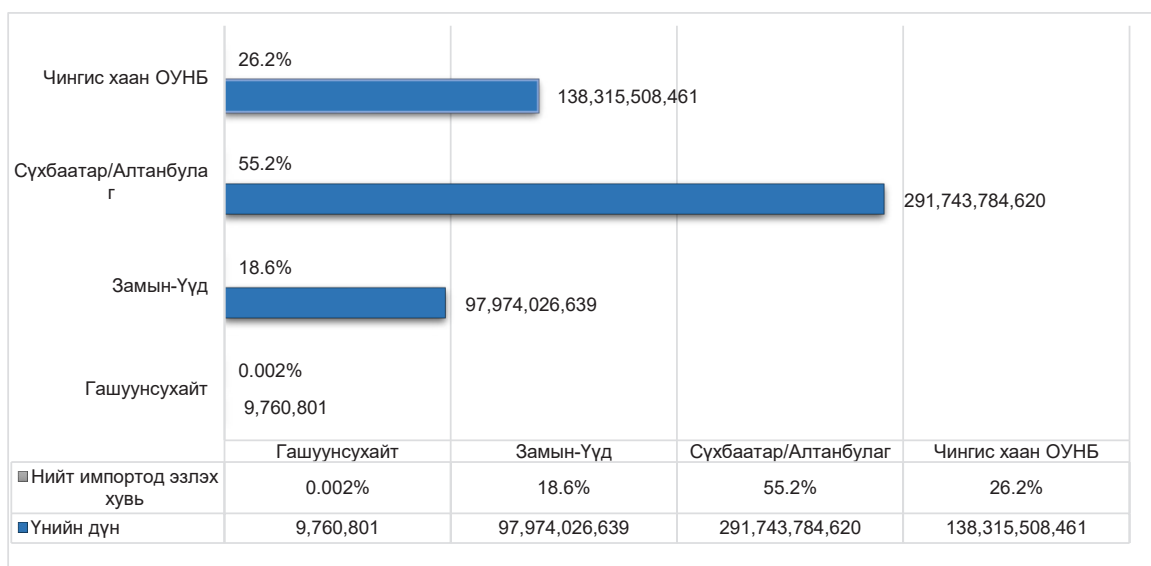
2022 онтой харьцуулахад эм, эмийн түүхий эд, стандарт бодист олгосон импортын лиценз 56 нэгжээр, Хандив тусламжийн импортын лиценз 40 нэгжээр, Төрийн хяналттай лиценз 42 нэгжээр, тус тус өссөн бол Эмнэлгийн хэрэгсэл, эмийн туслах материалын лицензийн тоо 374 нэгжээр Оношлуур урвалжийн лицензийн тоо 25 нэгжээр тус тус буурч, Мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт эмийн импортын лиценз /98/ өмнөх онтой ижил түвшинд байна. (Зураг 26.)

Зураг 26. Олгосон импортын лицензийн тоо, төрлөөр, 2021–2023 он

2023 онд 528.2 тэрбум төгрөгийн эм импортлогдсоноос 291.7 тэрбум төгрөг буюу 55.2 хувь Алтанбулаг боомтоор, 98.0 тэрбум төгрөг буюу 18.5 хувь нь Замын-үүд боомтоор, 138.5 тэрбум төгрөг буюу 26.2 хувь нь Чингис хаан боомтоор, 9.7 тэрбум буюу 0.002 хувь нь Гашуунсухайт боомтоор тус тус импортлогдсон байна. (Зураг 27.)

Зураг 27. Импортлолсон бүтээгдэхүүний мөнгөн дүн, тэрбум төгрөгөөр, хилийн боомтоор, 2023 он

2.4.6. ЭМИЙН ЭКСПОРТ

Манай улс Бүгд Найрамдах Унгар улс болон Бүгд найрамдах Польш улсруу уламжлалт эмийг экспортолж байна.

2023 онд 1,674,241,770 төгрөгийн 250 нэр төрлийн уламжлалт эмийн (тан эм, талх эм, үрэл эм, тунлагдсан нунтаг) экспорт хийсэн байна.

2023 онд өмнөх онтой харьцуулахад эмийн экспорт 944,087,004 төгрөгөөр буюу 56.3 хувиар өссөн байна. (Хүснэгт 12.)

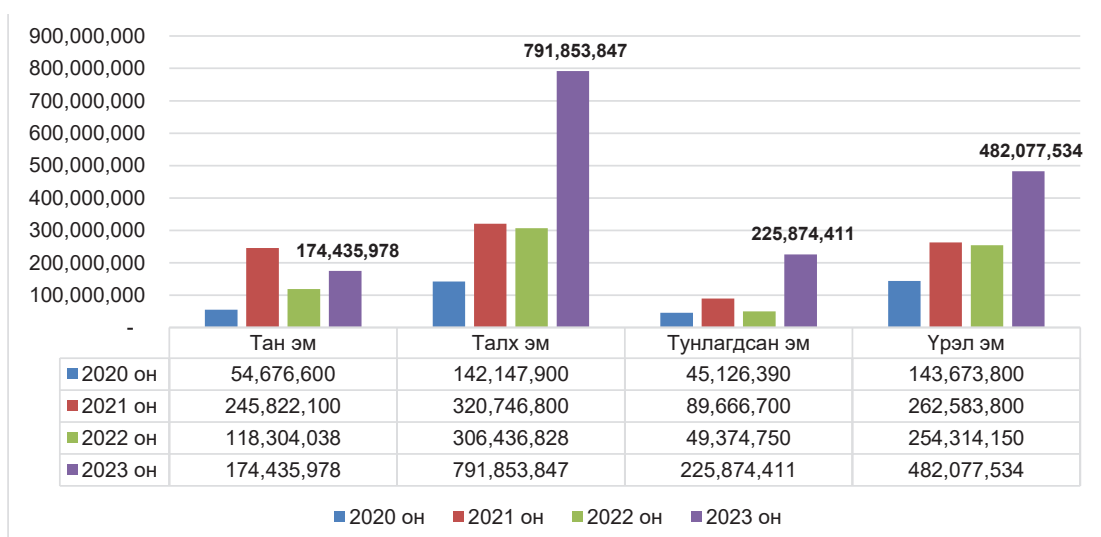
Хүснэгт 12. Экспортолсон уламжлалт эм мөнгөн дүнгээр, сая төгрөгөөр 2021–2023 он

№	Эмийн хэлбэр	2021 он		2022 он		2023 он	
		Нэр төрөл	Мөнгөн дүн, сая төгрөгөөр	Нэр төрөл	Мөнгөн дүн, сая төгрөгөөр	Нэр төрөл	Мөнгөн дүн, төгрөгөөр
1	Тан эм	38	245,822,100	51	120,029,038	116	174,435,978
2	Талх эм	104	320,746,800	122	306,436,828	74	791,853,847
3	Тунлагдсан нунтаг	5	89,666,700	11	49,374,750	25	225,874,411
4	Үрэл эм	42	262,583,800	42	254,314,150	35	482,077,534
Нийт дүн		189	918,819,400	226	730,154,766	250	1,674,241,770

2023 онд тан эм 174.4 сая төгрөг, талх эм 791.8 сая төгрөг, тунлагдсан нунтаг 225.87 сая төгрөг, үрэл эм 482.08 сая төгрөгийн экспорт хийсэн байна.

2022 онтой харьцуулахад тан эмийн экспорт 56 сая төгрөгөөр, талх эмийн экспорт 485.4 сая төгрөгөөр, тунлагдсан эм 176.5 сая төгрөгөөр, үрэл эм 227.8 сая төгрөгөөр тус тус өссөн үзүүлэлттэй байна. (Зураг 28.)

Зураг 28. Экспортолсон эмийн мөнгөн дүн, сая төгрөгөөр, 2020–2023 он

2023 онд 18 байгууллагад 147 экспортын бүртгэл олгосон байна. Үүнээс шинжилгээний зориулалтаар 11 байгууллагад, судалгааны зориулалтаар 4 байгууллагад, шээсний шинжилгээг 2 байгууллагад, бусад төрөл дээр 4 байгууллагад тус тус экспортын бүртгэл олгосон байна. (Хүснэгт 13.)

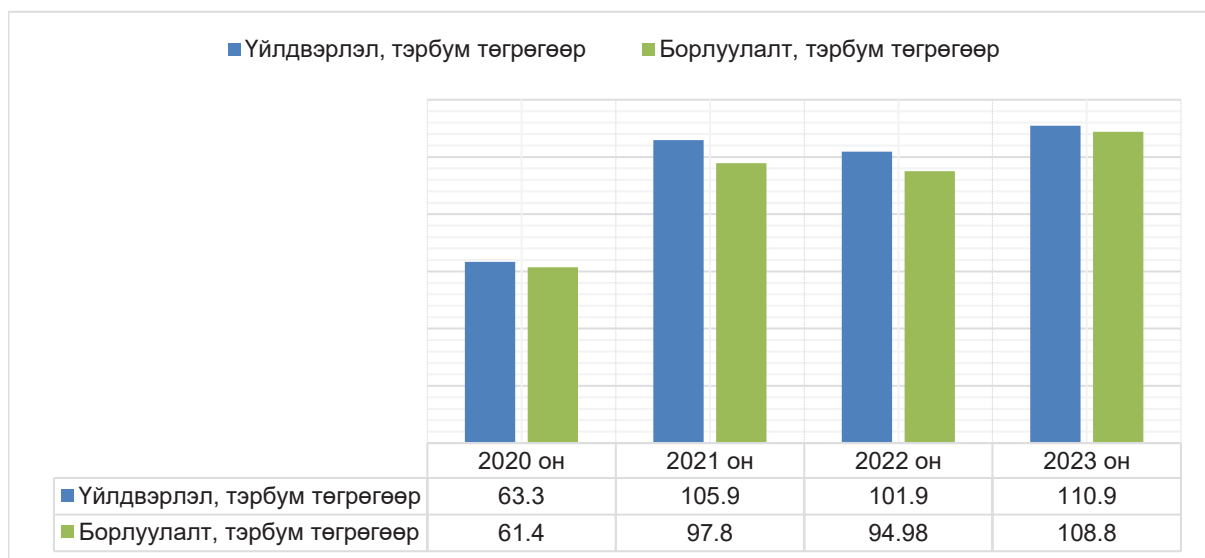
Хүснэгт 13. Экспортын лиценз олгосон байгууллага, лицензийн төрөл, 2021-2023 он

№	Байгууллагын нэр	Төрөл	2021 он	2022 он	2023 он
1	Ариун монгол ХХК	Уламжлалт эм	28	18	27
2	Мон-интра ХХК	Уламжлалт эм	2	5	8
3	Одь тан ХХК	Уламжлалт эм	-	2	1
4	АШУҮИС	Судалгаа	3	-	2
5	Интернэйшнл медикал центр ХХК	Шинжилгээ	1	-	-
6	Мон-Адонис ХХК	Шинжилгээ	23	23	8
7	Монголын Допингийн эсрэг байгууллага	Шинжилгээ	45	27	65
8	Өөжин мед ХХК	Шинжилгээ	3	2	-
9	Реженератив медикал центр	Шинжилгээ	10	8	9
10	Ливер центр	Судалгаа, шинжилгээ	-	8	14
11	Цус сэлбэлт судлалын үндэсний төв	Шинжилгээ	1	-	-
12	Хувь хүн	Шинжилгээ	2	3	2
13	Био системс ХХК	Шинжилгээ	-	-	1
14	Зүүн Азийн Залуучуудын Наадмын Зохион Байгуулах Хороо	Шинжилгээ	-	-	3
15	Си Эл Даблю ХХК	Шинжилгээ	-	-	1
16	Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв	Судалгаа, шинжилгээ	-	-	5
17	Хэрэглээний шинжлэх, ухаан инженерчлэлийн сургууль	Судалгаа	-	-	1
НИЙТ			114	85	147

2.4.7. ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, БОРЛУУЛАЛТ

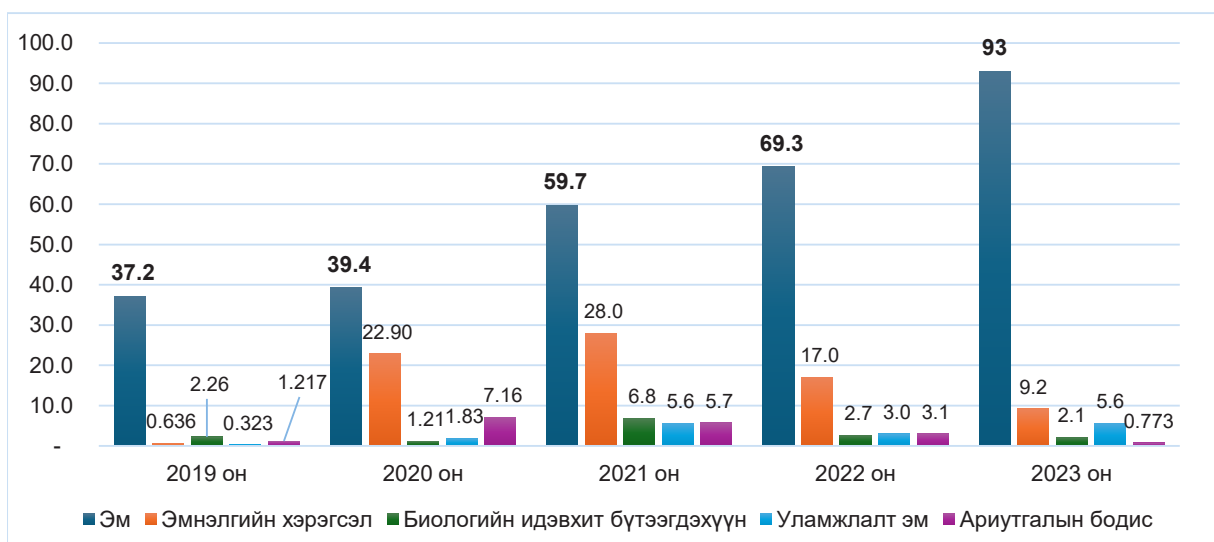
Улсын хэмжээнд 2023 онд 25 эмийн үйлдвэр ажиллаж, нийт 110.9 тэрбум төгрөгийн 406 нэр төрлийн эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, биологийн идэвхт бүтээгдэхүүн, уламжлалт эм, ариутгал халдваргүйтгэлийн бодис үйлдвэрлэж, 108.8 тэрбум төгрөгийн бүтээгдэхүүн борлуулсан байна. 2023 онд өмнөх онтой харьцуулахад нийт үйлдвэрлэл 9.06 тэрбум буюу 8.0 хувиар, нийт борлуулалт 13.82 тэрбум төгрөгөөр буюу 14.6 хувиар тус тус өссөн байна. (Зураг 29.)

Зураг 29. Үндэсний үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, борлуулалтын дүн, 2020–2023 он тэрбум төгрөгөөр

2023 онд үндэсний үйлдвэрийн ариутгал халдваргүйтгэлийн бодис, уламжлалт эм, биологийн идэвхит бүтээгдэхүүн, эмнэлгийн хэрэгслийн борлуулалт тус тус буурч, эмийн борлуулалт өссөн байна. (Зураг 30.)

Зураг 30. Үндэсний үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, төрлөөр тэрбум төгрөгөөр, 2019–2023 он

Үүнээс: 2023 онд 93 тэрбум төгрөгийн европ эм үйлдвэрлэж, 92.6 тэрбум төгрөгийн борлуулалт, 9.2 тэрбум төгрөгийн эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэж, 8.6 тэрбум төгрөгийн борлуулалт, 2.1 тэрбум төгрөгийн биологийн идэвхт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, 2.1 тэрбум төгрөгийн борлуулалт, 7.1 тэрбум төгрөгийн уламжлалт эм үйлдвэрлэж, 4.3 тэрбум төгрөгийн борлуулалт, 0.77 тэрбум төгрөгийн ариутгал халдваргүйтгэлийн бодис үйлдвэрлэж, 0.73 тэрбум төгрөгийн борлуулалт тус тус хийсэн байна. (Хүснэгт 14.)

Хүснэгт. 14 Үндэсний үйлдвэрийн үйлдвэрлэсэн болон борлуулсан бүтээгдэхүүний нэр төрөл, мөнгөн дүн, тэрбум төгрөгөөр, 2023 он

№	Ангилал	Үйлдвэрийн тоо	Нэр төрөл	Үйлдвэрлэсэн		Борлуулалт	
				Тоо ширхэг	Мөнгөн дүн, тэрбум төгрөгөөр	Тоо ширхэг	Мөнгөн дүн тэрбум төгрөгөөр
1	Эм	14	154	50,506,014	93,089,306,257	47,785,755	92,693,246,847
2	Эмнэлгийн хэрэгсэл	5	26	20,955,124	9,275,381,172	24,320,281	8,640,159,142
3	Биологийн идэвхит бүтээгдэхүүн	6	30	2,515,031	2,168,105,150	2,738,933	2,161,080,977
4	Уламжлалт эм	6	188	7,196,741	5,651,200,764	4,319,881	4,578,772,180
5	Ариутгалын бодис	4	8	270,415	773,492,683	333,752	730,067,395
Нийт дүн		35	406	81,443,325	110,957,486,026	79,498,602	108,803,326,542

2023 онд үндэсний үйлдвэрт үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний 89.2 хувь буюу 98.7 тэрбум төгрөгийн бүтээгдэхүүнийг “Эм үйлдвэрлэлийн зохистой дадал” (GMP)-ын шаардлага хангасан 9 эмийн үйлдвэрт үйлдвэрлэсэн байна.

Үндэсний 9 эмийн үйлдвэр “Эм үйлдвэрлэлийн зохистой дадал” GMP-ийг нэвтрүүлснээс тарилгын эмийн үйлдвэр 3, женерик эмийн үйлдвэр 4, уламжлалт эмийн үйлдвэр 2 тус тус байна. (Зураг 31.)

Зураг 31. GMP-ийн батламж авсан үйлдвэрүүдийн он цагийн дараалал

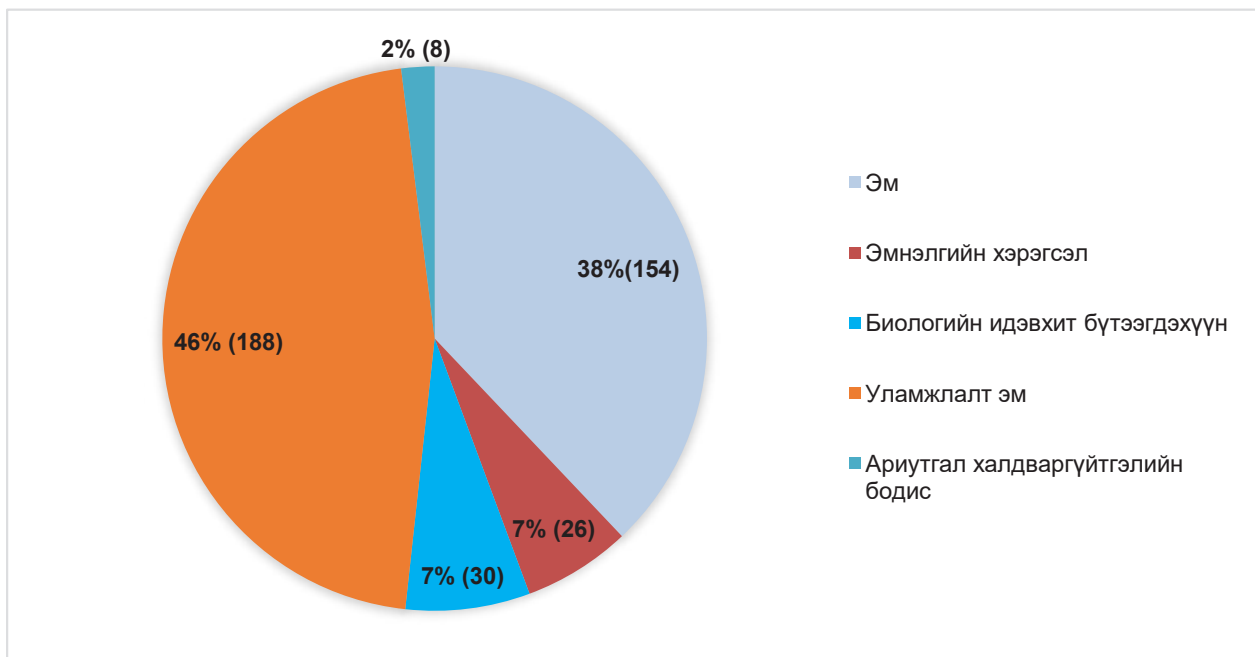

“Эм үйлдвэрлэлийн зохистой дадал” GMP-ийг эмийн үйлдвэрүүд 2015 оноос анх нэвтрүүлж эхэлсэн ба одоогийн байдлаар Айвико эмийн үйлдвэр 2 удаа, Монос эмийн үйлдвэр 1 удаа, Нахиа эмийн үйлдвэр 1 удаа, Цомбо эмийн үйлдвэр 1 удаа тус тус “Эм үйлдвэрлэлийн зохистой дадал” GMP-ийн батламжийн хугацааг сунгуулаад байна.

2023 онд эмийн үйлдвэрүүд нийт 406 нэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн ба үүнээс 154 нэрийн эм (38%), 26 нэрийн эмнэлгийн хэрэгсэл (6.5%), 30 нэр төрлийн биологийн идэвхт

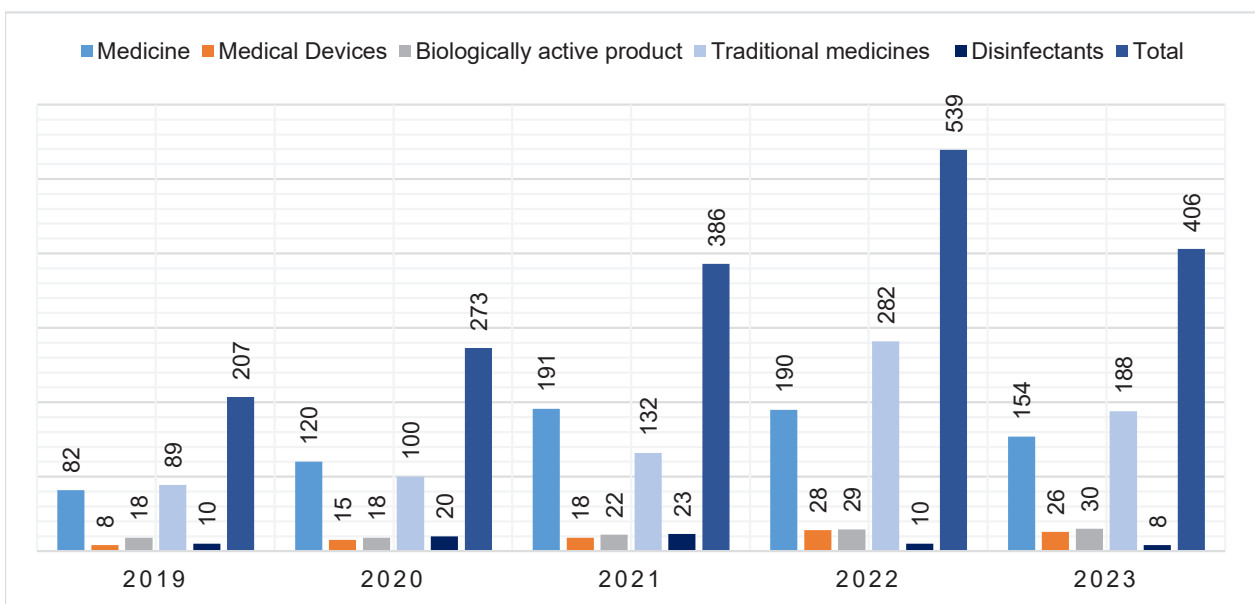
бүтээгдэхүүн (7.5%), 188 нэрийн уламжлалт эм (46%), 8 нэрийн ариутгал халдваргүйтгэлийн бодис (2%) үйлдвэрлэсэн байна. (Зураг 32.)

Зураг 32. Үндэсний үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний нэр төрөл, хувиар, 2023 он

2023 онтой харьцуулахад үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний нэр төрөл 131-аар буурсан байна. (Зураг 33.)

Зураг 33. Үндэсний үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний нэр төрлөөр, 2019–2023 он

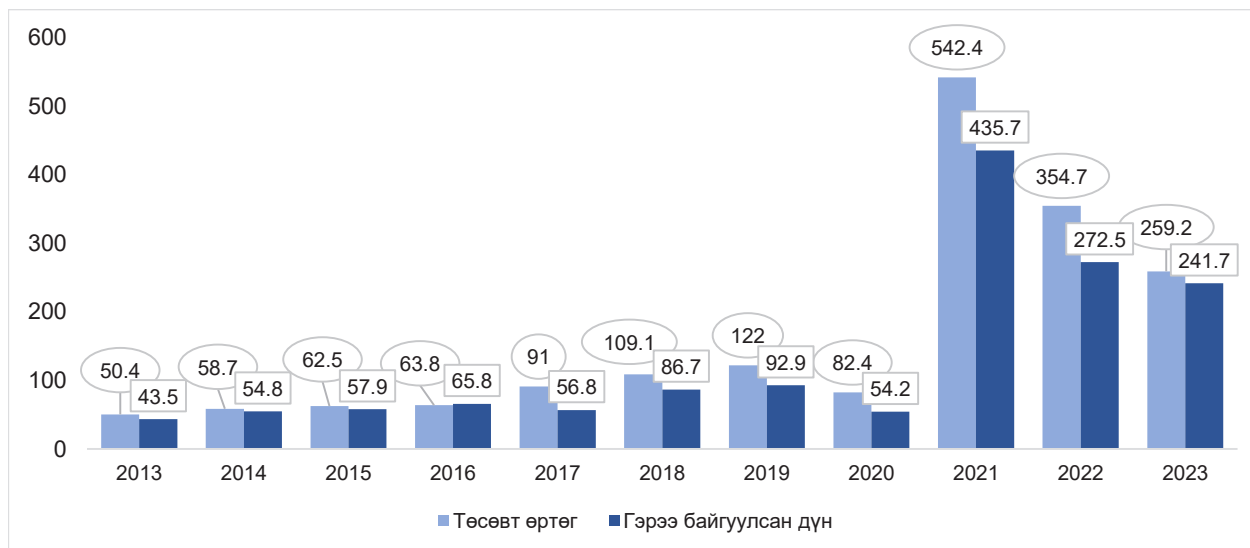

2.4.8. ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ХУДАЛДАН АВАХ АЖИЛЛАГАА

Эрүүл мэндийн салбарт 2023 онд “Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль”-ийн дагуу аймаг, нийслэлийн төрийн

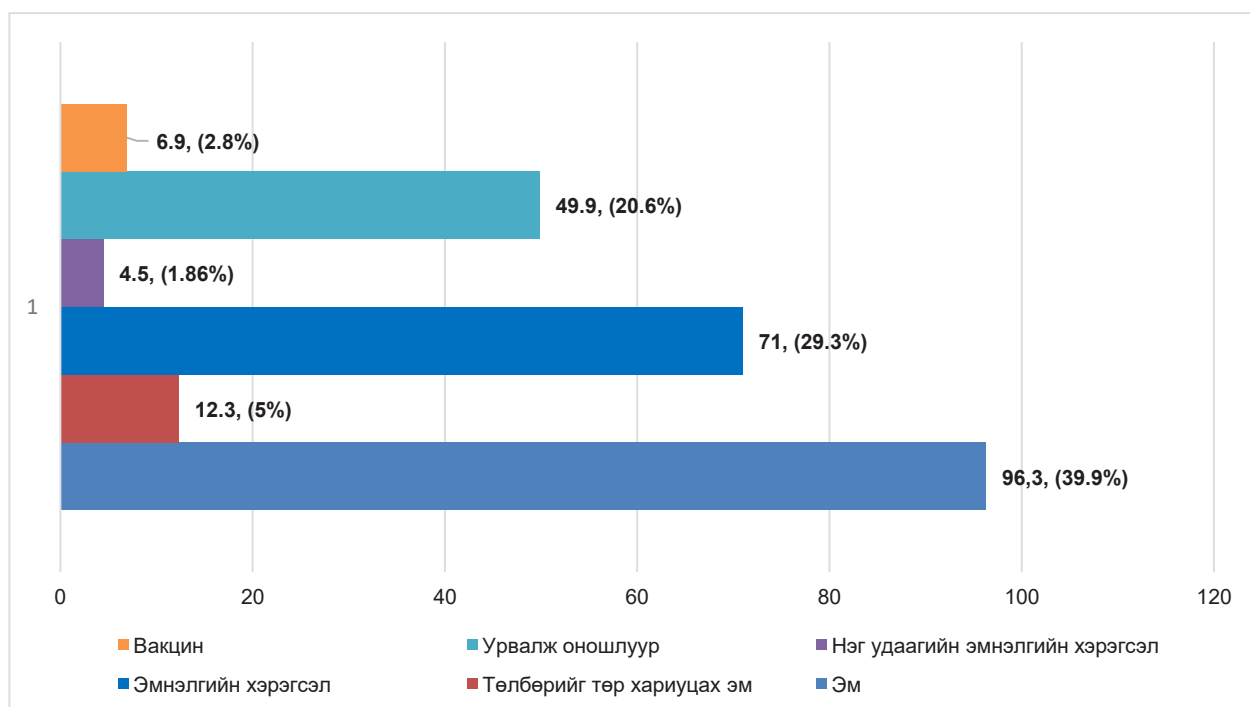
өмчит эрүүл мэндийн байгууллагууд 241.7 тэрбум төгрөгийн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн худалдан авалт хийсэн байна. (Зураг 34.)

Зураг 34. Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн төсөвт өртөг ба худалдан авах ажиллагааны гэрээний дүн, тэрбум төгрөгөөр, 2013–2023 он

Үүнээс эм 96.3 тэрбум (39.9%), төлбөрийг нь төр хариуцах эм 12.3 тэрбум (5%), эмнэлгийн хэрэгсэл 71.0 тэрбум (29.3%), нэг удаагийн эмнэлгийн хэрэгсэл 4.5 тэрбум (1.86%) урвалж оношлуур 49.9 тэрбум (20.6%), вакцин 6.9 тэрбум (2.8%) төгрөгийн худалдан авалт хийсэн байна. (Зураг 35.)

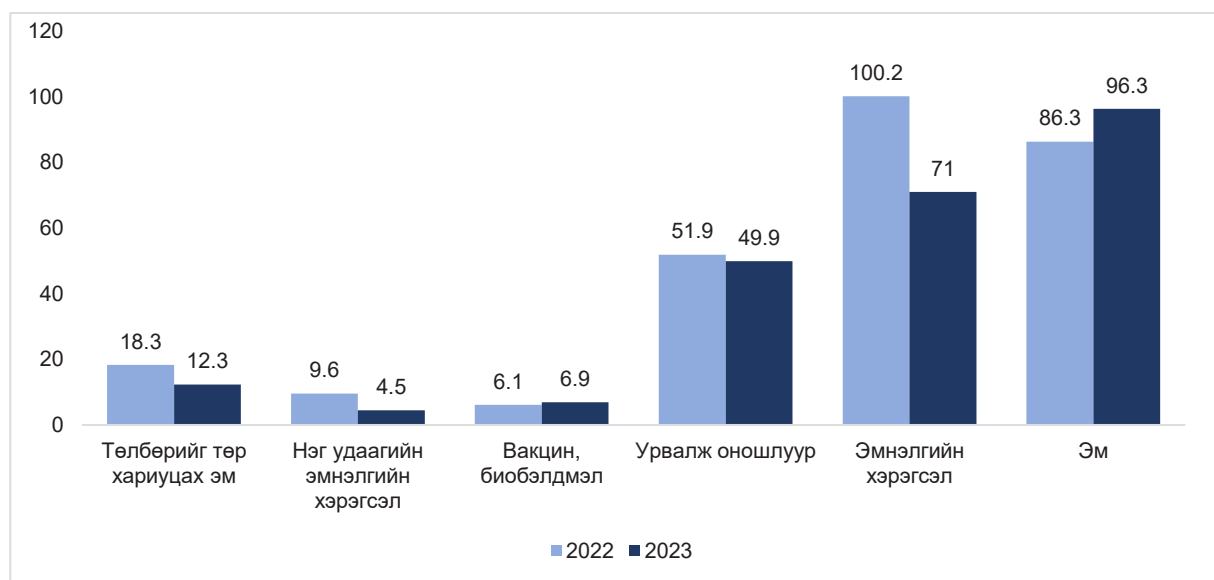
Зураг 35. Худалдан авсан бүтээгдэхүүний нэр төрөл тэрбум төгрөг болон эзлэх хувиар, 2023 он

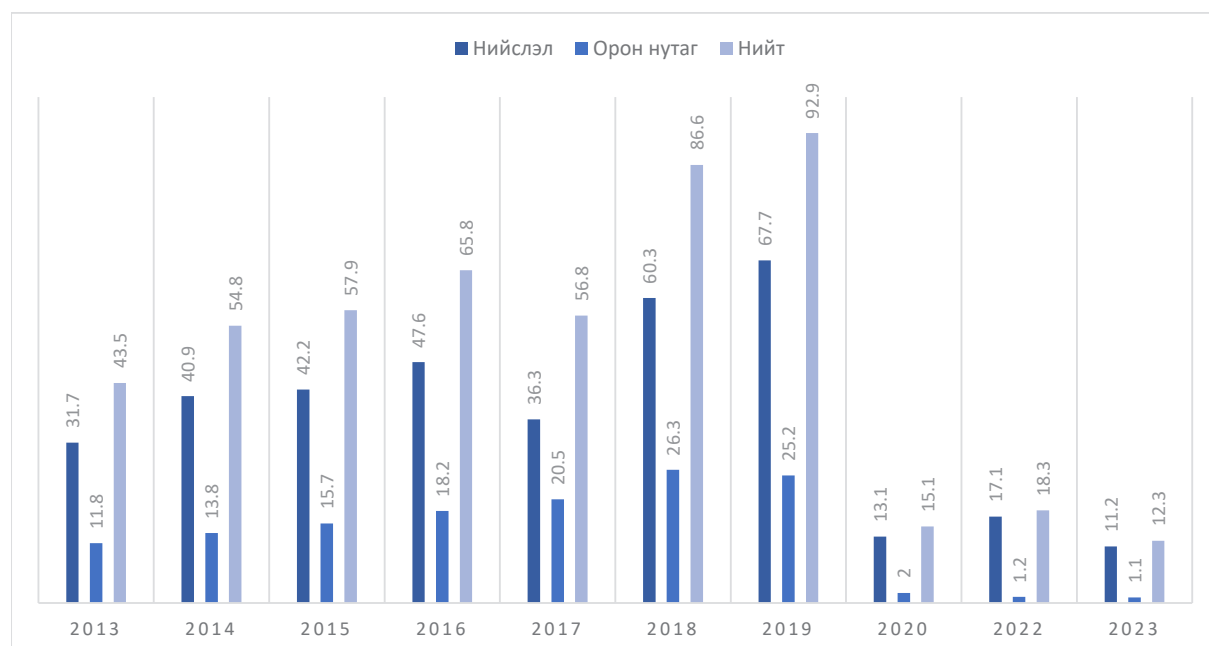
2023 онд “Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль”-ийн дагуу аймаг, нийслэлийн төрийн өмчит эрүүл мэндийн байгууллагуудын худалдан авсан бүтээгдэхүүний нэр төрлөөр авч үзвэл эм 10 тэрбумаар, вакцин бэлдмэл 0.8 тэрбумаар тус тус өсч, эмнэлгийн хэрэгсэл 29.2 тэрбумаар, урвалж бодис 2 тэрбумээр, нэг удаагийн хэрэгсэл 5.1 тэрбумаар, төлбөрийг төр хариуцах эм 6 тэрбумаар тус тус буурсан байна. (Зураг 36.)

Зураг 36. Худалдан авсан бүтээгдэхүүний нэр төрөл тэрбум төгрөгөөр, 2022–2023 он

Төрийн өмчийн эрүүл мэндийн байгууллагууд 2023 онд төлбөрийг нь төр хариуцах эмийн 12.3 тэрбум төгрөгийн худалдан авалт хийсэн байна. (Зураг 37.)

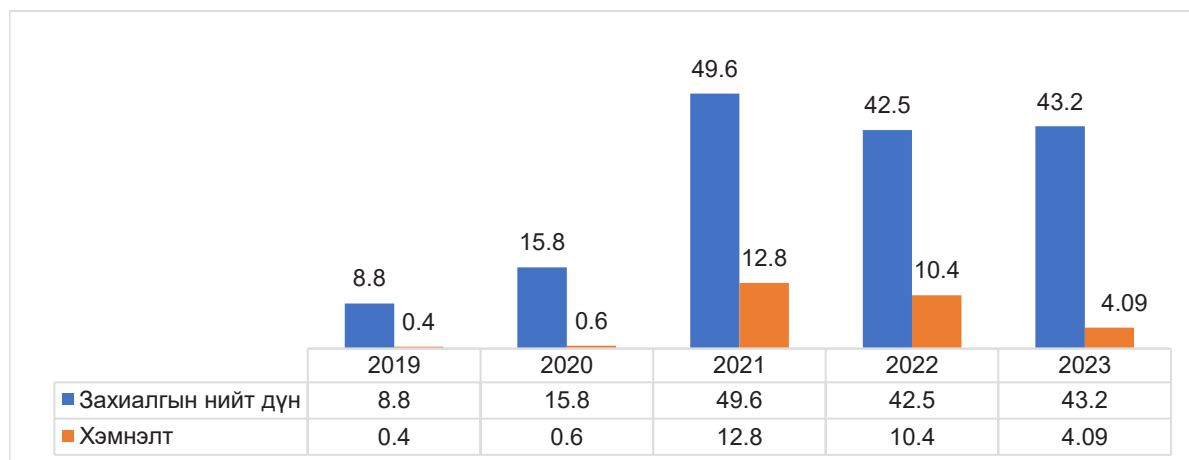
Зураг 37. Төлбөрийг нь төр хариуцах эм, тэрбум төгрөгөөр, 2013–2023 он

Төрийн өмчийн байгууллагууд Төрийн худалдан авах ажиллагааны газрын цахим дэлгүүрээс 2023 оны жилийн эцэст 43.2 тэрбум төгрөгийн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн худалдан авалт хийж, улсын төсөвт 4.09 тэрбум төгрөгийн хэмнэлт үүссэн байна.

Өмнөх онтой харьцуулахад Төрийн худалдан авах ажиллагааны газрын цахим дэлгүүрээс захиалга 0.7 тэрбумаар өсч, улсын төсөвт хэмнэлтийн дүн 6.3 тэрбумаар буурсан байна. (Зураг 38.)

Зураг 38. Төрийн өмчийн эрүүл мэндийн байгууллагуудын худалдан авсан эм, эмнэлгийн хэрэгслийн захиалгын нийт дүн, хэмнэлт, тэрбум төгрөгөөр (2019–2023 он)

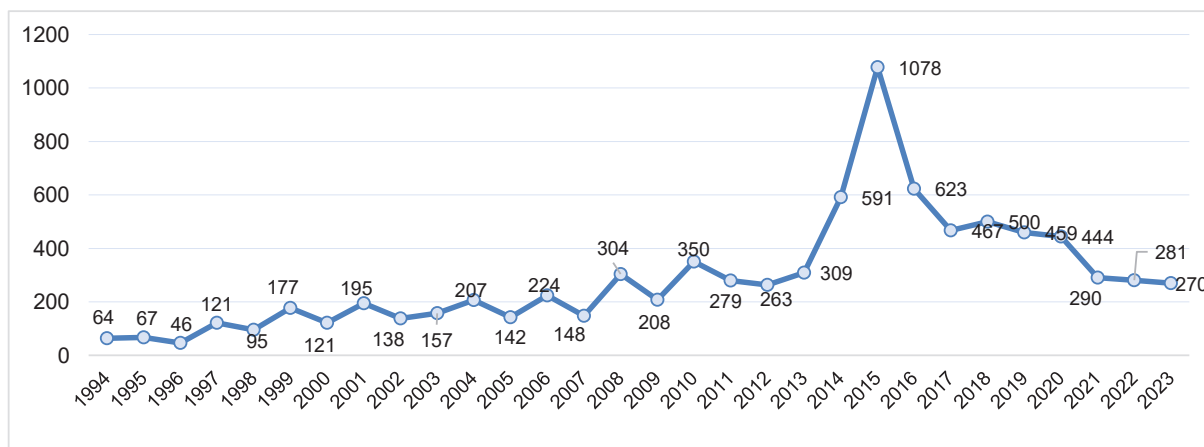
2.5. ЭМИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

2.5.1. ЭМИЙН БҮРТГЭЛ

Хүн ам, эрүүл мэндийн байгууллагыг чанартай, аюулгүй, эмчилгээний идэвхтэй эмээр хангах зорилгоор манай улс 1994 оноос эмийг улсын бүртгэлд бүртгэж эхэлсэн.

Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйл, Эрүүл мэндийн сайдын 2019 оны А/295 дугаар тушаалаар баталсан “Эм, эмийн түүхий эд, биологийн идэвхт бүтээгдэхүүнийг бүртгэх журам”-ын дагуу бүртгэлийн үйл ажиллагааг зохион байгуулдаг.

Зураг 39. Монгол Улсын эмийн бүртгэлд шинээр бүртгэгдсэн эм, 1994–2023 он

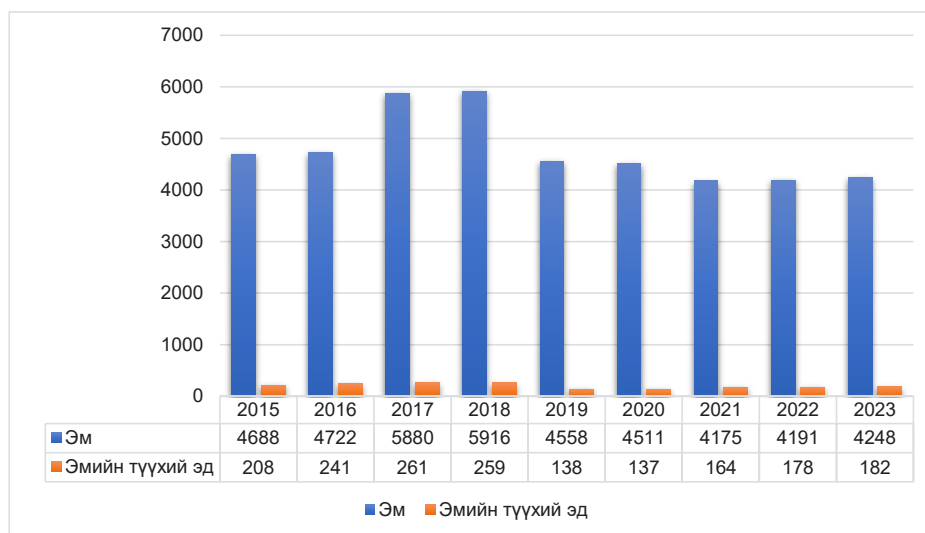

Монгол улсын эмийн бүртгэлд 2023 оны байдлаар 58 улсын 795 үйлдвэрлэгчийн 4248 нэрийн эм, 10 улсын 114 үйлдвэрлэгчийн 182 түүхий эд тус тус бүртгэлтэй байна. (Зураг 40.)

2023 онд улсын бүртгэлд шинээр 270 нэрийн эм бүртгэсний 236 импортын эм, 30 үндэсний үйлдвэрийн эм, биобэлдмэл 4 байна.

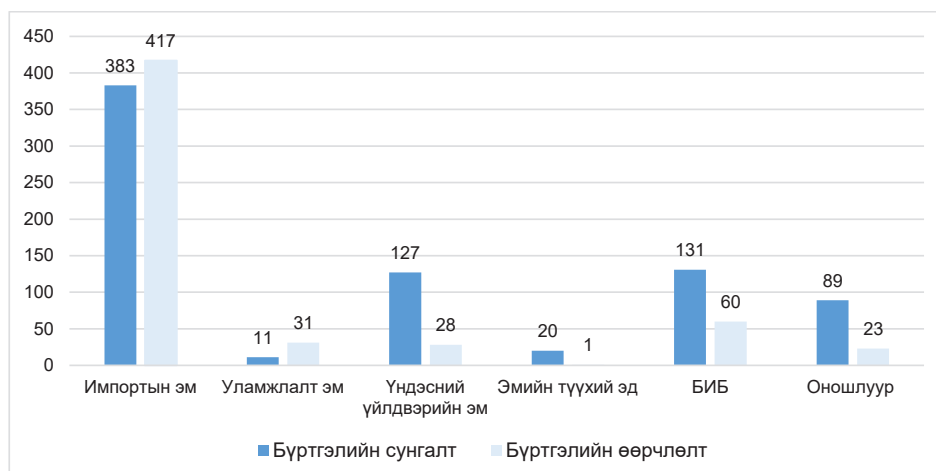
Мөн 2023 онд эмийн түүхий эд 18, биологийн идэвхт бүтээгдэхүүн 383 тус тус бүртгэгдсэн байна.

Зураг 40. Монгол улсын эмийн бүртгэлд бүртгэгдсэн эм, эмийн түүхий эдийн тоо, 2015-2023 он

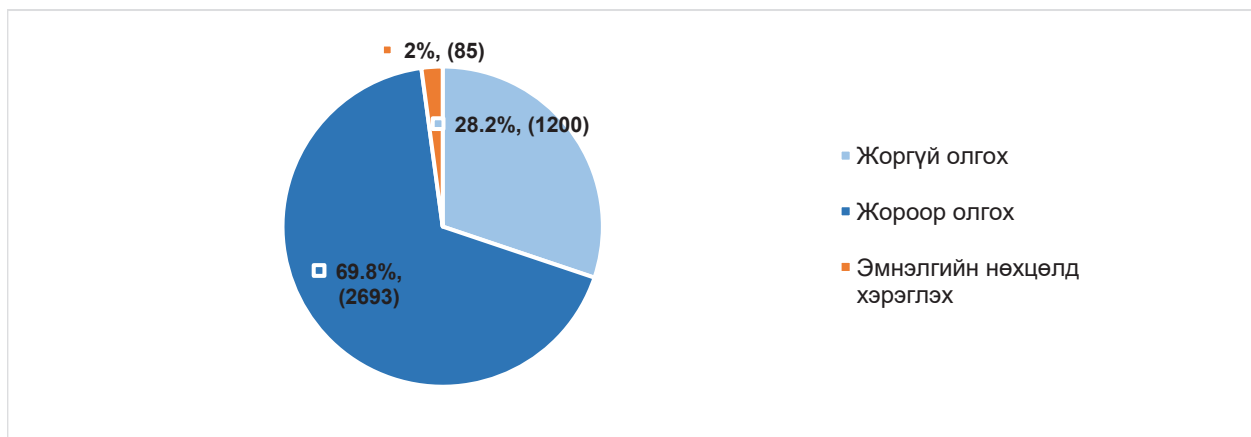
2023 онд 383 нэрийн импортын эм, 11 нэрийн импортын уламжлалт эм, 127 нэрийн үндэсний үйлдвэрийн эм, 20 нэрийн эмийн түүхий эд, 131 биологийн идэвхт бүтээгдэхүүн, 89 нэрийн оношлуур, 3 нэрийн вакцины бүртгэлийн хугацааг тус тус сунгаж, 417 эм, 31 нэрийн импортын уламжлалт эм, 28 нэрийн үндэсний үйлдвэрийн эм, 1 нэрийн түүхий эд, 60 биологийн идэвхт бүтээгдэхүүн, 23 нэрийн оношлуурын бүртгэлд өөрчлөлт орсон байна. (Зураг 41.)

Зураг 41. Эм, эмийн түүхий эд, биологийн идэвхт бүтээгдэхүүний шинэ бүртгэл, өөрчлөлт, сунгалтын тоо, 2023 он

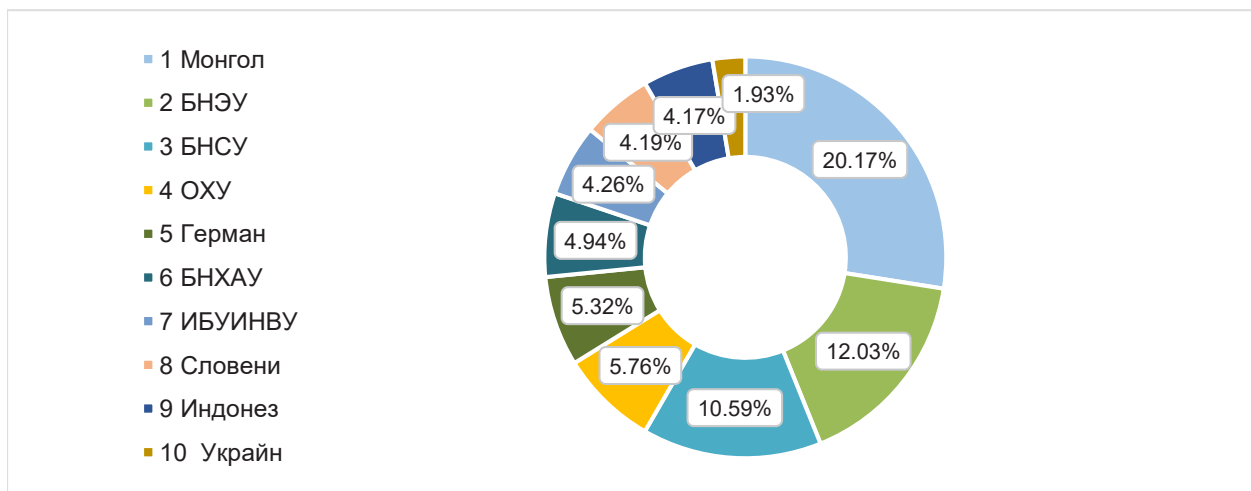
2023 оны байдлаар Монгол улсад нийт бүртгэлтэй 4248 эмийн 28.2% (1200 эм) жоргүй олгох, 69.8% (2693 эм) жороор олгох, 2.0% (85 эм) эмнэлгийн нөхцөлд хэрэглэх эм байна. (Зураг 42.)

Зураг 42. Бүртгэлтэй эмийн олгох нөхцөл /хувиар/, 2023 он

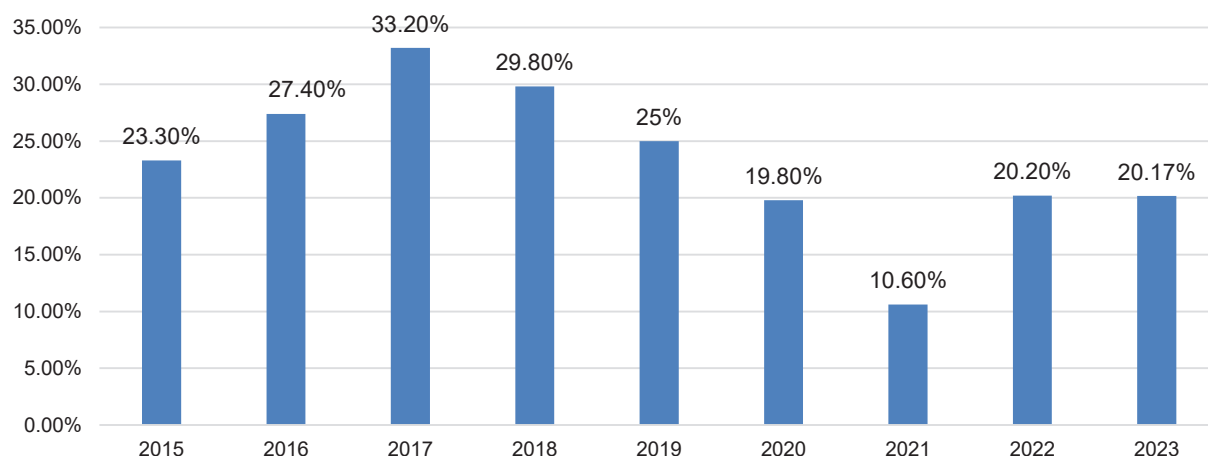

Улсын эмийн бүртгэлд хамгийн олон бүтээгдэхүүн бүртгүүлсэн улсыг авч үзвэл Монгол улс-858 эм, БНЭУ-511 эм, БНСУ-437 эм, ОХУ-244 эм, Герман улс-226 эм тус тус бүртгэгдсэн байна. (Зураг 43.)

Зураг 43. Монгол Улсын эмийн бүртгэлд хамгийн олон эм бүртгэгдсэн эхний 10 улс, эзлэх хувиар, 2023 он

Үндэсний эмийн үйлдвэрийн эм нийт бүртгэлтэй эмийн 20.17%-ийг (858 эм) эзэлж байна. (Зураг 44.)

Зураг 44. Эмийн бүртгэлд үндэсний үйлдвэрийн эмийн эзлэх хувь, 2015–2023 он

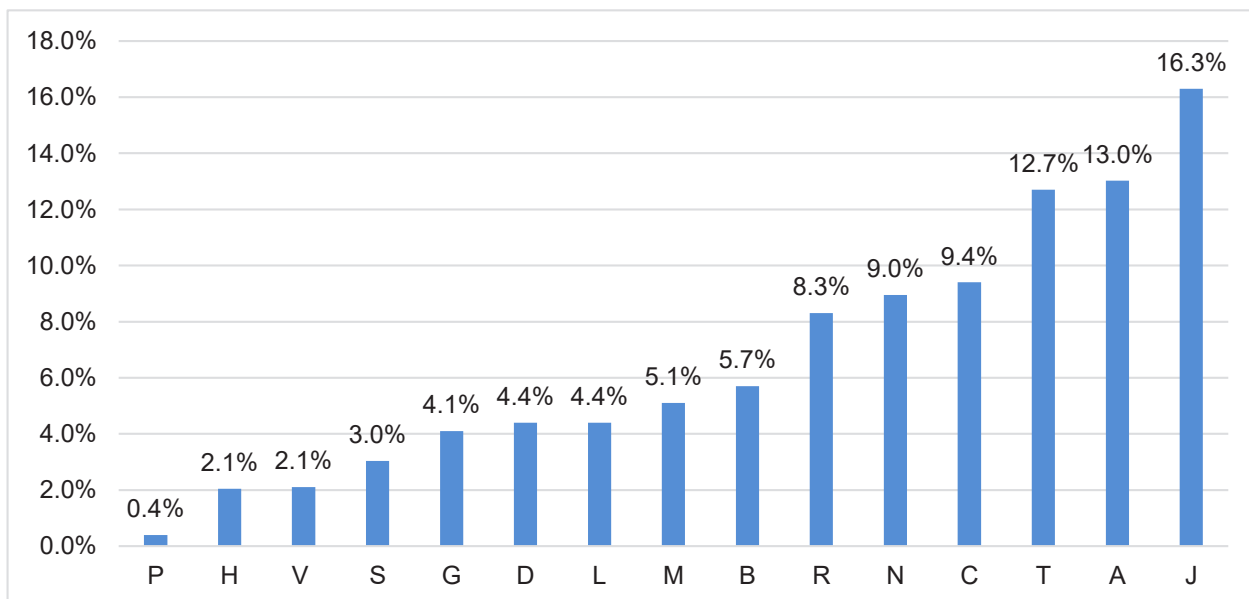
Монгол улсын эмийн бүртгэлд бүртгэгдсэн нийт эмийг АТС кодын ангиллаар авч үзвэл нянгийн эсрэг хэрэглэх эм 16.3 хувь, хоол боловсруулах замын эмгэгт хэрэглэх эм, уламжлалт эм 13.0 хувь, уламжлалт эм 12,7 хувь тус тус эзэлж байна. (Хүснэгт 15.)

Хүснэгт 15. Эмийн бүртгэлд бүртгэгдсэн эм, АТС кодоор, 2023 оны байдлаар

АТС код	АТС кодын ангилалд хамаарах эмийн бүлэг	Бүртгэгдсэн эмийн тоо	Эзлэх хувь
A	Хоол боловсруулах замын эмгэгт хэрэглэх эм	553	13.02%
B	Цус, цусны эрхтэн системд хэрэглэх эм	244	5.7%
C	Зүрх судасны тогтолцооны эмгэгт хэрэглэх эм	399	9.4%
D	Арьсны эмгэгт хэрэглэх эм	186	4.4%
G	Шээс, бэлгийн тогтолцоо болон бэлгийн даавар шавжийн эсрэг бэлдмэл	172	4.1%
H	Бэлгийн даавар, инсулинаас бусад тогтолцооны дааврын бэлдмэл	87	2.05%
J	Нянгийн эсрэг хэрэглэх эм	693	16.3%
L	Хавдрын эсрэг болон дархлаа нөлөөт бодис	188	4.4%
M	Булчин, тулгуур эрхтний тогтолцооны эмгэгт хэрэглэх эм	217	5.1%
N	Төв мэдрэлийн тогтолцооны эмгэгт хэрэглэх эм	380	8.95%
P	Паразит, шавьжийн эсрэг бэлдмэл	17	0.4%
R	Амьсгалын тогтолцооны эмгэгт хэрэглэх эм	353	8.3%
S	Мэдрэхүйн эрхтний эмгэгт хэрэглэх эм	129	3.04%
T	Уламжлалт эм	541	12.7%
V	Бусад	89	2.1%
Нийт		4248	100%

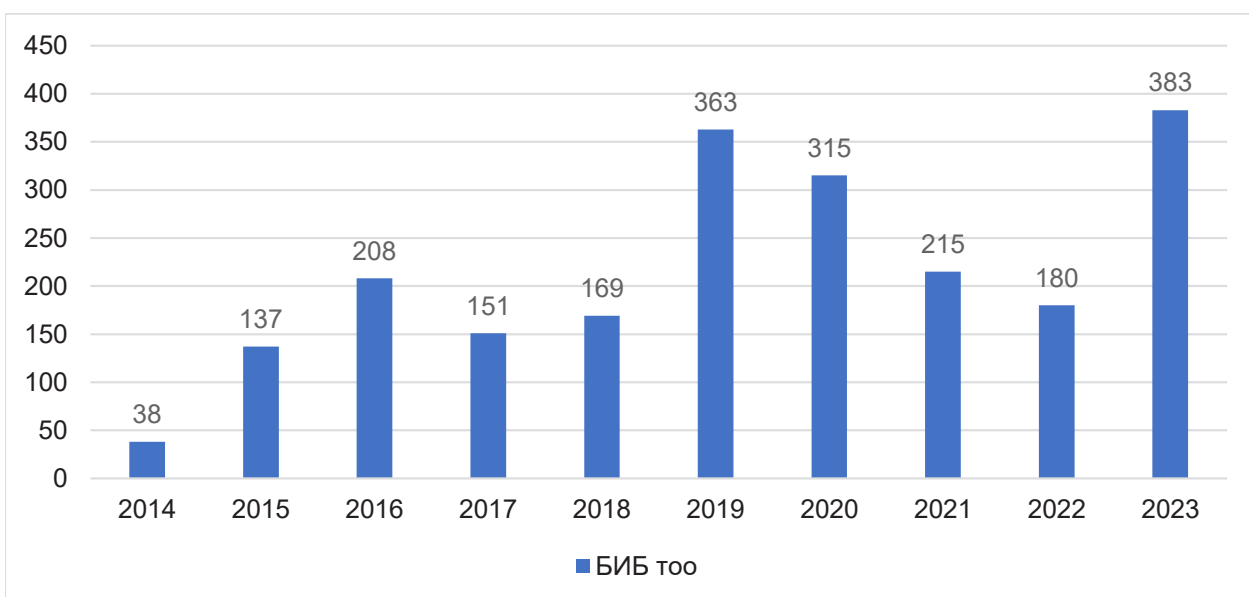
2022 онд Монгол улсад нийт 1415 биологийн идэвхт бүтээгдэхүүн /БИБ/ бүртгэлтэй байсан ба 2023 онд 1667 болж 252-ээр нэмэгдсэн байна. Үүнээс импортын 1603, үндэсний 64 нэрийн биологийн идэвхит бүтээгдэхүүн тус тус бүртгэгдсэн байна. (Зураг 45.)

Зураг 45. Монгол Улсын эмийн бүртгэлд бүртгэгдсэн эм, АТС ангиллаар, 2023 он

2022 онд Монгол улсад нийт 1415 биологийн идэвхт бүтээгдэхүүн /БИБ/ бүртгэлтэй байсан ба 2023 онд 1667 болж 252-ээр нэмэгдсэн байна. Үүнээс импортын 1603, үндэсний 64 нэрийн биологийн идэвхит бүтээгдэхүүн тус тус бүртгэгдсэн байна. (Зураг 46.)

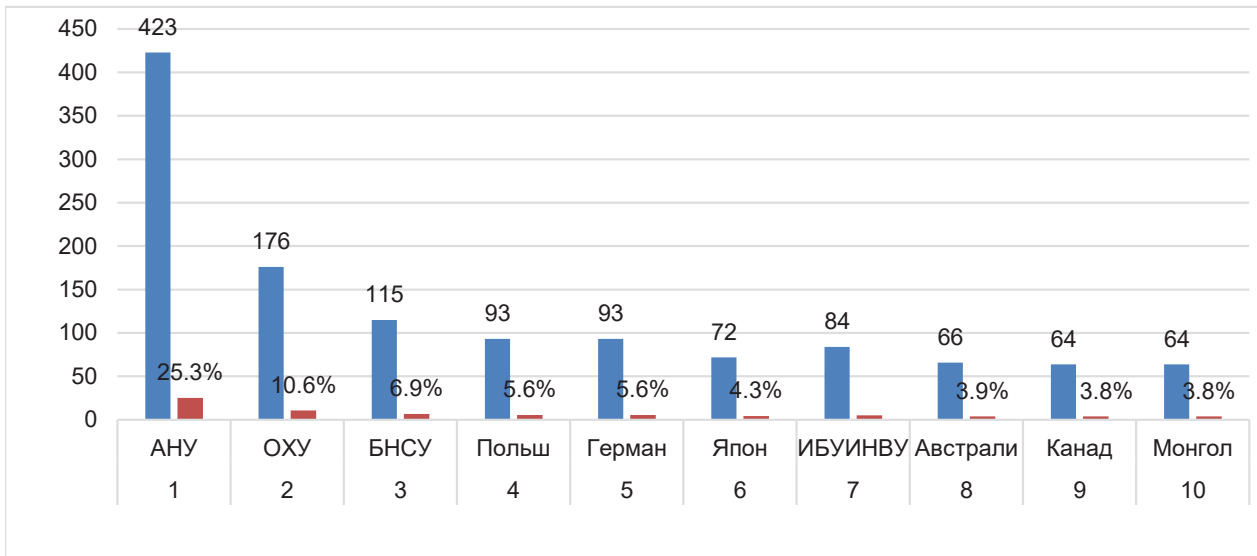
Зураг 46. Бүртгэгдсэн биологийн идэвхт бүтээгдэхүүний тоо, 2014–2023 он

2023 оны байдлаар нийт бүртгэлтэй биологийн идэвхит бүтээгдэхүүний 25.4% (423) АНУ, 10.6% (176) ОХУ-ын Биологийн идэвхит бүтээгдэхүүн эзэлж байна. (Зураг 47.)

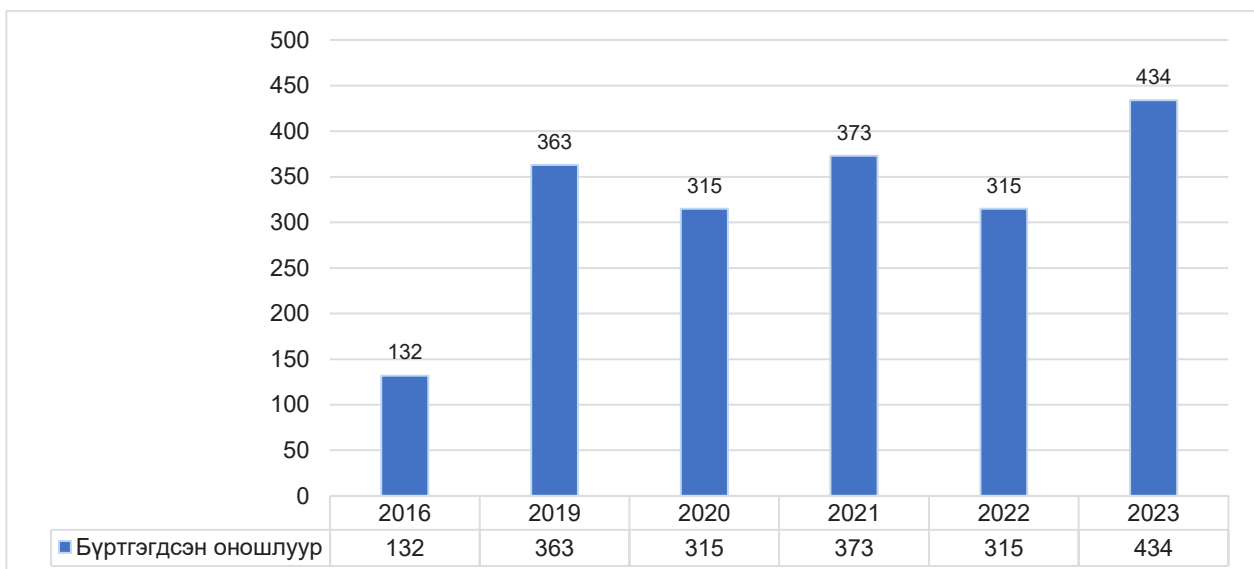
Зураг 47. Биологийн идэвхт бүтээгдэхүүний бүртгэлд хамгийн олон БИБ бүртгэгдсэн эхний 10 улс, тоогоор, эзлэх хувиар, 2023 он

2023 онд байдлаар Монгол Улсын бүртгэлд 122 үйлдвэрлэгчийн 23 улсын 1805 оношлуур бүртгэлтэй байна. Үүнээс импортын 1794, үндэсний 11 оношлуур тус тус бүртгэгдсэн байна.

2023 онд улсын бүртгэлд шинээр 434 оношлуур бүртгэгдсэн. Улсын бүртгэлд хамгийн олон оношлуур бүртгэгдсэн улсаар авч үзвэл: Герман улс 475 (26.3%), БНХАУ 462 (25.5%), Япон улс 214 (11.9%), БНСУ 138 (7.7%), Франц улс 110 (6.1%), АНУ 82 (4.6%), Испани улс 70 (3.9%), Турк улс 46 (2.6%), Грек 34 (1.9%), ОХУ 29 (1.6%) нэрийн оношлуур байна.

Зураг 48. Оношлуурын бүртгэл, 2016–2023 он

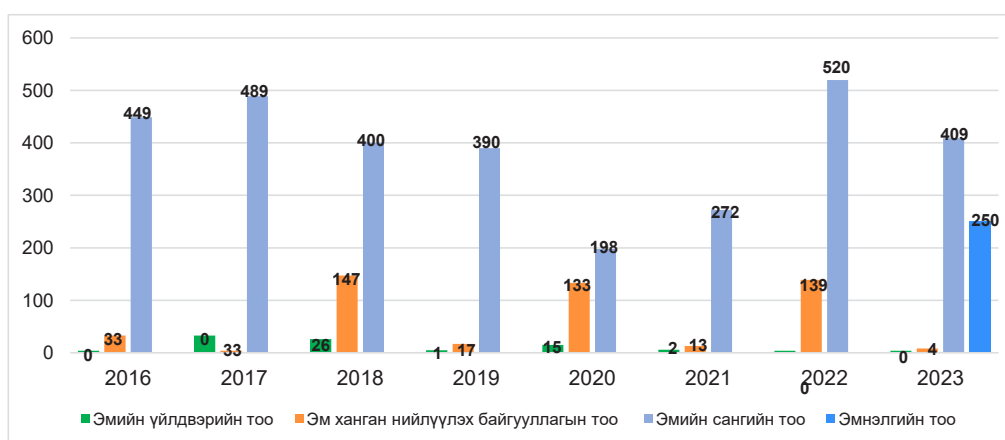
2023 онд өмнөх онтой харьцуулахад бүртгэгдсэн оношлуурын тоо 119-аар /27.4%/ нэмэгдсэн байна. (Зураг 48.)

2.5.2. ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТ

Эм эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газрын Чанарын хяналтын газраас Эм хангамжийн байгууллага болон эрүүл мэндийн байгууллагад Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд хяналт, шалгалтыг хийж байна.

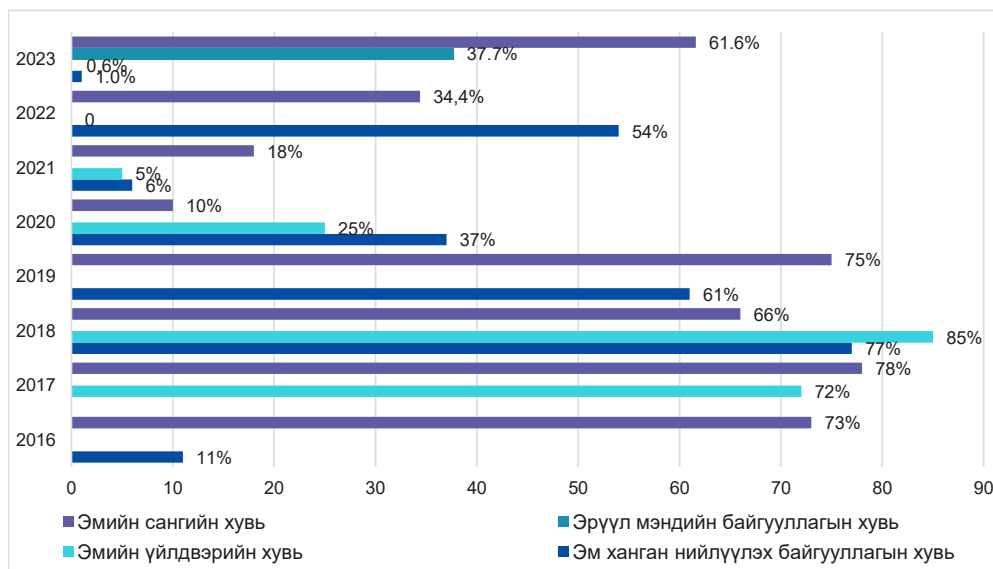
2023 онд 409 эмийн сан, 4 эм ханган нийлүүлэх байгууллага, 250 эмнэлэг хяналт шалгалтад хамрагдсан байна. Хяналт шалгалтад хамрагдсан эм хангамжийн байгууллагын тоог 2022 онтой харьцуулахад эмийн сангийн хяналт шалгалтын тоо 111-аар, эм ханган нийлүүлэх байгууллагын хяналт шалгалтын тоо 135-аар буурсан байна. (Зураг 49.)

Зураг 49. Хяналт шалгалтад хамрагдсан эм хангамжийн байгууллагын тоо, 2016–2023 он

2023 онд 663 эрүүл мэндийн болон эм хангамжийн байгууллага хяналт шалгалтад, хамрагдсанаас үйл ажиллагаа явуулж буй эмийн сангийн 61.6 хувь, эрүүл мэндийн байгууллага 37.7 хувь, эм ханган нийлүүлэх байгууллагын 0.6 хувь байна. (Зураг 50.)

Зураг 50. Эм хангамжийн байгууллагын хяналт шалгалтад хамрагдалтын хувь 2016–2023 он

2023 онд эмийн улсын бүртгэлд бүртгэгдээгүй 23 нэр төрлийн 4705 ширхэг 25.909.495 төгрөгийн эм, Хэрэглэх хүчинтэй хугацаа дууссан 418 төрлийн 22125 ширхэг 34.765.069 төгрөгийн эм, Хадгалалтын горим алдагдсан 5 нэр төрлийн 83 ширхэг 266.550 төгрөгийн бүтээгдэхүүнийг хяналт шалгалтаар илрүүлж арга хэмжээ авч ажилласан.

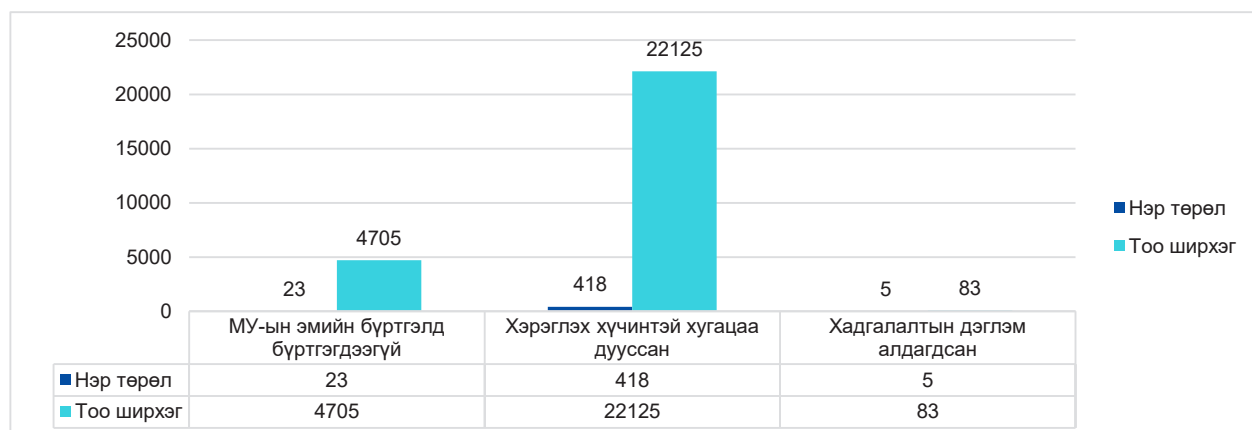
Хяналт шалгалтаар Монгол Улсын эмийн бүртгэлд бүртгэгдээгүй бүтээгдэхүүн худалдаалах зөрчил 2015 оноос хойш буурсан байна. (Хүснэгт 16.)

Хүснэгт 16. Хяналт шалгалтаар илэрсэн зөрчилтэй бүтээгдэхүүний тоо, 2015–2023 он

Он	МУ-ын эмийн бүртгэлд бүртгэгдээгүй		Чанарын шаардлага хангахгүй							
			Хэрэглэх хүчинтэй хугацаа дууссан		Хаяг шошгын зөрчилтэй		Хадгалалтын дэглэм алдагдсан		Лабораторит шинжлүүлсэн дээж	
	Нэр төрөл	Тоо ширхэг	Нэр төрөл	Тоо ширхэг	Нэр төрөл	Тоо ширхэг	Нэр төрөл	Тоо ширхэг	Нэр төрөл	Тоо ширхэг
2015	129	2291	223	5275	134	6481	13	190	-	-
2016	131	2703	420	3060	-	-	59	1370	-	-
2017	138	13310	350	11606	32	6809	49	1205	82	15
2018	169	44168	35	678	-	-	1	1109	73	8
2019	316	16906	308	9272	11	122	14	180	89	17
2020	178	12379	328	23927	65	3479	3	120	20	3
2021	109	9287	592	19862	7	3658	61	15032	126	4
2022	5	305	397	5932	2	131	-	-	-	-
2023	23	4705	418	22125	-	-	5	83	2	180
Нийт	1198	106054	3071	101737	251	20680	205	19289	392	227

2023 онд хяналт шалгалтаар хэрэглэх хүчинтэй хугацаа дууссан зөрчил хамгийн их илэрсэн ба хаяг шошгын зөрчилтэй бүтээгдэхүүн худалдсан зөрчил илрээгүй. (Зураг 51.)

Зураг 51. Чанарын шаардлага хангаагүй бүтээгдэхүүний нэр төрөл болон тоо ширхэгээр, 2023 он

2.5.3. ЛАБОРАТОРИЙН ШИНЖИЛГЭЭ

Эм шинжлэх лаборатори нь стандартын тохирлын болон тандалт судалгааны шинжилгээг үндэсний болон олон улсын фармакопейн аргачлалаар шинжилж байна. Үүнээс стандартын тохирлын шинжилгээгээр дараах төрлийн дээжинд шинжилгээ хийгдэж байна.

1. Хяналтын буюу улсын байцаагч нарын хяналт шалгалтын явцад авсан дээж;
2. Монгол улсын хүний эм, биологийн идэвхит бүтээгдэхүүний шинэ бүртгэлийн болон бүртгэл сунгалт, бүртгэлийн өөрчлөлтийн дээж;
3. Үндэсний эмийн үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн хөгжүүлэлт, судалгаа шинжилгээ бүхий стандартын төсөл, үйлдвэрлэгчийн фармакопейн өгүүллийн төслийн дээж

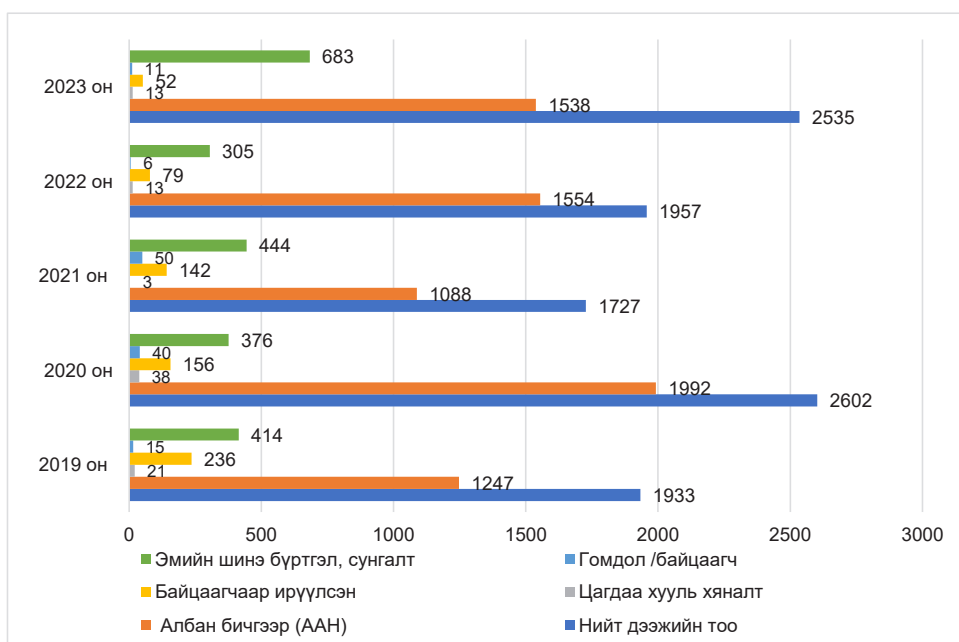
Тандалт судалгааны шинжилгээгээр цагдаа, тагнуулын байгууллага, хил гаалийн байгууллагаас ирсэн хууль бус, сэжигтэй, хуурамч эмийн дээж болон эмийг зах зээлд гаргасны дараах тандалт судалгааны авсан дээжинд тус тус шинжилгээ хийж байна.

Эм шинжлэх лаборатори нь Үндэсний эмийн үйлдвэр болон импортын эм, эмийн бүтээгдэхүүн эмнэлгийн хэрэгсэлд үндэсний болон олон улсын фармакопейн арга аргачлалаар шинжилгээ хийдэг. Эм шинжлэх лаборатори нь сүүлийн 5 жилийн дунджаар 2150 орчим эм, эмийн бүтээгдэхүүн, эмнэлгийн хэрэгслийн дээжинд 20000 гаруй үзүүлэлтээр /давхардсан/ шинжилгээг хийсэн байна. Тухайлбал 2023 онд 2535 дээжид 27122 үзүүлэлтээр шинжилгээг хийсэн байна.

2023 онд өмнөх онтой харьцуулахад шинжилгээнд хамрагдсан дээжийн тоо 578 нэгжээр буюу 29.5 хувиар нэмэгдсэн байна.

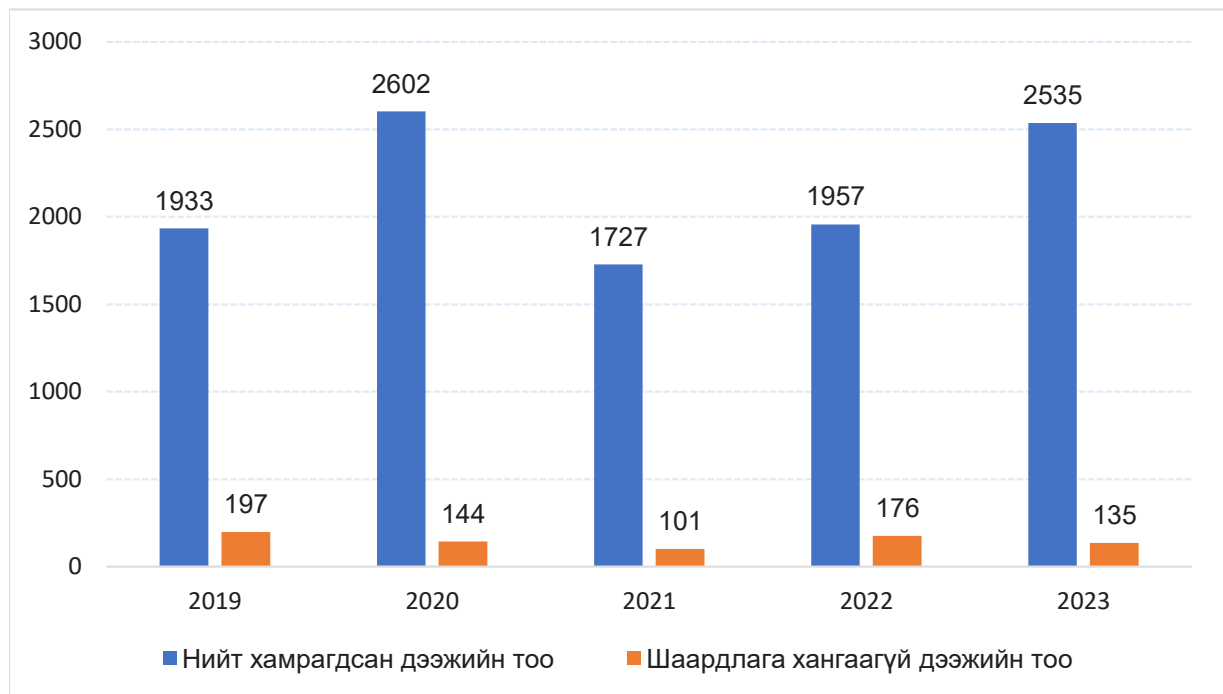
Шинжилгээнд хамрагдсан дээжийг ирүүлсэн субъектээр нь авч үзвэл 2022 оны үзүүлэлттэй харьцуулахад албан бичгээр ирүүлсэн хяналтын дээжийн тоо 16 нэгжээр, байцаагчаар ирүүлсэн дээжийн тоо 27 нэгжээр тус тус буурч, харин эмийн шинэ бүртгэл, сунгалт, өөрчлөлтийн дээж 378 нэгжээр, гомдлын дээж 5 нэгжээр тус тус нэмэгдсэн байна. (Зураг 52.)

Зураг 52. Лабораторийн шинжилгээнд дээжийг хамруулсан төрлөөр, 2019–2023 он

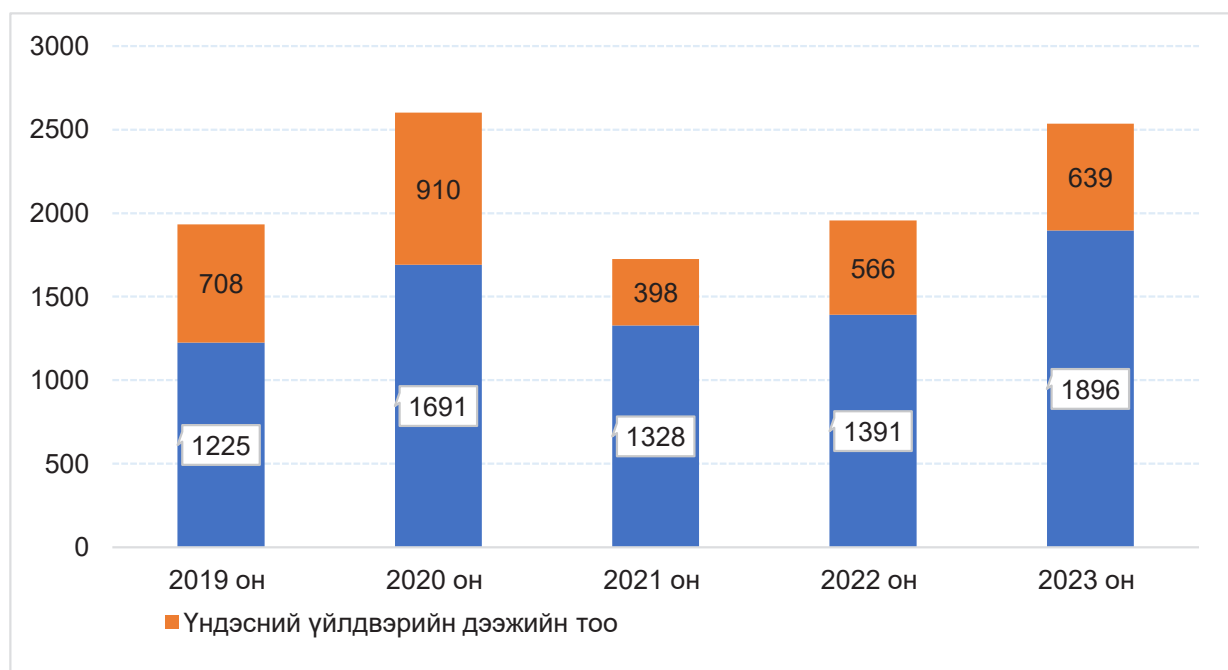
2023 онд шаардлага хангаагүй дээжийн тоо өмнөх онтой харьцуулахад 41-ээр буурсан байна. (Зураг 53.)

Зураг 53. Шаардлага хангаагүй дээжийн тоо, 2019–2023 он

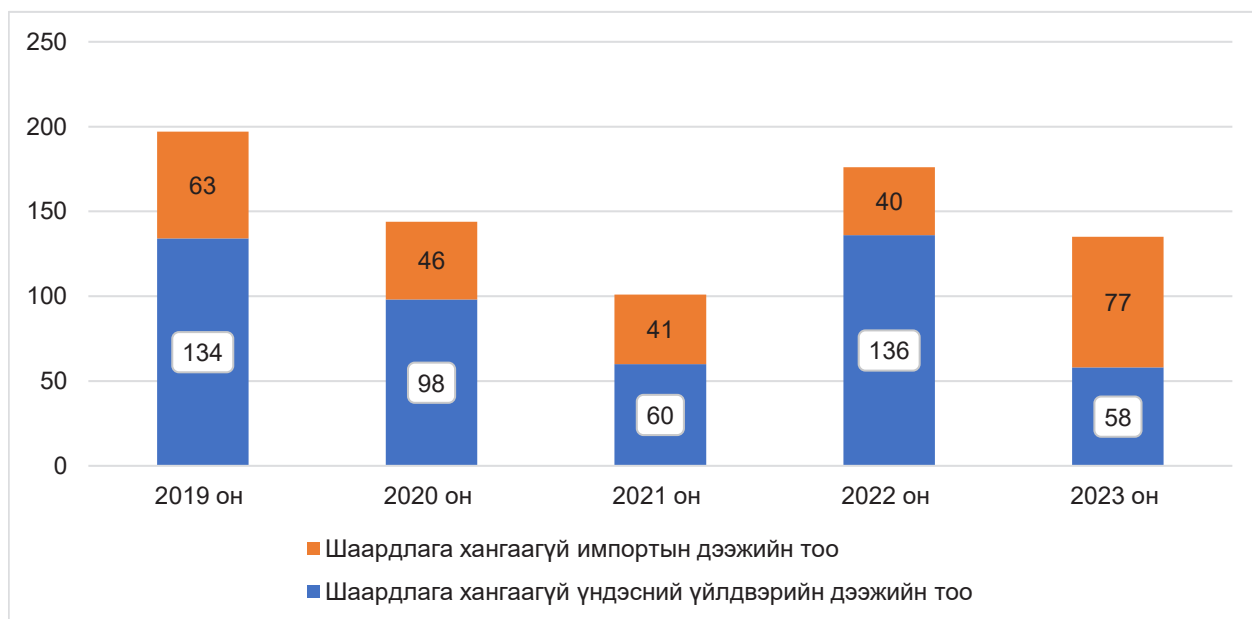
2023 онд өмнөх онтой харьцуулахад лабораторийн шинжилгээнд хамрагдсан импортын эмийн дээжийн тоо 505 нэгжээр буюу 26.6 хувиар, үндэсний үйлдвэрийн дээж 73 нэгжээр буюу 11.4 хувиар нэмэгдсэн байна. (Зураг 54.)

Зураг 54. Үндэсний болон импортын дээжийн тоо, 2019–2023 он

2023 онд өмнөх онтой харьцуулахад лабораторид шинжилгээнд хамрагдсан шаардлага хангаагүй импортын дээжийн тоо 37-оор нэмэгдэж, шаардлага хангаагүй үндэсний үйлдвэрийн дээжийн тоо 78-аар буурсан байна. (Зураг 55.)

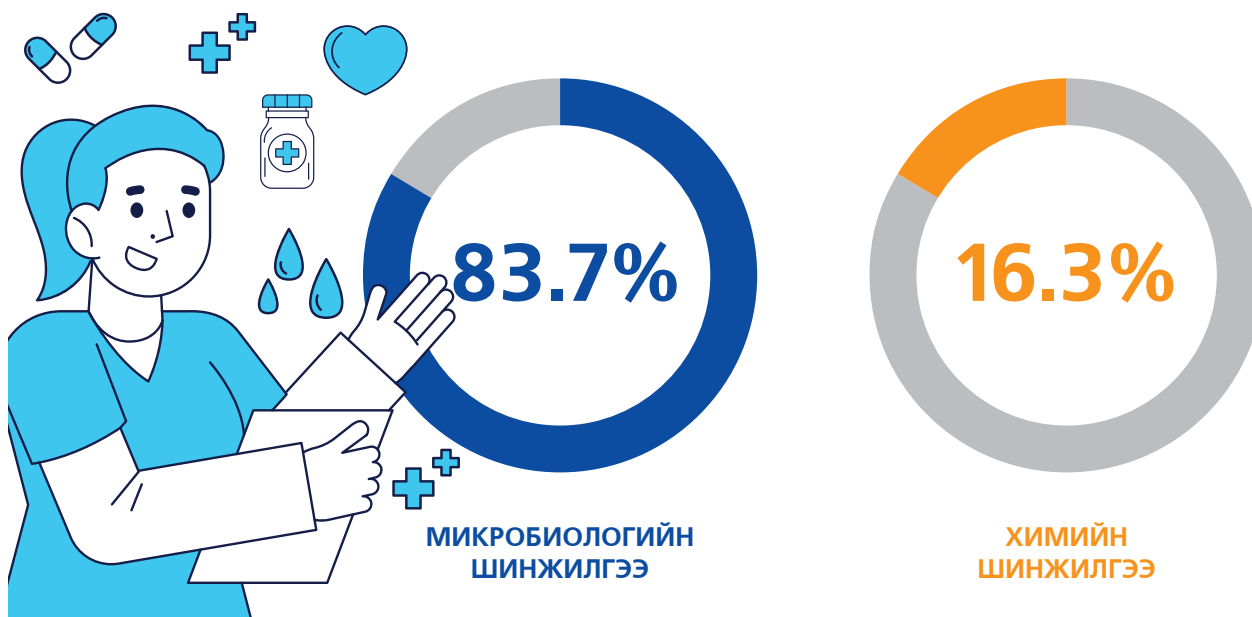
Зураг 55. Шаардлага хангаагүй импортын болон үндэсний үйлдвэрийн дээжийн тоо , 2019–2023 он

2023 онд 135 дээж шаардлага хангаагүй. Үүний 58 нь дотоодын үндэсний үйлдвэрийн дээж, 77 импортын дээж байна.

Нийт шаардлага хангаагүй дээжийн 83.7 хувь нь химийн шинжилгээгээр шаардлага хангаагүй байна. (Зураг 56.)

Зураг 56. Шинжилгээний шаардлага хангаагүй үзүүлэлтийн хувь, 2017–2022 он

2.5.4. ЭМИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ

Үндэсний болон олон улсын түвшинд эмийн гаж нөлөө мэдээлэх тогтолцоог бүрдүүлж ЭМС-ын 2023 оны А/67 дугаар тушаалаар батлагдсан “Эмийн гаж нөлөө болон аюулгүй байдлын мэдээллийг бүртгэн мэдээлэх журам”-ыг мөрдөж байна.

Үндэсний фармаковижилансын тогтолцоо, зохицуулалтын үйл ажиллагааг бэхжүүлэх зорилго бүхий тус журмын хүрээнд:

1. Улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн эмийн гаж нөлөөний тохиолдол;
2. Улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн эмийн аюулгүй байдлын хугацаат тайлан (PSUR);
3. Гадны эм үйлдвэрлэгчээс CIOMS хуудсаар ирүүлдэг эмийн гаж нөлөөний тохиолдлыг тус тус бүртгэж, үнэлэх, баталгаажуулах үйл ажиллагааг зохицуулж байна.

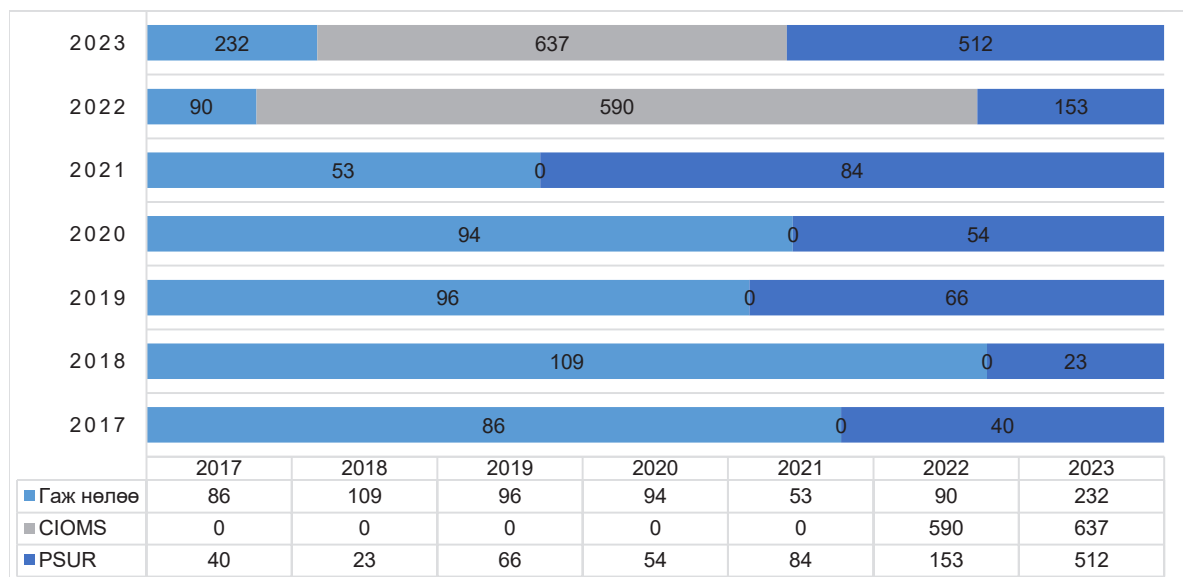
2023 онд нийт бүртгэгдсэн 232 гаж нөлөөний тохиолдлын шалтгаан хамаарал, эрсдэлийн үнэлгээг хийж, Эм судлалын салбар зөвлөлийн 7 удаагийн хурлаар хэлэлцүүлсэн. Үүнээс мэдээлэх шаардлагатай 46 гаж нөлөөний мэдээллийг УППСАЛА төвийн олон улсын мэдээний санд мэдээлсэн.

2022 оны 06 дугаар сараас эхлэн гадаадын эм үйлдвэрлэгчээс CIOMS (Council for International Organizations of Medicine Sciences) хуудсаар ирүүлдэг гаж нөлөөний тохиолдлыг бүртгэж эхэлсэн байдаг. 2023 оны байдлаар давхардсан тоогоор 637 эмийн гаж нөлөөний тохиолдлыг (CIOMS-Council for International Organizations of Medicine Sciences)-ийг цахим хаягаар хүлээн авч, дүн шинжилгээ хийн Эм Судлалын Салбар Зөвлөлийн 4 удаагийн хурлаар хэлэлцүүлсэн.

2023 онд Эм бүртгүүлэгч байгууллагаас нийт 512 эмийн аюулгүй байдлын хугацаат тайланг хүлээн авч, Эм Судлалын Салбар Зөвлөлийн 7 удаагийн хурлаар хэлэлцүүлсэн ба аюулгүй байдлын мэдээлэлд орсон өөрчлөлт байхгүй байна. (Зураг.57)

2023 онд эмийн гаж нөлөөний тохиолдол өмнөх оноос 2.5 дахин, эмийн аюулгүй байдлын хугацаат тайлан 3.3 дахин, гадны эм үйлдвэрлэгчээс ирүүлдэг эмийн гаж нөлөөний тохиолдол 1 дахин тус тус нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна.

Зураг 57. Эмийн бүртгэгдсэн гаж нөлөө, аюулгүй байдлын тоогоор, 2017–2023 он

Зураг. 58 Гаж нөлөө илэрсэн эм, хувиар АТС ангиллаар, 2023 он

Эмийн гаж нөлөө илэрсэн эмийг АТС ангиллаар авч үзвэл 2023 онд бүртгэгдсэн нийт 232 тохиолдлын 51.1%-ийг нянгийн эсрэг эм хэрэглэсэнтэй холбоотой бүртгэгдсэн тохиолдол эзэлж байна. (Зураг 58.)

2.5.5. ЭМИЙН СОНГОЛТ

Дэлхийн Эрүүл Мэндийн Байгууллагаас Зонхилон тохиолдох өвчин эмгэгийн үед нэн тэргүүнд хэрэглэх, боломжийн үнэтэй, ерөнхий нэршлийн зайлшгүй шаардлагатай эмийг өөрийн орны онцлог, хүн амын өвчлөлийн байдал, хэрэгцээнд тохируулан сонгон хэрэглэхийг зөвлөмж болгодог.

Монгол улс Дэлхийн Эрүүл Мэндийн байгууллагын зайлшгүй шаардлагатай эмийн загвар жагсаалтыг үндэслэн өөрийн орны жагсаалтыг боловсруулан эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээнд хэрэглэж байна. “Зайлшгүй шаардлагатай эмийн жагсаалт”-ыг 1991 онд анх боловсруулан гаргаж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээнд хэрэглэж эхэлснээс хойш 1993, 1996, 2001, 2005, 2009, 2014, 2017, 2020, 2023 онуудад тус тус шинэчлээд байна.

Эмийн хангамж, хүртээмжийг сайжруулах, зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх зорилгоор Эрүүл мэндийн сайдын 2023 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдрийн “Жагсаалт шинэчлэн батлах тухай” А/197 дугаар тушаалаар зайлшгүй шаардлагатай эмийн 10 дахь жагсаалт, Хүүхдийн зайлшгүй шаардлагатай эмийн 3 дахь жагсаалтыг баталсан.

2023 онд шинэчилсэн “Зайлшгүй шаардлагатай эмийн 10 дахь жагсаалт”-д 30 бүлэг 91 дэд бүлэгт бүхий 532 эм давхардсан тоогоор орсон. Тухайлбал: ибупрофен эм нь цочмог өвдөлт намдаах эмийн бүлэг, опийн бус эмийн бүлэгт давхардан орсон болно. Мөн амитриптилин эм нь зонхилон тохиолдох хам шинжүүдийн хөнгөвчлөх эмийн бүлэг, сэтгэлийн хөдөлгөөнийг эмчлэх эмийн бүлэгт тус тус орсон.

Түүнчлэн “Зайлшгүй шаардлагатай эмийн 10 дахь жагсаалт”-д шинээр “Сэлгээ эм” гэсэн хэсэг нэмж, 25 бүлгийн 55 нэрийн эмийг оруулсан.

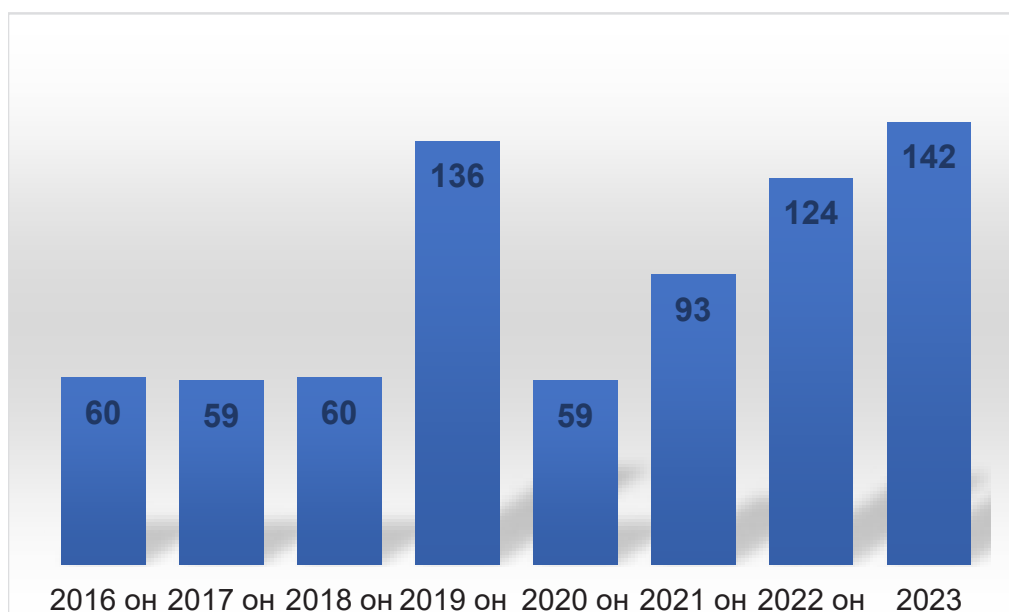
Хүснэгт 17. Монгол улсын Зайлшгүй шаардлагатай эмийн жагсаалт /түгээх салбар, эмнэлэг, мэргэжлийн төв, эмийн сангаар/

№	ЗШЭҮЖ	Багийн эмчийн салбар	Сум тосгоны эрүүл мэндийн төв	Аймаг дүүргийн нэгдсэн эмнэлэг	БОЭТ	Тусгай мэргэжлийн төв, төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг	Нийтийн үйлчилгээтэй эмийн сан
1	3 дахь жагсаалт (1997)	42	179	264	-	301	-
2	4 дэхь жагсаалт (2001)	56	420	295	-	319	-
3	5 дахь жагсаалт (2005)	83	559	303	-	338	-
4	6 дахь жагсаалт (2009)	105	596	398	-	419	-
5	7 дахь жагсаалт (2014)	87	624	540	589	664	499
6	8 дахь жагсаалт (2017)	77	260	535	-	709	-
7	9 дэхь жагсаалт (2020)	61	196	437	-	565	535
8	10 дахь жагсаалт (2023)	71	277	621	-	736	514

2.5.6. ЭМИЙН ЗАР СУРТАЛЧИЛГААНЫ ЗӨВШӨӨРӨЛ

Эрүүл Мэндийн Сайдын 2021 оны А/144 дүгээр тушаалаар баталсан “Хүний эмийн салбар зөвлөлийн ажиллах журам”-ын 3.2.2-т заасны дагуу Эм судлалын салбар зөвлөлийн хурлаар олон нийтийн хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр сурталчилах жоргүй олгох эм, биологийн идэвхт бүтээгдэхүүний зар сурталчилгааны агуулгыг хянаж, хэлэлцүүлж баталгаажуулж байна.

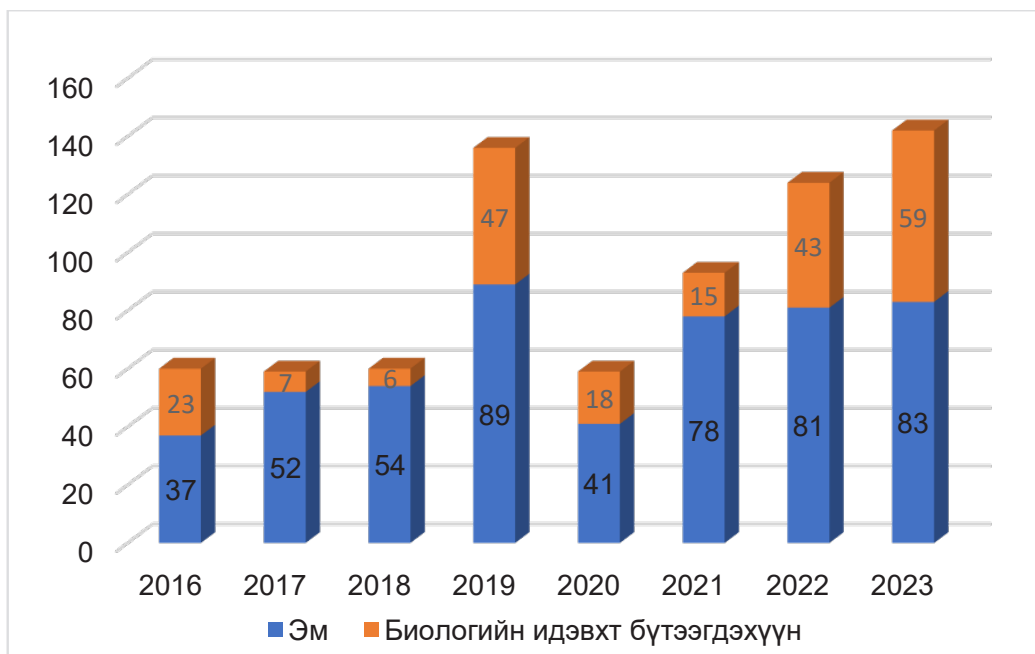
Зураг 59. Зөвшөөрөл олгосон зар сурталчилгааны тоо, 2016–2023 он

2023 онд 142 нэрийн бүтээгдэхүүний зар сурталчилгааны агуулгыг хянаж баталгаажуулсан.

2022 онтой харьцуулахад зөвшөөрөл олгосон зар сурталчилгааны тоо 18-аар нэмэгдсэн байна. (Зураг 59.)

Зураг. 60 Эм, биологийн идэвхт бүтээгдэхүүнд олгосон зар сурталчилгааны тоо, 2016–2023 он

Нийт баталгаажуулсан зар сурталчилгаанаас 83 нэрийн эм, 59 нэрийн биологийн идэвхт бүтээгдэхүүн байна.

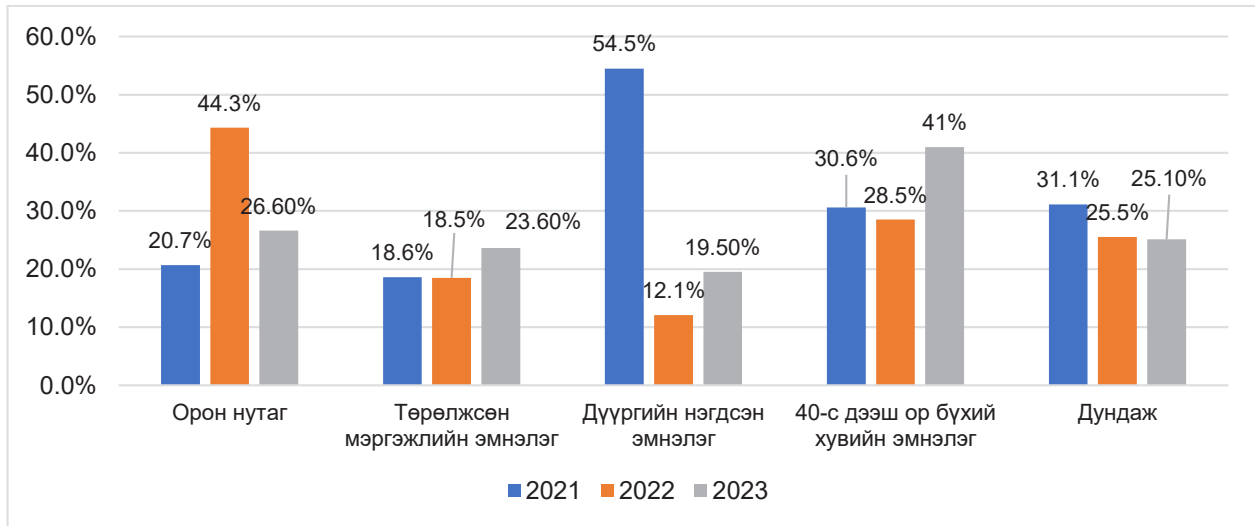
2023 онд өмнөх онтой харьцуулахад биологийн идэвхит бүтээгдэхүүнд олгосон зар сурталчилгааны тоо 16-аар нэмэгджээ. (Зураг 60.)

2.5.7. ЭМИЙН ЗОХИСТОЙ ХЭРЭГЛЭЭ НЯНГИЙН ЭСРЭГ ЭМИЙН ЗОХИСТОЙ ХЭРЭГЛЭЭ

Эмийн эмчилгээг зохицуулах хорооны 2023 оны ирүүлсэн тайлангаар 55 эрүүл мэндийн байгууллагад нийт 573,425 эмчлүүлэгч хэвтэн эмчлүүлсэн ба нийт эмэнд нянгийн эсрэг эмийн эзлэх хувь 25.1 хувь байна Нийт хэрэглэсэн нянгийн эсрэг эмэнд 70 хувийг тарилгаар хэрэглэсэн байна.

Тусгай мэргэжлийн төв, төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг, аймаг, дүүргийн нэгдсэн эмнэлэг, бүсийн оношилгоо эмчилгээний төв, амаржих газар, 40-өөс дээш ор бүхий хувийн хэвшлийн эмнэлэгт 2021 онд дунджаар 3 эмчлүүлэгч тутам (31.1%), 2022 онд дунджаар 4 эмчлүүлэгч тутмын 1 (25.5%)-д, 2023 онд 25.1% тус тус мэдрэг чанарын шинжилгээ хийгдсэн байна. (Зураг 61.)

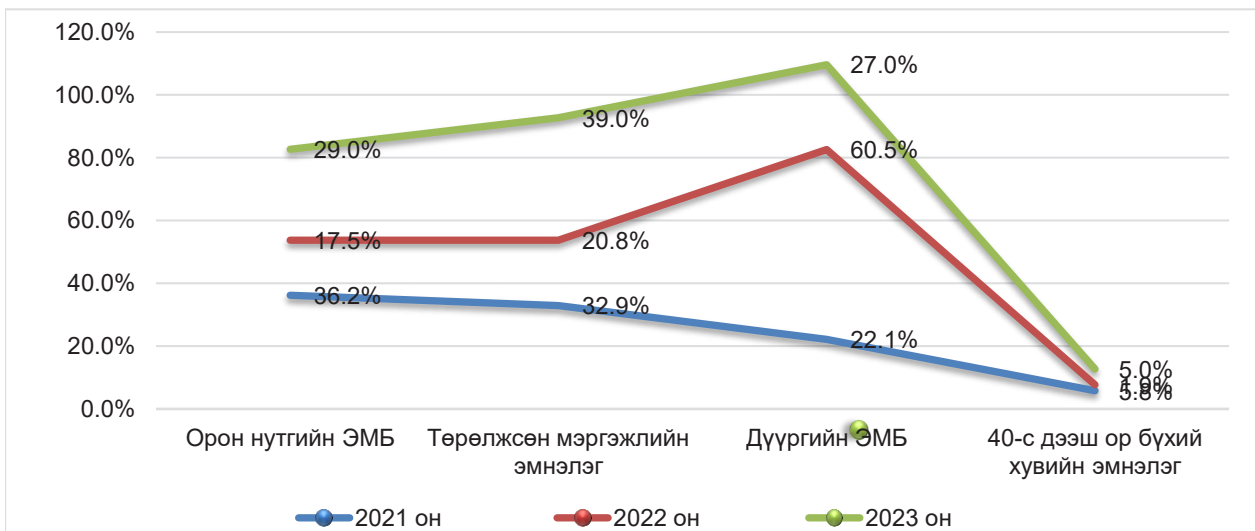
Зураг 61. Мэдрэг чанарын шинжилгээний хамрагдалт, хувиар 2021-2023 он

Нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээний индекс /ACI/ 2021 онд 3007.58 ӨТТ/100 ор хоног байсан ба 2022 онд 5569.18 ӨТТ/100 ор хоног болж нэмэгдсэн бол 2023 онд 2804 ӨТТ/100 ор хоног болж буурсан байна.

Эрүүл мэндийн байгууллагын шатлалаар харьцуулахад 2023 онд дүүргийн эрүүл мэндийн төвд нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээ 2.2 дахин буурч, төрөлжсөн мэргэжлийн эмнэлгийн нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээ 1.87 дахин өссөн байна. (Зураг 62.)

Зураг 62. Нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээ ӨТТ/100 ор хоног, хувиар 2021-2023 он

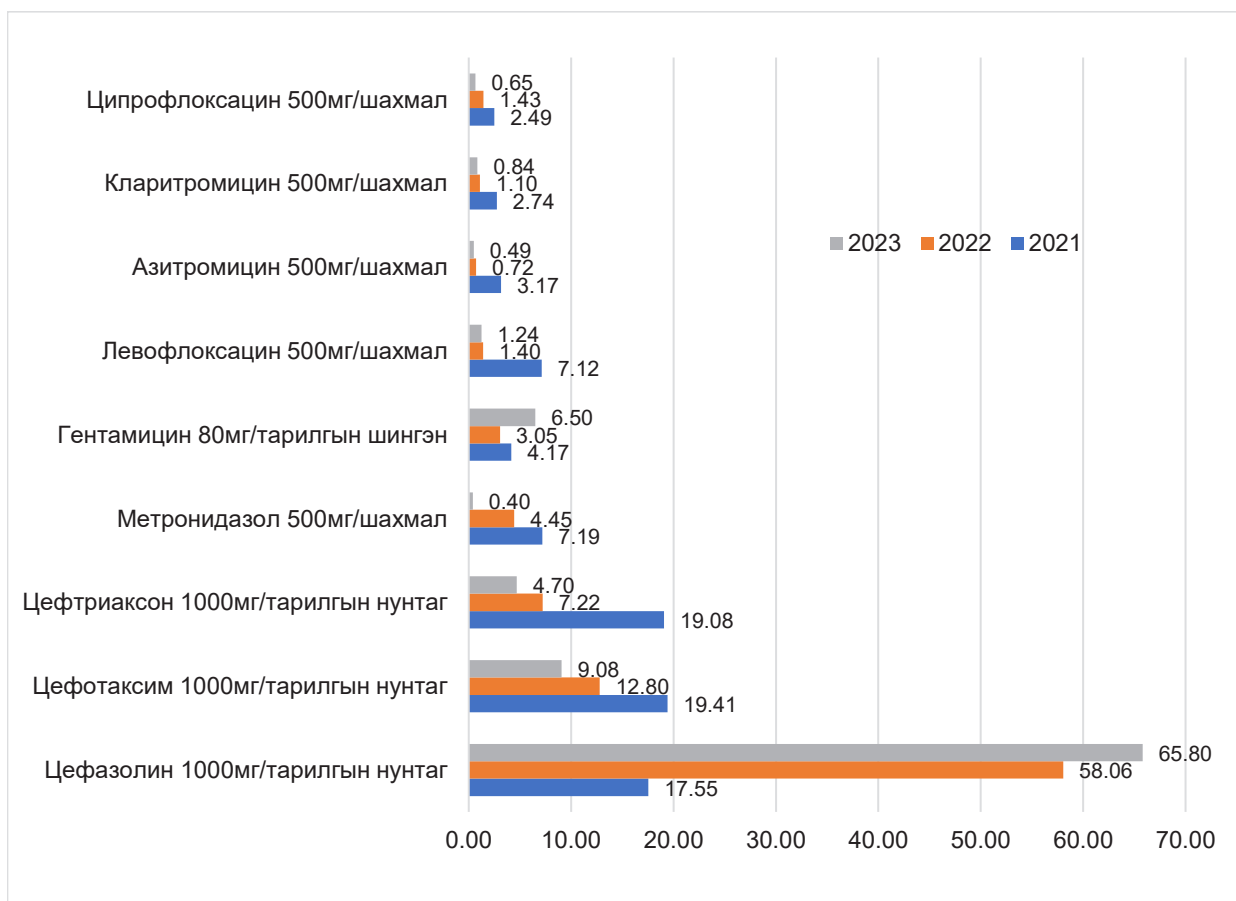
ДЭМБ-ын AWARE (хүртээмжтэй байлгах, хянах, нөөцлөх) ангиллын дагуу нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээг харуулж байна. Хүртээмжтэй байлгах бүлгийн нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээ 2023 онд өмнөх оноос 0.65 дахин буурч, харин хяналттай хэрэглэх нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээ 2022 онтой харьцуулахад 1.9 дахин өссөн байна. (Хүснэгт 18.)

Хүснэгт 18. Нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээ AWARE ангилал, хувиар, 2021–2023 он

AWARE ангилал	2021 он	2022 он	2023 он
Access-хүртээмжтэй байлгах	41.6%	72.9%	47.8%
Watch-хянах	58.3%	27%	52.1%
Reserve-нөөцлөх	0.1%	0.1%	0.1%

Нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээг нэр төрлөөр авч үзэхэд 2023 хамгийн их хэрэглэгдсэн цефазолин 1000мг/тарилгын нунтаг эмийн хэрэглээ 7.74 дахин нэмэгдсэн бол цефотаксим 1000мг тарилгын нунтаг, цефтриаксон 1000мг тарилгын нунтагийн антибиотикийн хэрэглээ 1.4-1.5 дахин, метронидазол 500мг шахмал хэрэглээ 10 дахин буурсан байна. (Зураг 63.)

Зураг 63. Нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээ, нэр төрлөөр, 2023 он

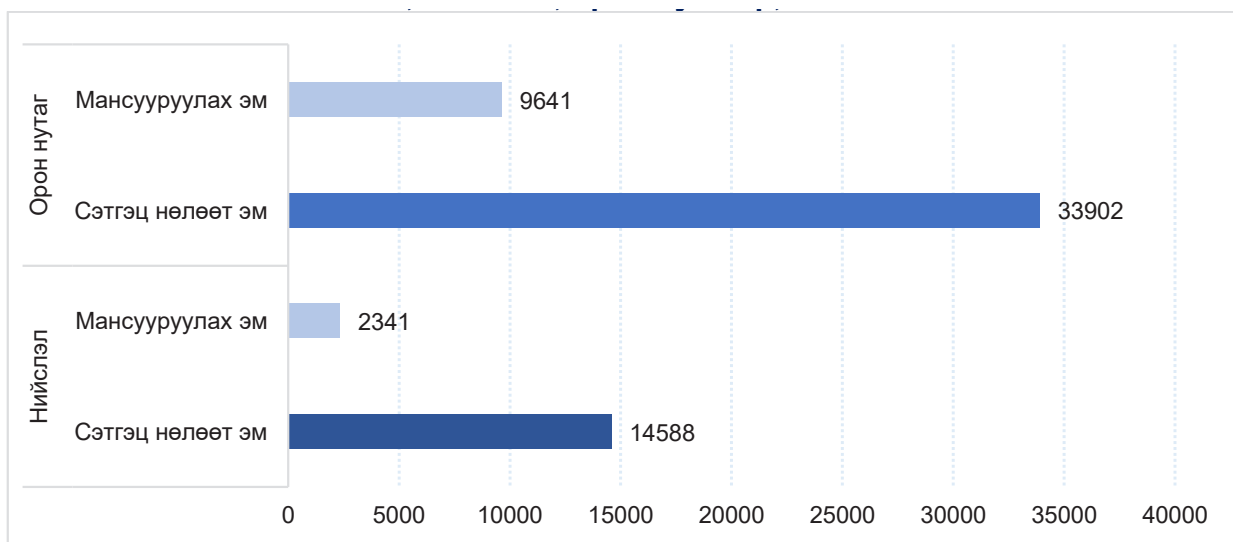
2.5.8. МАНСУУРУУЛАХ, СЭТГЭЦЭД НӨЛӨӨТ ЭМ

Эрүүл мэнд, спортын сайдын 2015 оны 02 дугаар сарын 24-ны өдрийн 68 дугаар тушаалаар батлагдсан “Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт эмийг импортлох, үйлдвэрлэх, ханган нийлүүлэх” журмын дагуу аймаг, нийслэлийн эрүүл мэндийн газраас хэвлүүлж, түгээсэн мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт эмийн жорын тайланг Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт зохицуулалтын газар хүлээн авч байна.

Орон нутагт 21930, нийслэлд 30700, нийт 52630 сэтгэцэд нөлөөт эмийн жорын маягт, харин мансууруулах эмийн жорыг орон нутагт 5220, нийслэлд 6850, нийт 12070 жорын маягтыг 2023 онд зарцуулсан байна. (Зураг 64.)

Зураг 64. Мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт эмийн жорын маягтын зарцуулалтын тоо, нийслэл, орон нутгаар, 2023 он

Хүснэгт 19. Мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт эмийн жорын маягтын зарцуулалтын тоо, нийслэл, орон нутгаар, 2023 он

№	Хамрах хүрээ	Эмийн ангилал	Зарцуулсан жорын тоо	Мансууруулах эмийн жорын зарцуулалтын тоо	Сэтгэцэд нөлөөт эмийн жорын зарцуулалтын тоо
1	Нийслэл	Сэтгэцэд нөлөөт эм	30700	12070	52630
		Мансууруулах эм	6850		
2	Орон нутаг	Сэтгэцэд нөлөөт эм	21930		
		Мансууруулах эм	5220		

Мансууруулах болон сэтгэц нөлөөт эмийн импортын лиценз олгох, үйлдвэрлэх үйл ажиллагааг Эрүүл мэнд, спортын сайдын 2015 оны 68 дугаар тушаалаар батлагдсан “Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт эмийг импортлох, үйлдвэрлэх, ханган нийлүүлэх журам”-ын дагуу олгодог.

Мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт эм импортлох, ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөлтэй 9, үйлдвэрлэх зөвшөөрөлтэй 3 аж ахуйн нэгж байна. Үүнд:

Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт эм үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрөлтэй Моносфарм ХХК, Айвико ХХК, Нахиа-Импекс ХХК-н үйлдвэр, Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт эм импортлох, ханган нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөлтэй Азифарм ХХК, Еврофарм ХХК, Чигатуссин ХХК, Моносфарм трейд ХХК, Монос трейд ХХК, МЭИК ХХК, Цомбо ХХК, Энто ХХК, Айвико ХХК байна.

Монгол улсад 2023 онд нийт сэтгэцэд нөлөөт 35 нэрийн эм, мансууруулах 17 нэрийн эм бүртгэлтэй байна. Үүнээс 8 нэрийн эмийг эмнэлгийн нөхцөлд, 44 нэрийн эмийг жороор олгож байна.

Зураг 65. Бүртгэлтэй болон импортолсон мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт эм, 2023 он

2023 оны байдлаар Мансууруулах дан найрлагатай 17, нийлмэл найрлагатай 1, сэтгэцэд нөлөөт дан найрлагатай 18, нийлмэл найрлагатай 4 нэрийн эм бүртгэлтэй байгаагаас мансууруулах болон сэтгэц нөлөөт эм импортлох, ханган нийлүүлэх нийлүүлэх зөвшөөрөлтэй 9 байгууллагууд нь мансууруулах 93, сэтгэцэд нөлөөт эмийн 66 импортын лицензыг авч импортолсон байна. (Зураг 65.)

2.6. ЭМНЭЛГИЙН ТОНОГ ТӨХӨӨРӨМЖИЙН ШАЛГАЛТ ТОХИРУУЛГА

Хэмжил зүйн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1, 10 дугаар зүйлийн 10.3 -д тус тус заасны дагуу Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газрын Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн газар эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн шалгалт тохируулгын асуудлыг хариуцан ажилладаг.

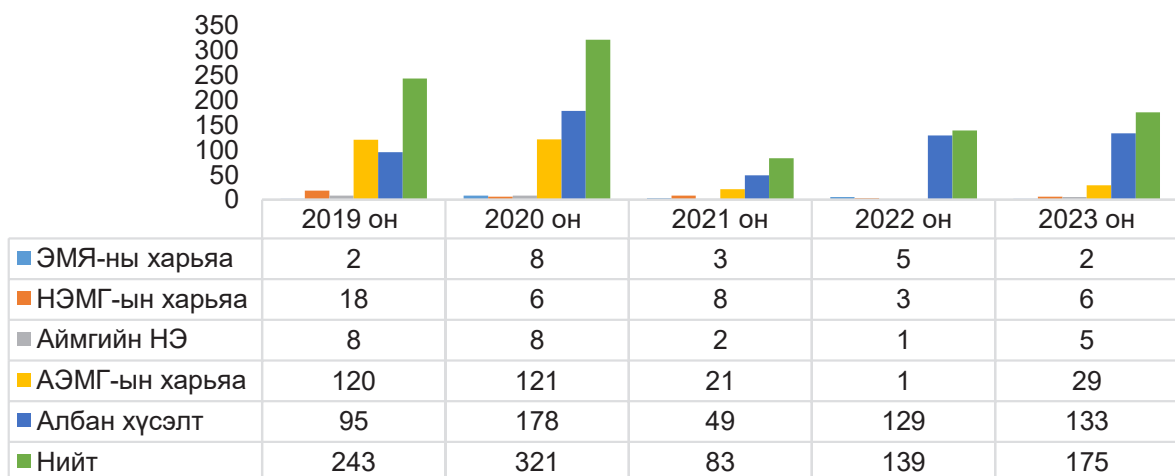
Монгол Улсын Шадар сайдын 2024 оны 117 дугаар тушаалаар шалгалт тохируулга хийх төлбөрийн хэмжээ, Эрүүл мэндийн сайдын 2015 оны 249 дүгээр тушаалаар “Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжид шалгалт тохируулга хийх тухай журам”, 2018 оны 345 дугаар тушаалаар тоног төхөөрөмжид шалгалт тохируулга хийх арга аргачлал батлах тухай тус тус батлагдсан. Үүний дагуу эрүүл мэндийн байгууллагад ашиглагдаж байгаа амьсгалын аппарат, дефибриллятор, дусал болон тарианы автомат шахуурга, зүрхний цахилгаан бичлэгийн аппарат, унтуулгын аппарат, нярайн дулаацуулагч ширээ, нярайн инкубатор, өвчтөний хяналтын монитор, хүчилтөрөгч өтгөрүүлэгч, хэт авиа оношилгооны аппарат, цахилгаан мэс заслын аппарат, рентген аппарат буюу 13 нэр төрлийн эмнэлгийн тоног төхөөрөмжид олон улсын жишигт нийцсэн 11 нэр төрлийн 23 эталон анализатор, симулятор ашиглан шалгалт тохируулга хийж, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн хэвийн найдвартай үйл ажиллагааг ханган ажиллаж байна. (Зураг 66.)

Зураг 66. Монгол улсад ашиглагдаж байгаа шалгалт тохируулгын анализатор, симулятор

Сүүлийн 5 жилд буюу 2019-2023 онд давхардсан тоогоор нийт 961 эрүүл мэндийн байгууллага шалгалт тохируулгад хамрагдсан ба үүнээс 2023 онд 175 эрүүл мэндийн байгууллага шалгалт тохируулгад хамрагдсан. (Зураг 67.)

Зураг 67. Шалгалт тохируулгад хамрагдсан эрүүл мэндийн байгууллагын тоо, 2019-2023 он

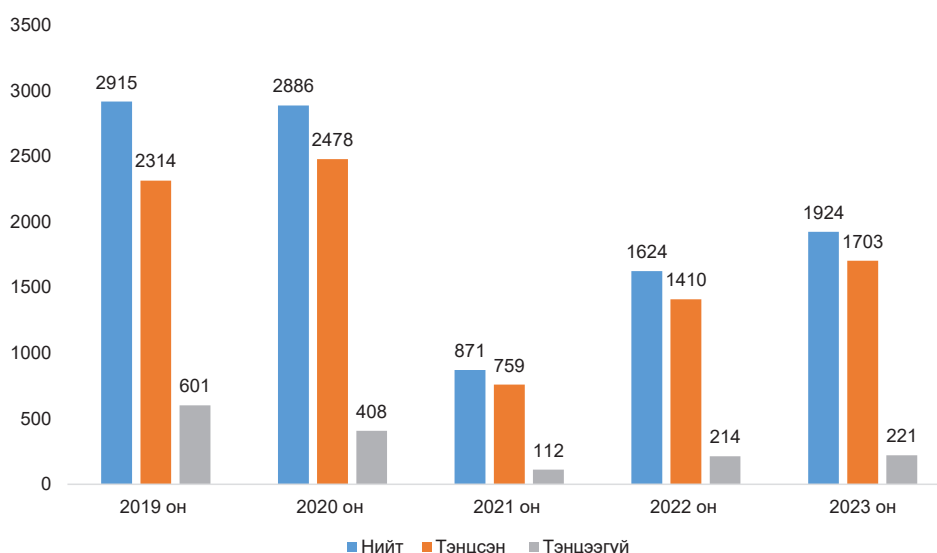
Шалгалт тохируулгад 2019-2023 онд дээр дурдсан 961 эрүүл мэндийн байгууллагын 13 нэр төрлийн 10,220 эмнэлгийн тоног төхөөрөмж шалгалт тохируулгад хамрагдсан. Үүнээс 2023 онд 1,924 эмнэлгийн тоног төхөөрөмж шалгалт тохируулгад хамрагдсан. (Хүснэгт 20.)

Хүснэгт 20. Шалгалт тохируулгад хамрагдсан эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн тоо, 2019–2023 он

№	Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн нэр	Шалгалт тохируулга хийсэн он					Нийт
		2019	2020	2021	2022	2023	
1	Амьсгалын аппарат	145	107	73	91	110	559
2	Дефибриллятор	111	104	30	87	82	478
3	Дуслын автомат шахуурга	260	239	86	132	171	951
4	Зүрхний цахилгаан бичлэгийн аппарат	265	304	88	164	226	1221
5	Наркозын аппарат	50	77	16	50	44	379
6	Нярайн дулаацуулагч	87	100	8	50	41	297
7	Нярайн инкубатор	52	60	7	17	20	162
8	Өвчтөний хяналтын монитор	615	547	148	347	371	2026
9	Рентген аппарат	45	35	13	15	27	483
10	Тариурын автомат шахуурга	321	338	111	195	238	1108
11	Хүчилтөрөгч өтгөрүүлэгч	595	517	186	275	319	2128
12	Хэт авиан оношлогооны аппарат	283	332	74	166	211	1135
13	Цахилгаан мэс заслын аппарат	86	126	31	77	64	486
Нийт		2915	2886	871	1624	1924	10220

Шалгалт тохируулгад 2023 онд хамрагдсан 1,924 эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн 1,703 тэнцэж, 221 тэнцээгүй байна. (Зураг 68.)

Зураг 68. Шалгалт тохируулгад хамрагдсан эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн үр дүн, 2019–2023 он

Америкийн нэгдсэн улсын “Fluke biomedical Co.,Ltd” үйлдвэрийн 11 нэр төрлийн 23 симулятор, анализатортай. Тус хэмжлийн анализатор, симуляторыг олон улсын хэмжил зүйн байгууллагаар жил бүр баталгаажуулалт хийлгэж чанарын шаардлагыг ханган ажиллаж байна. (Хүснэгт 21.)

Хүснэгт 21. Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн шалгалт тохируулгын анализатор, симуляторын жагсаалт, 2023 он

№	Нэр	Загвар	Тоо ширхэг
1	Өвчтөний хяналтын мониторийн симулятор	ProSim 8	3
2	Нярайн дулаацуулагч, нярайн инкубаторын анализатор	INCU™	2
3	Цахилгаан мэс заслын аппаратын анализатор	QA-ES II	2
4	Шингэний шахуургын анализатор	IDA-5/2	2
5	Дефибрилляторын анализатор	IMPULSE 7000DP	2
6	Хийн урсгалын анализатор	VT PLUS HF	1
7	Хүчилтөрөгчийн анализатор	MAXO2+AE	4
8	Рентген туяа хэмжигч	TNT 12000WD	1
		12000D	1
		12000 DOSEMATE	1
9	Цахилгааны аюулгүй байдлын анализатор	ESA620	1
10	Хийн индикатор	FI-21	1
11	Хэт авиан оношилгооны аппаратын фантом	Pantom	2
Нийт			23

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар эрүүл мэндийн салбарт 2023 онд нийлүүлэгдсэн эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн мэдээлэл

Албан хүсэлт ирүүлсэн ханган нийлүүлэх байгууллагын захиалагчтай хийсэн гэрээний дагуу нийлүүлэгдэж 935 (давхардсан тоогоор) нэр төрлийн 3,327 эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, мэс заслын багаж техникийн үзүүлэлт хангаж буй эсэх, тоо ширхэг бүрэн байгаа эсэхийг техникийн комиссын гишүүд хянаж, урьдчилсан дүгнэлт гарган ажилладаг.

Уг техникийн комиссын урьдчилсан дүгнэлтэд үндэслэн эрүүл мэндийн салбарт 2023 онд нийлүүлэгдсэн өндөр өртөг (200 сая дээш үнэ)-тэй эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн мэдээллийг 22 дугаар хүснэгтэд, олон тоо (10 дээш)-гоор нийлүүлэгдсэн эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн мэдээллийг 23 дугаар хүснэгтэд харуулав.

Хүснэгт 22. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар эрүүл мэндийн салбарт нийлүүлэгдсэн өндөр өртөгтэй эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн жагсаалт 2023 он

Нэр төрөл	Тоног төхөөрөмжийн нэр	Тоо ширхэг
Оношилгооны тоног төхөөрөмж	Компьютер томографийн аппарат	3
	Маммографийн аппарат	1
	Рентген аппарат (суурин)	1
	Оношилгооны дуран	2
	Соронзон томографийн монитор	1
Лабораторийн тоног төхөөрөмж	PCR лабораторийн тоног төхөөрөмж (иж бүрдлээр)	4
Мэс заслын тоног төхөөрөмж	Хэвлийн хөндийн дурангийн тоног төхөөрөмж	2
	Тархины дуран (Neuroendoscopy)	1
	HemoSphere дэвшилтэт мониторингийн платформ	2
Нийт		17

Хүснэгт 23. Олон тоогоор нийлүүлэгдсэн эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн жагсаалт, 2023 он

Нэр төрөл	Тоног төхөөрөмжийн нэр	Тоо ширхэг
Оношилгооны тоног төхөөрөмж	Хэт авиан оношилгооны аппарат /зөөврийн/	20
	Өвчтөний хяналтын монитор	36
	Хурууны пульсоксиметр	74
	Зүрхний бичлэгийн аппарат	25
	Тарианы автомат шахуурга	18
	Дуслын автомат шахуурга	15
	Ходоодны уян дуран	12
Лабораторийн тоног төхөөрөмж	Электрон даралтын аппарат	40
	Сахарын аппарат	18
	Лабораторийн хөргөгч	14
	Автоклав	304
	Холестерин хэмжигч	18
Ариутгалын тоног төхөөрөмж	Автоклав	304
Эх, нярайн тоног төхөөрөмж	Нярайн инкубатор	10
	Нярайн дулаацуулагч	10
	Фото эмчилгээний аппарат	15
Физик эмчилгээний тоног төхөөрөмж	Хэт өндөр давтамжтай цахилгаан эмчилгээний аппарат (УВЧ)	34
	Дасгалын төхөөрөмж	12
Нийт		980

Авлигатай
тэмцэх газар

ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН
ХЯНАЛТ, ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ГАЗАР

НИЙТИЙН АЛБАН ТУШААЛТАНД ТАВИГДАХ ХОРИГЛОЛТ, ХЯЗГААРЛАЛТ

1. Албаны бүрэн эрхийн хүрээнд олж авсан мэдээллээ хувьдаа ашиглах.

2. Албан үүргээ гүйцэтгэсний төлөө аливаа хэлбэрээр төлбөр, нэмэлт хураамж авах.

3. Албан үүргээ гүйцэтгэхдээ өөрийн болон өөртэйгөө хамаарал бүхий этгээдийн ашиг сонирхлыг хөндсөн захиргааны акт гаргах, түүнд оролцох.

4. Албан үүрэгтээ хамааралгүй тохиолдолд аливаа зар сурталчилгаанд албаны нэр хүнд, албан тушаалаа ашиглах, байгууллага, аж ахуйн нэгжийг төлөөлөх.

5. Өөрийн болон өөрт хамаарал бүхий этгээдийн хувийн ашиг сонирхолд нийцүүлэн шийдвэр гаргахад нөлөөлөх.

6. Албан үүргээ гүйцэтгэсний төлөө шууд болон шууд бус хэлбэрээр бэлэг авах.

7. Нийтийн хэрэгцээнд зориулан иргэн, хуулийн этгээдээс хандив авах, хүсэлт гаргах. Дээрх тохиолдолд өөрийн удирдлагаас зөвшөөрөл авах хэрэгтэй.

8. Хуулиар зөвшөөрснөөс бусад тохиолдолд давхар ажил эрхлэх.

9. Албан тушаалтан хуулиар зөвшөөрснөөс бусад тохиолдолд аж ахуйн үйл ажиллагаа гардан эрхлэх болон аж ахуйн нэгжийн удирдах бүтцэд ажиллах

10. Нийтийн албанаас чөлөөлөгдсөнөөс хойш 2 жилийн хугацаанд ашиг сонирхлын зөрчил үүсэж болох үйл ажиллагаанд оролцох.

11. Оффшор бүсэд өөрийн нэр дээр банкны данс нээлгэх, мөнгө, хөрөнгө байршуулах, хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө өмчлөх, хувь нийлүүлэх замаар хуулийн этгээд үүсгэн байгуулах.

12. Албан үүрэг болон өөртэйгөө шууд, шууд бусаар холбогдох байгууллага, аж ахуйн нэгжийг төлөөлөх.

13. Улс төрд нөлөө бүхий этгээдэд төрөөс санхүүжүүлэх, хэрэгжүүлэх, хөрөнгө оруулалт, арилжааны шинжтэй төсөл, хөтөлбөр, төрөөс олгох хөнгөлөлт, баталгаа, хандив, зээл хүртэгч, эсхүл эдгээрийг гүйцэтгэж байгаа аж ахуйн нэгжийн нөлөө бүхий хувьцаа эзэмшигч, түүний эцсийн өмчлөгч, хөрөнгө эзэмшигч, хамтрагч байж болохгүй.

Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулиас...

Авлигын эсрэг

НЭГДЭБ

Үгүй гэж хэлээд өөрчилье! ☎ 110

Авлигатай
тэмцэх газар

ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН
ХЯНАЛТ, ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ГАЗАР

НИЙТИЙН АЛБАН ТУШААЛТАН ТАНД БЭЛЭГ, ҮЙЛЧИЛГЭЭ, АШИГТАЙ НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ САНАЛ БОЛГОСОН ТОХИОЛДОЛД:

САНАЛААС ТАТГАЛЗАХ;

САНАЛ ТАВЬСАН ЭТГЭЭДИЙГ ТОДОРХОЙЛОХ;

ЭРГҮҮЛЭН ӨГӨХ БОЛОМЖГҮЙ БОЛ БЭЛГИЙГ ХАДГАЛАХ БА ЭНЭ
ТУХАЙ ӨӨРИЙН УДИРДАХ АЛБАН ТУШААЛТАН, ЭРХ БҮХИЙ
БАЙГУУЛЛАГАД НЭН ДАРУЙ МЭДЭГДЭХ;

БОЛОМЖТОЙ БОЛ ТУХАЙН ҮЙЛ ЯВДЛЫН ГЭРЧИЙГ ТЭМДЭГЛЭХ;

БОЛСОН НӨХЦӨЛ БАЙДЛЫН ТАЛААРХ МЭДЭГДЛЭЭ БОЛОМЖИТ
ХУГАЦААНЫ ДОТОР ӨӨРИЙН УДИРДАХ АЛБАН ТУШААЛТАН, ЭРХ
БҮХИЙ БАЙГУУЛЛАГАД БИЧГЭЭР ХҮРГҮҮЛЭХ;

ХАРИУЦЛАГА ХҮЛЭЭХЭЭР ЗӨРЧИЛ ИЛЭРСЭН ТОХИОЛДОЛД ЭРХ
БҮХИЙ БАЙГУУЛЛАГА, АЛБАН ТУШААЛТАНД МЭДЭГДЭХ.

*Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг
сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 9 дүгээр зүйл.*

Авлигын эсрэг

Үгүй гэж хэлээд өөрчилъе! 110

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1.	Хүн амын тоо, сонгосон онуудаар	6
Зураг 2.	Хүн амын дундаж наслалт, сонгосон онуудаар	7
Зураг 3.	Хүн амын дундаж наслалт, аймаг, нийслэлээр 2023 он	7
Зураг 4.	Амбулаторийн өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаан 10 000 хүн амд (2013-2023 он)	9
Зураг 5.	Нас баралтын тэргүүлэх 5 шалтгаан, 10 000 хүн амд (2013-2023 он)	10
Зураг 6.	Үйлдвэр, ханган нийлүүлэх байгууллагын тоо, 2019-2023 он	17
Зураг 7.	Үйлдвэрийн үйл ажиллагааны чиглэлээр, 2023 он	18
Зураг 8.	Эмийн үйлдвэрийн үйл ажиллагааны чиглэлээр, 2023 он	18
Зураг 9.	Ханган нийлүүлэх байгууллагын үйл ажиллагааны чиглэлээр 2023 он	19
Зураг 10.	Эмийн сангийн тоо, зэрэглэл, эзлэх хувиар, 2023 он	20
Зураг 11.	Эмийн сангийн тоо, байршил, зэрэглэлээр, 2023 он	20
Зураг 12.	Эмийн сангийн тоо байршлаар, 2023 он	23
Зураг 13.	Эм зүйч, эм найруулагч мэргэжлээр төгсөгчдийн тоо, 2019-2023 он	26
Зураг 14.	Эм найруулагч мэргэжлээр төгсөгчдийн тоо, 2019-2023 он	27
Зураг 15.	Эрүүл мэндийн салбарын төсөв, тэрбум төгрөгөөр, 2012-2023 он	28
Зураг 16.	ЭМД-ын сангаас олгосон эмийн үнийн хөнгөлөлт, тэрбум төгрөгөөр 2017-2023 он	29
Зураг 17.	ЭМД-ын сангаас хөнгөлттэйгөөр хамгийн их олгосон 10 нэрийн эм, мөнгөн дүнгээр, 2023 он	30
Зураг 18.	Импортолсон эмийн тоо, АТС кодоор, 2023 он	31
Зураг 19.	Хамгийн их импорт хийсэн улс, эзлэх хувиар, 2023 он	32
Зураг 20.	Эмийн импорт, тэрбум төгрөгөөр, 2015-2023 он	33
Зураг 21.	Хамгийн их эмийн импорт хийсэн улс, эзлэх хувиар, 2023 он	33
Зураг 22.	Эмнэлгийн хэрэгсэл, протезын импорт, борлуулалт, тэрбум төгрөгөөр, 2015-2023 он	34
Зураг 23.	Урвалж, стандарт бодисын импорт, борлуулалт, тэрбум төгрөгөөр, 2015-2023 он	34
Зураг 24.	Олгосон импортын лиценз болон авсан байгууллагын тоо, 2021-2023	35
Зураг 25.	Олгосон импортын лицензийн тоо, сараар, 2023 он	35
Зураг 26.	Олгосон импортын лицензийн тоо, төрлөөр, 2021-2023 он	36
Зураг 27.	Импортолсон бүтээгдэхүүн мөнгөн дүнгээр, тэрбум төгрөгөөр хилийн боомтоор, 2023 он	36
Зураг 28.	Экспортолсон уламжлалт эмийн мөнгөн дүн, сая төгрөгөөр, 2021-2023 он	37
Зураг 29.	Үндэсний үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, борлуулалтын дүн тэрбум төгрөгөөр, 2020-2023 он	39
Зураг 30.	Үндэсний үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, төрлөөр 2019-2023 он	39
Зураг 31.	GMP-ийн батламж авсан үйлдвэрүүдийн он цагийн дараалал	40
Зураг 32.	Үндэсний үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн нэр төрөл, хувиар 2023 он	41
Зураг 33.	Үндэсний үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний нэр төрлөөр, 2019-2023 он	41
Зураг 34.	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн төсөвт өртөг ба худалдан авах ажиллагааны гэрээний дүн, тэрбум төгрөгөөр, 2013-2023 он	42

Зураг 35.	Худалдан авсан бүтээгдэхүүний нэр төрлийн эзлэх хувь, тэрбум төгрөгөөр, 2023 он	42
Зураг 36.	Худалдан авсан бүтээгдэхүүний нэр төрөл тэрбум төгрөгөөр, 2022-2023 он	43
Зураг 37.	Төлбөрийн төр хариуцах эм, тэрбум төгрөгөөр, 2013-2023 он	43
Зураг 38.	Төрийн өмчийн эрүүл мэндийн байгууллагуудын худалдан авсан эм, эмнэлгийн хэрэгслийн захиалгын нийт дүн, хэмнэлт тэрбум төгрөгөөр, 2019-2023 он	44
Зураг 39.	Монгол улсын эмийн бүртгэлд шинээр бүртгэгдсэн эм, эмийн түүхий эд, 1994-2023 он	44
Зураг 40.	Монгол улсын эмийн бүртгэлд бүртгэгдсэн эм, эмийн түүхий тоо, 2015-2023 он	45
Зураг 41.	Эм, эмийн түүхий эд, биологийн идэвхит бүтээгдэхүүний шинэ бүртгэл, өөрчлөлт, сунгалтын тоо, 2023 он	45
Зураг 42.	Бүртгэлтэй эмийн олгох нөхцөл, хувиар, 2023 он	46
Зураг 43.	Монгол Улсын эмийн бүртгэлд хамгийн олон эм бүртгэгдсэн эхний 10 улс, эзлэх хувиар, 2023 он	46
Зураг 44.	Эмийн бүртгэлд үндэсний үйлдвэрийн эмийн эзлэх хувь, 2015-2023 он	47
Зураг 45.	Монгол улсын эмийн бүртгэлд бүртгэгдсэн эм, АТС ангиллаар, 2023 он	48
Зураг 46.	Бүртгэгдсэн биологийн идэвхт бүтээгдэхүүний тоо, 2014-2023 он	48
Зураг 47.	Бүртгэгдсэн биологийн идэвхит бүтээгдэхүүний бүртгэлд хамгийн олон БИБ бүртгэгдсэн эхний 10 улс, тоогоор, эзлэх хувиар, 2023 он	49
Зураг 48.	Оношлуурын бүртгэл, 2016-2023 он	49
Зураг 49.	Хяналт шалгалтад хамрагдсан эм хангамжийн байгууллагын тоо, 2016-2023 он	50
Зураг 50.	Эм хангамжийн байгууллагын хяналт шалгалтад хамрагдалтын хувь, 2016-2023 он	50
Зураг 51.	Чанарын шаардлага хангаагүй бүтээгдэхүүний нэр төрөл болон тоо ширхгээр, 2023 он	51
Зураг 52.	Лабораторийн шинжилгээнд дээжийг хамруулсан төрлөөр, 2019-2023 он	52
Зураг 53.	Шаардлага хангаагүй дээжийн тоо, 2019-2023 он	53
Зураг 54.	Үндэсний болон импортын дээжийн тоо, 2019-2023 он	53
Зураг 55.	Шаардлага хангаагүй импортын болон үндэсний үйлдвэрийн Дээжийн тоо, 2019-2023 он	54
Зураг 56.	Шинжилгээний шаардлага хангаагүй үзүүлэлтийн хувь, 2017-2023 он	54
Зураг 57.	Эмийн бүртгэгдсэн гаж нөлөө, аюулгүй байдлын тоогоор, 2017-2023 он	55
Зураг 58.	Гаж нөлөө илэрсэн эм, хувиар АТС ангиллаар, 2023 он	56
Зураг 59.	Зөвшөөрөл олгосон зар сурталчилгааны тоо, 2016-2023 он	57
Зураг 60.	Эм, биологийн идэвхит бүтээгдэхүүнд олгосон зар сурталчилгааны тоо, 2016-2023 он	58
Зураг 61.	Мэдрэг чанарын шинжилгээний хамрагдалтын хувиар 2021-2023 он	59
Зураг 62.	Нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээ ОТТ/100 ор хоног, хувиар 2021-2023 он	59
Зураг 63.	Нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээ, нэр төрлөөр, 2023 он	60

Зураг 64.	Мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт эмийн жорын маягтын зарцуулалтын тоо, нийслэл, орон нутгаар, 2023 он	61
Зураг 65.	Бүртгэлтэй болон импортлосон мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт эм, 2023 он	62
Зураг 66.	Монгол улсад ашиглагдаж буй шалгалт тохируулгын анализатор, симуляторын нэр	63
Зураг 67.	Шалгалт тохируулгад хамрагдсан эрүүл мэндийн байгууллагын тоо, 2019-2023 он	63
Зураг 68.	Шалгалт тохируулгад хамрагдсан эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн үр дүн, 2019-2023 он	64

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1.	Хүн амын дундаж наслалт, бүс, аймгаар, 2023 он	8
Хүснэгт 2.	Эм хангамжийн байгууллагын тоо, 2019-2023 он	17
Хүснэгт 3.	Эмийн сангийн тоо байршлаар 2019-2023 он	21
Хүснэгт 4.	Үйл ажиллагаа явуулсан эмийн сангийн тоо, бүс нутгаар, 2023 он	22
Хүснэгт 5.	Эм зүйч, эм найруулагчийн тоо, тусламж үйлчилгээний шатлалаар 2020-2023 он	23
Хүснэгт 6.	Эм зүйч, эм найруулагч, ЭТТИ-ийн тоо, аймгаар, 2022-2023 он	25
Хүснэгт 7.	Эм зүйч /бакалавр/ төгсөгчдийн тоо сургуулиар, 2019-2023 он	26
Хүснэгт 8.	Нийт улсын хэмжээнд эм зүйч, эм найруулагч, ЭТТИ-ийн мэргэжлээр /бакалавр/ төгсөгчдийн тоо, 2023 оны байдлаар	27
Хүснэгт 9.	Эрүүл мэндийн даатгалын гэрээтэй байгууллагын тоо, бүс нутгаар 2022-2023 он	28
Хүснэгт 10.	Импортолсон эмийн тоогоор, 2021-2023 он	31
Хүснэгт 11.	Хамгийн их эмийн импорт хийсэн улсын жагсаалт, импортолсон дүнгийн хувиар, 2021-2023 он	32
Хүснэгт 12.	Экспортолсон уламжлалт эм мөнгөн дүнгээр, сая төгрөгөөр, 2021-2023 он	37
Хүснэгт 13.	Экспортын лиценз олгосон байгууллага, лицензийн төрөл, 2021-2023 он	38
Хүснэгт 14.	Үндэсний үйлдвэрийн үйлдвэрлэсэн болон борлуулсан бүтээгдэхүүний нэр төрөл мөнгөн дүн, тэрбум төгрөгөөр, 2023 он	40
Хүснэгт 15.	Эмийн бүртгэлд бүртгэгдсэн эм, АТС кодоор, 2023 оны байдлаар	47
Хүснэгт 16.	Хяналт шалгалтаар илэрсэн зөрчилтэй бүтээгдэхүүний тоо 2015-2023 он	51
Хүснэгт 17.	Монгол улсын Зайлшгүй шаардлагатай эмийн жагсаалт /түгээх салбар, эмнэлэг, мэргэжлийн төв, эмийн сангаар/	57
Хүснэгт 18.	Нянгийн эсрэг эмийн хэрэглээ, AWARE ангилал, хувиар, 2021-2023 он	60
Хүснэгт 19.	Мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт эмийн жорын маягтын зарцуулалтын тоо, нийслэл орон нутгаар, 2023 он	61
Хүснэгт 20.	Шалгалт тохируулгад хамрагдсан эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн тоо, 2019-2023 он	64
Хүснэгт 21.	Шалгалт тохируулгын анализатор, симуляторын жагсаалт, 2023 он	65
Хүснэгт 22.	Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар нийлүүлэгдсэн өндөр өртөгтэй эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн жагсаалт, 2023 он	66
Хүснэгт 23.	Олон тоогоор нийлүүлэгдсэн эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн жагсаалт, 2023 он	66

Эрүүл мэндийн сайдын 2023 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдрийн
А/197 дугаар тушаалын нэгдүгээр хавсралт

ЗАЙЛШГҮЙ ШААРДЛАГАТАЙ ЭМИЙН Х ЖАГСААЛТ

	Эмийн нэр	Тун хэмжээ, хэлбэр	Багийн эмчийн салбар	Сум, өрх, тосгоны эрүүл мэндийн төв	Аймаг, дүүргийн нэгдсэн эмнэлэг	Тусгай мэргэжлийн төв, төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг	Нийтийн үйлчилгээтэй эмийн сан
1. Мэдээгүйжүүлэх эм							
1.1 Ерөнхий мэдээгүйжүүлэх бэлдмэл, хүчилтөрөгч							
1.1.1 Амьсгалаар хэрэглэх эм							
1	хүчилтөрөгч	амьсгалаар хэрэглэх (эмнэлгийн зориулалттай хий)			+	+	
2	азотын дутуу исэл	амьсгалаар хэрэглэх			+	+	
3	галотан	амьсгалаар хэрэглэх			+	+	
4	изофлуран	амьсгалаар хэрэглэх			+	+	
1.1.2 Тарилгаар хэрэглэх эм							
5	кетамин	тарилгын уусмал, 50мг/мл (гидрохлорид) - 10 мл			+	+	
6	тиопентал	тарилгын нунтаг, 0.5г - 1г (натрийн давс)			+	+	
7	пропофол	тарилгын уусмал, 10мг/мл; 20мг/мл			+	+	
1.2 Хэсгийн мэдээгүйжүүлэх эм							
8	прокайн	тарилгын уусмал, 0.25% - 1% (гидрохлорид)		+	+	+	ж
		хэсэг газарт хэрэглэх, 2% - 4% (гидрохлорид)		+	+	+	ж
9	лидокайн	тарилгын уусмал, 10мг/мл - 20мг/мл (гидрохлорид), нугасаар мэдээгүйжүүлэлтэд 5% уусмал			+	+	ж
		тарилгын уусмал, 2% + эпинефрин, 1:200000 (гидрохлорид)			+	+	ж
10	лидокайн + эпинефрин	шүдний зориулалттай тарилгын уусмал, 2% + эпинефрин 1:80000, 1:100000 (гидрохлорид)			+	+	
11	эфедрин	тарилгын уусмал, 30мг/мл, 50мг/мл (гидрохлорид) (төрөлтийн үед даралт унахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор нугасаар мэдээгүйжүүлэх үед хэрэглэх)			+	+	

12	бупивикайн	тарилгын уусмал, 5мг/мл (гидрохлорид)			+	+	
		тарилгын уусмал, нугасны мэдээгүйжүүлэлтэд 5мг/мл (гидрохлорид)+ 7.5% глюкозой хольж хэрэглэх			+	+	
1.3 Мэс засал, жижиг мэс ажилбарт хэрэглэх эм							
13	атропин	тарилгын уусмал, 0.5мг/мл - 1мг/мл (сульфат)			+	+	
14	мидазолам	тарилгын уусмал, 1мг/мл			+	+	
15	морфин	тарилгын уусмал, 10 мг/мл (гидрохлорид, сульфат)			+	+	МЖ
2. Өвдөлт намдаах, халуун бууруулах, үрэвслийн эсрэг эмүүд							
2.1 Опийн бус эмүүд							
16	ибупрофен	шахмал, 600мг,	+	+	+	+	Ж
		шахмал, 200мг-400мг	+	+	+	+	ЖГ
17	диклофенак	гель, 1% (натрийн давс)	+	+	+	+	ЖГ
		крем, 1% (натрийн давс)	+	+	+	+	ЖГ
		шахмал, капсул, нунтаг, 25мг - 100мг (натрийн давс, калийн давс)	+	+	+	+	Ж
		лаа, 100мг (натрийн давс)	+	+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 25мг/мл - 75мг/мл (натрийн давс)	+	+	+	+	Ж
18	парацетамол	шахмал, 500 мг	+	+	+	+	ЖГ
		лаа, 300мг - 500мг	+	+	+	+	ЖГ
19	налбуфин	тарилгын уусмал, 10мг/мл, 20мг/мл (гидрохлорид дигидрат)		+	+	+	Ж
20	лорноксикам	шахмал, 4мг - 8мг			+	+	Ж
		тарилгын нунтаг, 8мг/мл			+	+	Ж
Сэлгээ эм'							
	кетопрофен	гель, 2.5%	+	+	+	+	
		крем, 5%	+	+	+	+	
		шахмал, капсул, 50мг-150мг		+	+	+	
		тарилгын уусмал, 50мг/мл			+	+	
		лаа, 50мг-100мг		+	+	+	
	напроксен	шахмал, капсул, 275мг, 550мг			+	+	
	ацеклофенак	крем, 1.5%			+	+	
		хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 100мг/3мг			+	+	
		шахмал, 100мг			+	+	
	мелоксикам	шахмал, 7.5-15мг			+	+	
		тарилгын уусмал, 10-15мг/мл			+	+	
		гель, 1%-5г			+	+	
2.2 Опийн бүлгийн эмүүд							
21	кодейн	шахмал, 15мг - 30мг (фосфат)			+	+	МЖ

22	трамадол	шахмал, капсул, 50мг - 200 мг (гидрохлорид)		+	+	+	СЖ
		лаа, 50мг - 100мг (гидрохлорид)		+	+	+	СЖ
		тарилгын уусмал, 50мг/мл, (гидрохлорид)		+	+	+	СЖ
23	морфин	шахмал, 10мг - 30мг (гидрохлорид, сульфат)			+	+	МЖ
		лаа, 10мг - 30мг (гидрохлорид, сульфат)			+	+	МЖ
		тарилгын уусмал, 1% - 1мл (гидрохлорид, сульфат)			+	+	МЖ
24	фентанил	тарилгын уусмал, 50мкг/мл (0.005%)			+	+	МЖ
2.3 Зонхилон тохиолдох хам шинжүүдийг хөнгөвчлөх эм							
25	амитриптилин	шахмал 10мг, 25мг, 75мг		+	+	+	Ж
26	дексаметазон	уух шингэн 2мг/5мл		+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал 4мг/мл		+	+	+	Ж
27	галоперидол	шахмал, 1.5мг-5мг	+	+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал 5мг/1мл			+	+	Ж
28	гиосцин	шахмал, 10мг (бутилбромид), 300 мкг (гидробромид)		+	+	+	ЖГ
		тарилгын уусмал, 20мг/мл (бутилбромид), 400мкг/мл, 600мкг/мл (гидробромид)			+	+	Ж
29	лактолоз	уух шингэн, 3.1-3.7г/5мл	+	+	+	+	ЖГ
30	мидазолам	тарилгын уусмал 1мг/мл, 5мг/мл			+	+	СЖ
		уух шингэн 2мг/мл		+	+	+	СЖ
		шахмал, 7.5мг, 15мг		+	+	+	СЖ
31	метоклопрамид	тарилгын уусмал 5мг/мл			+	+	Ж
		уух шингэн 5мг/5мл		+	+	+	Ж
		шахмал, 10мг		+	+	+	Ж
32	ондансетрон	шахмал, 4мг (гидрохлорид)			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 2мг/мл (гидрохлорид)			+	+	Ж
3. Харшлын ба анафилаксийн эсрэг эмүүд							
33	преднизолон	шахмал, 5мг		+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 25мг/мл - 30мг/мл		+	+	+	Ж
34	метилпредни-золон	шахмал, 4мг - 16 мг (натрийн сукцинат)		+	+	+	Ж
		тарилгын нунтаг, 125 мг - 500мг (натрийн сукцинат)		+	+	+	Ж
35	дексаметазон	шахмал, 0.5мг - 4мг		+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 4мг/мл (фосфат)		+	+	+	Ж
36	гидрокортизон	тарилгын нунтаг, 100мг - 125 мг (сукцинат)			+	+	Ж

37	эпинефрин (адреналин)	тарилгын уусмал, 1мг /1мл (гидрохлорид, гидроген тартрат)		+	+	+	ж
38	цетиризин	шахмал, 10мг (гидрохлорид)	+	+	+	+	ж
39	лоратадин	шахмал, 10мг	+	+	+	+	ж
Сэлгээ эм							
	дезлоратадин	шахмал, 5мг			+	+	
	биластин	шахмал, 20мг		+		+	
	левоцетиризин	шахмал, 5мг			+	+	
4. Хоргүйжүүлэх (антидот) ба хордлого тайлах эм							
4.1 Өвөрмөц бус							
40	идэвхжүүлсэн нүүрс	шахмал, 250мг		+	+	+	жг
41	N-метилглюкамин сукцинат+ натрийн хлорид+калийн хлорид+магнийн хлорид (реамберин)	дуслын шингэн, 1.5% -400мл (6г+2.4г+0.12г+0.048г)			+	+	ж
4.2 Өвөрмөц							
42	кальцийн глюконат	шахмал, 500мг тарилгын уусмал, 100мг/мл		+	+	+	жг
43	атропин	тарилгын уусмал, 1мг/мл (сульфат)			+	+	
44	ацетилцистейн	нунтаг 100мг, 200мг, 600мг (10%. 20% уусмал бэлтгэж уух)	+	+	+	+	жг
45	налоксон	тарилгын уусмал, 0.4мг/мл (гидрохлорид)			+	+	жг
Сэлгээ эм							
	кальцийн левофолинат	тарилгын уусмал, 10мг/мл			+	+	
	деферирирокс	шахмал, 180мг, 360мг, 500мг			+	+	
5. Уналт, таталтын эсрэг эмүүд							
46	магнийн сульфат	тарилгын уусмал, 250 мг/мл	+	+	+	+	ж
47	вальпроны хүчил (натрийн вальпроат)	шахмал, капсул, 100мг - 500мг		+	+	+	ж
48	карбамазепин	шахмал, 200мг		+	+	+	ж
49	фенобарбитал	шахмал, 5мг - 100мг		+	+	+	сж
50	диазепам	шахмал, 10мг тарилгын уусмал, 5мг/мл		+	+	+	сж
51	ламотриджин	шахмал, капсул, 25мг - 100мг			+	+	ж
52	лоразепам	тарилгын уусмал 2мг/мл - 1мл, 4мг/мл - 1мл			+	+	
53	этосуксимид	шахмал 250мг уух шингэн 250мг/5мл			+	+	
54	фенитоин	тарилгын уусмал 100мг/2мл, 500мг/100мл				+	
55	леветирацетам	шахмал, капсул, 250мг - 1000мг сироп, 100мг/мл тарилгын уусмал 500мг/5мл			+	+	ж
					+	+	ж
						+	ж
Сэлгээ эм							

	габапентин	шахмал, капсул, 100мг - 600мг			+	+	
	прегабалин	капсул, 75мг - 300мг			+	+	
	топирамат	шахмал, капсул, 25мг - 100мг			+	+	
6. Халдварын эсрэг эмүүд							
6.1 Шимэгч хорхойн эсрэг эм							
56	мебендазол	шахмал, капсул, 100мг, 500мг			+	+	ж
57	албендазол	шахмал, капсул, 200мг - 400мг			+	+	ж
58	пирантел	шахмал, капсул, 125мг - 250мг (эмбонат, памаот)			+	+	ж
		хөвмөл 250мг/5мл			+	+	ж
59	празикуантил	шахмал, 150 мг, 600мг			+	+	
6.2 Бактерийн эсрэг эмүүд							
6.2.1 Бета лактамын антибиотикүүд							
60	бензилпени-циллин	тарилгын нунтаг, 1г (натрийн давс, калийн давс)			+	+	ж
61	бензатин бензилпени-циллин	тарилгын нунтаг, 1.2- 2.4 сая ОУН			+	+	ж
62	прокаин бензилпенициллин	тарилгын нунтаг, 1г - 3г (=1 сая ОУН - 3 сая ОУН)			+	+	ж
63	ампициллин	капсул, 500мг	+		+	+	ж
		тарилгын нунтаг, 500мг - 1000мг (натрийн давс)			+	+	ж
64	амоксициллин	капсул, 500мг (тригидрат)	+		+	+	ж
65	амоксициллин + клавулоны хүчил	шахмал, 625мг + 1125мг			+	+	ж
		тарилгын нунтаг, 1200мг			+	+	ж
66	имипенем + циластатин	тарилгын уусмал, 500мг + 500мг			+	+	ж
67	меропенем	тарилгын нунтаг, 500мг, 1г (тригидрат)				+	
68	цефалексин	капсул, 500мг (моногидрат)	+		+	+	ж
69	цефадроксил	шахмал, капсул, 500мг	+		+	+	ж
70	цефазолин	тарилгын нунтаг, 1г (натрийн давс)			+	+	ж
71	цефотаксим	тарилгын нунтаг, 1000мг (натрийн давс)				+	ж
72	цефтриаксон+ сульбактам	тарилгын нунтаг, 1000+500мг				+	ж
73	цефтазидим	тарилгын нунтаг, 1000мг (пентагидрат)				+	ж
74	цефепим	тарилгын нунтаг, 500мг - 1000мг				+	ж
6.2.2 Бусад антибиотикүүд							
75	азитромицин	шахмал, капсул, 250мг - 500мг			+	+	ж
76	ванкомицин	тарилгын нунтаг, 500 мг-1000 мг (гидрохлорид)				+	ж
77	гентамицин	тарилгын уусмал, 40мг/мл (сульфат)			+	+	ж
78	доксциклин	шахмал, капсул, 100мг (гидрохлорид, хиклат)			+	+	ж

79	клиндамицин	капсул, 150мг, 300мг (гидрохлорид)			+	+	ж
		үтрээний капсул, 100мг (фосфат)			+	+	ж
		тарилгын уусмал, 150мг/мл (фосфат)			+	+	ж
80	klarитромицин	шахмал, капсул, 250мг - 500мг		+	+	+	ж
81	колистин	1 сая ОУН, 2 сая ОУН			+	+	ж
82	левофлоксацин	шахмал, капсул, 500 мг			+	+	ж
		тарилгын шингэн, 5мг/ мл			+	+	ж
83	линезолид	тарилгын шингэн, 2мг/ мл				+	ж
		шахмал, 400мг, 600мг				+	ж
84	линкомицин	тарилгын уусмал 330мг/мл			+	+	ж
85	метронидазол	шахмал, 500мг		+	+	+	ж
		үтрээний шахмал, 500мг - 1000мг		+	+	+	ж
		тарилгын шингэн, 500мг/100мл		+	+	+	ж
86	мупироцин	тосон түрхлэг, 20мг/г- 3г, 15 г			+	+	жг
87	нитрофурантоин	шахмал, 50мг - 100мг	+	+	+	+	ж
88	норфлоксацин	шахмал, капсул, 400мг		+	+	+	ж
89	пиперациллин + тазобактам	тарилгын нунтаг, 2г (натрийн давс) + 250мг (натрийн давс), 4г (натрийн давс) + 500мг (натрийн давс)			+	+	ж
90	сульфаметоксазол + триметоприм	шахмал, капсул, 400мг + 80мг, 800мг + 160мг	+	+	+	+	ж
91	спектиномицин	тарилгын нунтаг, 2г (гидрохлорид)			+	+	ж
92	хлорамфеникол	тарилгын нунтаг, 1г				+	ж
		капсул, 250мг, 500 мг			+	+	ж
93	ципрофлоксацин	шахмал, капсул, 250мг - 750мг (гидрохлорид)	+	+	+	+	ж
		тарилгын шингэн, 2мг/ мл-100мл			+	+	ж
Сэлгээ эм							
	офлоксацин	шахмал, капсул 100мг - 400мг	+	+	+	+	
		тарилгын шингэн, 2мг/ мл				+	+
	ампициллин + сульбактам	тарилгын нунтаг, 750мг - 3000мг, 1000мг- 500мг, 500мг+250мг			+	+	
6.2.3 Сүрьеэ өвчнийг эмчлэх эм							
94	изониазид	шахмал, 100 мг, 300 мг			+	+	
95	этамбутол	шахмал, 100 мг, 400мг (гидрохлорид)			+	+	
96	пиразинамид	шахмал, 400мг, 500мг			+	+	
97	рифампицин	капсул, 150мг, 300мг		+	+	+	
98	рифампицин+ пиразинамид	шахмал, 150мг +75мг, 300мг+150мг			+	+	
99	рифампицин+ изониазид+ пиразинамид+ этамбутол	шахмал, 150мг + 75мг + 400мг + 275мг			+	+	
Сэлгээ эм							

	амикацин	тарилгын уусмал, 100мг/2мл (сульфат) - 2 мл, 250мг/мл (сульфат) - 2 мл			+	+	
	левофлоксацин	шахмал, 250мг, 500 мг, 750мг			+	+	
		тарилгын шингэн, 5мг/ мл			+	+	
	моксифлоксацин	шахмал, 400мг				+	
	клофазимин	шахмал, капсул, 100мг				+	
	линезолид	шахмал, капсул, 600мг				+	
		тарилгын шингэн, 200мг/мл					+
6.3 Мөөгөнцрийн эсрэг эм							
100	вориконазол	шахмал, 50мг, 200мг			+	+	
		хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 40мг/мл			+	+	
		тарилгын нунтаг, 200мг					+
101	бутоконазол	үтрээний крем 2%			+	+	
102	нистатин	шахмал, 500000 ОУН	+	+	+	+	Ж
103	клотримазол	үтрээний крем, 1%, 10%		+	+	+	ЖГ
		үтрээний шахмал, 100мг, 500мг		+	+	+	ЖГ
104	флуконазол	шахмал, капсул, 50мг - 200 мг		+	+	+	Ж
		тарилгын шингэн, 2мг/ мл		+	+	+	Ж
105	итраконазол	капсул, 100мг			+	+	Ж
Сэлгээ эм							
	натамицин	крем, 2%			+	+	
		лаа, 100мг			+	+	
		шахмал, 100мг			+	+	
	кетоконазол	шахмал, 200мг		+	+	+	
		тосон түрхлэг, 2%		+	+	+	
6.4 Протозойны эсрэг эм							
106	метронидазол	шахмал, 250мг, 500мг		+	+	+	Ж
		тарилгын шингэн, 500мг/100мл		+	+	+	Ж
6.5 Бруцеллёзын эсрэг эм							
107	доксциклин	шахмал, капсул, 100мг - 200мг (гидрохлорид, хиклат)		+	+	+	Ж
108	рифампицин	капсул, 150мг, 300мг		+	+	+	Ж
6.6 Вирусын эсрэг эмүүд							
6.6.1 Херпес вирусын эсрэг эмүүд							
109	ацикловир	тосон түрхлэг, крем, 5%	+	+	+	+	ЖГ
		шахмал, 200мг-800мг		+	+	+	Ж
110	валацикловир	шахмал, 500мг-1000мг			+	+	Ж
6.6.2 Ретровирусын эсрэг эм							
111	ламивудин	шахмал, 100мг - 150мг			+	+	Ж
112	невирапин	шахмал, 200мг			+	+	Ж
113	эфавиренз	шахмал, 600мг			+	+	Ж
114	тенофовир	шахмал, 300мг (дизопроксил фумарат), 25мг (алафенамид)			+	+	Ж
115	энтекавир	шахмал, капсул 0.5мг, 1мг			+	+	Ж
Сэлгээ эм							
	телбивудин	шахмал, капсул, 600мг				+	

6.6.3 Нийлмэл найрлагатай эмүүд							
116	зидовудин + ламивудин	шахмал, капсул, 300мг+ 150мг			+	+	ж
117	ламивудин + невирапин + ставудин	шахмал, 150мг + 200мг + 300мг			+	+	ж
118	ледипасвир + софосбувир	шахмал, 90мг+ 400мг			+	+	ж
119	велпатасвир + софосбувир	шахмал, 100мг+ 400мг			+	+	ж
6.6.4 Вирусын эсрэг бусад эмүүд							
120	осельтамивир	капсул, 30мг, 45мг, 75мг (фосфат) хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 6мг/мл			+	+	ж
121	рибавирин	капсул, 200мг, 400мг, 600мг			+	+	ж
122	хүний цэвэршүүлсэн гамма интерфероны эсрэг бие	шахмал, 0.003г	+	+	+	+	жг
123	интерферон альфа2b	лаа, 150000-3000000 ОУН		+	+	+	жг
		хамрын цацлага, 100000 ОУН/мл		+	+	+	жг
124	пегинтерферон альфа (2a, 2b)	тарилгын уусмал, 80мкг - 180 мкг				+	ж
125	инозин паранобекс	шахмал, 500мг			+	+	ж
126	интерфероны индуктор	шахмал, 12мг			+	+	жг
7. Мигрень өвчнийг эмчлэх эмүүд							
7.1 Цочмог өвдөлт намдаах эм							
127	парацетамол	шахмал 500мг	+	+	+	+	жг
		лаа, 125мг - 500 мг	+	+	+	+	жг
128	ибупрофен	шахмал, 600 мг	+	+	+	+	ж
		шахмал, 200мг, 400мг	+	+	+	+	жг
129	суматриптан	шахмал, 50мг			+	+	ж
		хамрын шүршлэг, 20мг/0.1мл		+	+	+	
		тарилгын уусмал, 6мг/0.5мл			+	+	
7.2 Урьдчилан сэргийлэх эм							
130	пропранолол	шахмал 10мг-40мг		+	+	+	ж
8. Хавдрын эсрэг, дархлал дарангуйлах, хөнгөвчлөх эмчилгээний эм							
8.1 Дархлаа дарангуйлах эм							
131	азатиоприн	шахмал, 50мг			+	+	ж
132	базиликсимаб	тарилгын нунтаг, 20мг			+	+	ж
133	циклоспорин	капсул, 25мг - 100мг			+	+	ж
		тарилгын уусмал, 50мг/мл			+	+	ж
134	такролимус	капсул, 0.5мг - 5мг				+	ж
		тарилгын уусмал, 5мг/мл				+	ж
135	эверолимус	шахмал, 0.25мг - 10мг				+	ж
8.2 Хорт хавдрын эсрэг эм							
136	винкристин	тарилгын нунтаг, 1 мг - 5 мг (сульфат)			+	+	ж*
137	гемцитабин	тарилгын нунтаг, 100мг - 1000мг			+	+	ж*
138	дакарбазин	тарилгын нунтаг, 100мг, 200мг			+	+	ж*
139	дактиномицин	тарилгын нунтаг, 0.5мг			+	+	ж*

140	доксорубицин	тарилгын нунтаг, уусмал, 10мг, 50мг			+	+	Ж*
141	доцетаксел	тарилгын уусмал, 20мг/мл - 40мг/мл			+	+	Ж*
142	иринотекан	тарилгын уусмал, 20мг/мл				+	
143	ифосфамид	тарилгын нунтаг, 1г - 2г			+	+	Ж*
144	кальцийн фолинат	шахмал капсул, 5 мг, 15 мг, 25 мг			+	+	Ж*
		тарилгын уусмал, 3мг/ мл			+	+	Ж*
145	метотрексат	шахмал, 2.5мг (натрийн давс)			+	+	Ж*
		тарилгын уусмал, 25мг/мл, 50мг/мл (натрийн давс)			+	+	Ж*
146	оксалиплатин	тарилгын уусмал, 5мг/ мл			+	+	Ж*
		тарилгын нунтаг, 50мг,100 мг			+	+	Ж*
147	паклитаксел	тарилгын уусмал, 6мг/ мл			+	+	Ж*
148	фулвестрант	тарилгын уусмал 250мг/5мл			+	+	Ж*
149	флударабин	тарилгын нунтаг, 50мг				+	Ж*
		шахмал, 10мг				+	Ж*
150	флюороурацил	тарилгын уусмал, 20мг/мл - 50мг/мл			+	+	Ж*
151	циклофосфамид	шахмал, 25мг, 50мг			+	+	Ж*
		тарилгын нунтаг, 200мг, 500мг, 1г, 2 г			+	+	Ж*
152	цитарабин	тарилгын уусмал, 100мг/5мл, 1000мг/10мл,				+	Ж*
		тарилгын нунтаг, 100мг, 500мг, 1000мг					Ж*
153	цисплатин	тарилгын уусмал, 1мг/ мл			+	+	Ж*
Сэлгээ эм							
	золедроны хүчил	тарилгын уусмал, 4мг/5мл				+	
	алендроны хүчил	шахмал, 70мг			+	+	
	карбоплатин	тарилгын уусмал, 10 мг/мл,			+	+	
	капецитабин	шахмал, 150мг, 500мг				+	
	месна	тарилгын уусмал, 100мг/мл				+	
	микофенолын хүчил	шахмал, капсул, 180мг - 360мг				+	
8.2.1 Хорт хавдарын эсрэг бай эмчилгээний эм							
154	бевацизумаб	тарилгын уусмал, 25мг/мл				+	Ж*
155	госерелин	суулгац тарилга, 3.6мг, 10.8мг				+	
156	йофоластат	капсул, 50-75 мг				+	Ж*
157	лапатиниб	шахмал, 250мг				+	Ж*
158	нилотиниб	капсул, 150мг, 200мг				+	Ж*
159	пазопаниб	шахмал, 400мг				+	Ж*
160	руксолитиниб	шахмал, 5мг-20 мг				+	Ж*
161	рибоциклиб	шахмал, 200 мг				+	Ж*
162	ритуксимаб	тарилгын шингэн,100мг/10мл, 500мг/50мл				+	Ж*
163	траметиниб	шахмал, 0.5мг-2 мг				+	Ж*

164	трастузумаб	тарилгын нунтаг, 150мг, 440мг					+	ж*
165	церитиниб	шахмал, 150мг					+	ж*
8.3. Даавар түүний эсрэг эм								
166	анастрозол	шахмал, 1 мг					+	ж
167	преднизолон	шахмал, 5мг					+	ж
		тарилгын уусмал, 25мг/мл - 30мг/мл					+	ж
168	метилпредни-золон	шахмал, 4мг, 8мг, 16 мг (натрийн сукцинат)					+	ж
		тарилгын уусмал, 40мг/мл, 80мг/мл (натрийн сукцинат)					+	ж
		тарилгын нунтаг, 125 мг - 500мг (натрийн сукцинат)						+
169	дексаметазон	тарилгын уусмал, 4мг/1мл (фосфат)					+	ж
170	тамоксифен	шахмал, 10мг - 20мг (цитрат)					+	ж
171	летрозол	шахмал, 2.5мг					+	ж
9. Паркинсон өвчний эмчилгээний эмүүд								
172	бипериден	шахмал, 2мг, 4мг					+	
		тарилгын уусмал, 5мг/мл-1мл						+
173	леводопа+ карбидопа	шахмал, 100мг + 10мг; 100мг+ 25мг, 250мг + 25мг					+	ж
10. Цусны тогтолцоонд нөлөөлөх эмүүд								
10.1 Цус төлжүүлэх эм								
174	фолийн хүчил	шахмал, 400 мкг, 1мг	+	+	+	+	+	жг
		шахмал, 5 мг	+	+	+	+	+	ж
175	цианокобаламин	тарилгын уусмал, 500мкг/мл					+	ж
176	төмрийн давс+ витамин	шахмал					+	ж
177	эритропоэтин	тарилгын уусмал, 1000 ОУН - 40000 ОУН					+	ж
178	элтромбопаг	шахмал, 25мг, 50 мг					+	ж
179	лейковорин	тарилгын уусмал, 10мг/мл					+	ж
Сэлгээ эм								
	Төмрийн давс	тарилгын уусмал, 100мг/2мл					+	ж
	деферазирокс	шахмал 180мг, 360мг					+	ж
	цагаан эс өсгөх фактор /G-CSF/ филграстим	тарилга 150мкг, 300мкг, 480 мкг, 600 мкг					+	ж
10.2 Цус бүлэгнэлтэнд нөлөөлөх эм								
180	аминокапроны хүчил	тарилгын уусмал, 5%, 40%					+	ж
181	гепарин	тарилгын уусмал, 1000 ОУН/мл - 20000 ОУН/мл (натрийн давс)					+	ж
182	этамсилат	шахмал, капсул, 250мг					+	ж
		тарилгын уусмал, 250мг					+	ж
183	варфарин	шахмал, 1мг - 5мг (натрийн давс)					+	ж
184	протаминаы сульфат	тарилгын уусмал, 10мг/мл					+	ж
185	клопидогрел	шахмал, 75мг					+	ж

186	транексамын хүчил	шахмал, 250мг - 500мг тарилгын уусмал, 50мг/мл, 100мг/мл, 5мл			+	+	Ж
187	эноксапарин	тарилгын уусмал, 20мг/0.2мл - 150мг/мл (натрийн давс)				+	Ж
188	ривароксабан	шахмал, 10мг - 20мг			+	+	Ж
Сэлгээ эм							
	фитоминадион	тарилгын шингэн 1мг			+	+	
	рекомбинант VIII фактор	тарилга 500ЕД				+	
	рекомбинант IX фактор	тарилга 500ЕД				+	
11. Цусны бэлдмэл, сийвэн орлох эм, бэлдмэлүүд							
11.1 Сийвэн сэлбэх эм							
189	амин хүчлийн нийлмэл бэлдмэл	тарилгын шингэн, 250мл - 2500мл			+	+	Ж
190	тосны хүчлийн нийлмэл бэлдмэл	тарилгын шингэн, 250мл - 2500мл			+	+	Ж
191	амин хүчлийн нийлмэл бэлдмэл + тосны хүчлийн нийлмэл бэлдмэл + эрдэс бодис	тарилгын шингэн, 250мл - 2500мл			+	+	Ж
11.2 Сийвэнгийн бэлдмэл							
192	желофундин	тарилгын уусмал, 100мл - 500мл				+	
193	хүний (хэвийн) ммуноглобулин	тарилгын уусмал, 50мг/мл (5% - 16%)			+	+	Ж
194	альбумин	тарилгын шингэн, 5% - 20%			+	+	Ж
11.3 Цус ба цусан бүтээгдэхүүн							
195	шинэ хөлдөөсөн сийвэн				+	+	
196	тромбоцитүүд				+	+	
197	цусны улаан эсүүд				+	+	
198	донорын цус				+	+	
12. Зүрх, судасны тогтолцоонд нөлөөлөх эм							
12.1 Зүрхний бах өвчнийг эмчлэх эм							
199	глицерил тринитрат	шахмал, 500мкг, 2.6мг	+	+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 1мг/ мл-10мг/мл			+	+	Ж
		шүршлэг, 0.4мг/тун			+	+	Ж
200	изосорбид динитрат	шахмал, 5мг - 50мг		+	+	+	Ж
201	верапамил	шахмал, 40мг - 80мг (гидрохлорид)			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 2.5мг/мл (гидрохлорид)			+	+	Ж
202	биспролол	шахмал, 1.25мг - 10мг			+	+	Ж
203	саталол	шахмал, 40мг-160мг				+	Ж
204	триметазидин	шахмал, 20мг, 35мг				+	Ж
Сэлгээ эм							
	никорандил	шахмал, 10мг, 20мг			+	+	
	карвидолол	шахмал, 6.25мг, 12.5мг, 25мг			+	+	
	метопролол	тарилгын уусмал, 1мг/ мл-5мл			+	+	
		шахмал, 50-100мг		+	+	+	
12.2 Зүрхний хэм алдалтын эсрэг эм							

205	амиодарон	шахмал, 100мг, 200мг, 400 мг (гидрохлорид)		+	+	+	ж
		тарилгын уусмал, 50мг/мл (гидрохлорид)			+	+	ж
206	биспролол	тарилгын уусмал, 1мг/ мл-5мл			+	+	ж
		шахмал, 50-100мг	+	+	+	+	ж
207	верапамил	шахмал, 40мг - 80мг (гидрохлорид)			+	+	ж
		тарилгын уусмал, 2.5мг/мл (гидрохлорид)			+	+	ж
208	лидокаин	тарилгын уусмал, 20мг/мл (гидрохлорид)			+	+	ж
209	норэпинефрин	тарилгын уусмал, 2мг/ мл			+	+	ж
210	прокаинамид	шахмал, 250мг тарилгын уусмал, 100мг/мл			+	+	ж
211	эпинефрин (адреналин)	тарилгын уусмал, 1мг/1мл (гидрохлорид, гидрогены тартрат)		+	+	+	
Сэлгээ эм							
	небиволол	шахмал 5мг			+	+	
12.3 Цусны даралт бууруулах эм							
212	амлодипин	шахмал, 5мг - 10мг (малеат, месилат, бесилат)		+	+	+	ж
213	атенолол	шахмал, 50мг	+	+	+	+	ж
214	валсартан	шахмал, 25мг - 160мг		+	+	+	ж
215	ирбесартан	шахмал, 150мг - 300мг			+	+	ж
216	эналаприл	шахмал, 2.5мг - 20мг (малеат)	+	+	+	+	ж
217	карведилол	шахмал, 6.25мг - 25мг			+	+	ж
218	лабеталол	шахмал, 100мг - 400мг тарилгын уусмал, 5мг/ мл-20мг			+	+	ж
219	лизиноприл	шахмал, 2.5мг - 20мг		+	+	+	ж
220	лозартан	шахмал, 12.5мг - 100мг			+	+	ж
221	метилдопа	шахмал, 250мг	+	+	+	+	ж
222	натрийн нитропруссид	тарилгын нунтаг, 50мг			+	+	
223	никардипин	тарилгын уусмал, 10мг/ мл			+	+	
224	нимодипин	шахмал, 30мг тарилгын уусмал, 0.2мг/мл		+	+	+	ж
225	периндоприл	шахмал, 4мг - 8мг			+	+	ж
226	рампиприл	шахмал, 1.25мг - 10мг		+	+	+	ж
227	телмисартан	шахмал, 40 мг, 80мг			+	+	ж
228	урапидил	шахмал, капсул 30мг - 90мг тарилгын уусмал, 5мг/ мл			+	+	ж
229	амлодипин + валсартан	шахмал, 5мг + 80мг, 5мг + 160мг, 10мг+160мг		+	+	+	ж
230	амлодипин + валсартан + гидрохлортиазид	шахмал, 5мг + 160мг + 12.5мг, 10мг + 160мг + 12.5мг		+	+	+	ж
231	амлодипин + лизиноприл	шахмал, 5 мг +10мг, 10 мг + 20 мг		+	+	+	ж

232	амлодипин + лозартан	шахмал, капсул, 5мг+50мг, 5мг+100мг, 10мг+50мг, 10мг+100мг,		+	+	+	Ж
233	амлодипин + пириндоприл	шахмал, 10мг+4мг, 5мг+8мг, 10мг+8 мг, 5мг+4мг		+	+	+	Ж
234	валсартан + гидрохлортиазид	шахмал, 80мг+12.5мг, 160 мг+12.5мг		+	+	+	Ж
235	индапамид + периндоприл	шахмал, 4мг+1,25мг, 8 мг+2.5мг		+	+	+	Ж
236	лизиноприл + гидрохлортиазид	шахмал, 10мг + 12.5мг, 20мг + 12.5мг		+	+	+	Ж
237	лозартан + гидрохлортиазид	шахмал, 50 мг+12.5мг, 100 мг+25 мг		+	+	+	Ж
238	рамиприл+ гидрохлортиазид	шахмал, 2.5мг+12.5мг, 5 мг+25мг		+	+	+	Ж
239	эналаприл + гидрохлортиазид	шахмал, 10мг+12.5мг, 10мг+25мг, 20мг+12.5 мг		+	+	+	Ж
240	сакубитрил + валсартан	шахмал, 24мг+26мг, 49мг+51мг, 97мг+103мг		+	+	+	Ж
241	периндоприл+ амлодипин+ индапамид	шахмал, 4мг+5мг+1,25мг, 4мг+10мг+1,25мг, 8мг+5мг+2,5мг, 8мг+10мг+2,5мг			+	+	Ж
Сэлгээ эм							
	гидрохлортиазид	шахмал, 25мг		+	+	+	
	метопролол	шахмал, 50мг-100мг		+	+	+	
		тарилгын уусмал, 1мг/мл-5мл			+	+	
12.4 Зүрх судасны дутмагшилд хэрэглэх эм							
242	дигоксин	шахмал, 0.25мг		+	+	+	Ж
		уух уусмал 50мкг/мл		+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 0.025% (10мг/мл)			+	+	
243	рамиприл	шахмал, 1.25мг - 10мг		+	+	+	Ж
244	допамин	тарилгын уусмал, 40мг/мл (гидрохлорид)			+	+	
245	добутамин	тарилгын уусмал, 50мг/мл (гидрохлорид)			+	+	
246	сакубитрил+ валсартан	24мг+26мг, 49мг+51мг, 97мг+103мг шахмал			+	+	Ж
247	ивабрадин	шахмал, 5мг, 7.5мг				+	Ж
12.5 Тромбоцитын агрегацийн эсрэг хэрэглэх эм							
248	ацетилсалицилын хүчил	шахмал, 81мг - 100мг		+	+	+	Жг
249	алтеплаза	тарилгын нунтаг, 10мг - 50мг				+	
250	клопидогрел+ ацетилсалицилын хүчил	шахмал, капсул 75 мг+100 мг				+	Ж
12.6 Липид бууруулах эм							
251	аторвастатин	шахмал, 10мг - 40мг			+	+	Ж
252	розувастатин	шахмал, 5мг - 20мг			+	+	Ж
253	инклизиран	тарилгын уусмал, 284мг 1.5мл				+	Ж
13. Арьсны өвчнийг эмчлэх эм							
13.1 Мөөгөнцрийн эсрэг эм (хэсэг газрын)							
254	бензоины хүчил + салицилын хүчил	тосон түрхлэг, крем, 6% + 3%		+	+	+	Жг

255	клотримазол	тосон түрхлэг, крем, 1%		+	+	+	ЖГ
256	натрийн тиосульфат	уусмал, 15%		+	+	+	ЖГ
257	селены сульфид	хөвмөл, 2%			+	+	ЖГ
258	тербинафин	гель, крем, шүршлэг, 1% (гидрохлорид)			+	+	Ж
		шахмал, 250мг			+	+	Ж
13.2 Халдварын эсрэг эм							
259	калийн перманганат	гадуур хэрэглэх уусмал, 1:10000	+	+	+	+	ЖГ
260	метилтионины хлорид (метилен хөх)	гадуур хэрэглэх уусмал, 0.5%	+	+	+	+	ЖГ
261	тетрациклин	тосон түрхлэг, 3%		+	+	+	ЖГ
262	мупиноцин	тосон түрхлэг, крем 2%			+	+	ЖГ
263	мөнгөний сульфадиазин	тосон түрхлэг, крем 10мг/г			+	+	ЖГ
13.3 Үрэвслийн эсрэг ба загатнаа намдаах эм							
264	флуоцинолоны ацетонид	тосон түрхлэг, 0.025%	+	+	+	+	Ж
265	гидрокортизон	тосон түрхлэг, крем, 0.1% - 1% (бутират, ацетат)		+	+	+	Ж
266	бетаметазон	тосон түрхлэг, 0.05% - 0.1% (дипропионат)			+	+	ЖГ
267	секукинумаб	тарилгын нунтаг, 150 мг				+	Ж
13.4 Арьсны эвэрлэгт нөлөөлөх ба гуужуулах эм							
269	бензоил пероксид	гадуур хэрэглэх уусмал, крем, 5%		+	+	+	ЖГ
270	салицилын хүчил	гадуур хэрэглэх уусмал, 5%		+	+	+	ЖГ
271	подофиллоток-син	гадуур хэрэглэх уусмал, 0.5% - 25%			+	+	ЖГ
272	кальципотриол	тосон түрхлэг, 50мкг/г				+	ЖГ
13.5 Хамуу өвчнийг эмчлэх эм							
273	бензилбензоат	шингэн тосон түрхлэг, 10% - 20%		+	+	+	ЖГ
274	перметрин	крем, 5%				+	ЖГ
		гадуур хэрэглэх уусмал, 1%				+	ЖГ
14. Оношлогооны бодисууд							
14.1 Нүдэнд хэрэглэх эмүүд							
275	тропикамид	нүдний дусал, 0.5% - 1%			+	+	
276	трипан хөх нүдний уусмал	уусмал, 0.6мг/мл			+	+	
277	флюоросцейн	нүдний дусал, 0.5% - 1% (натрийн давс)			+	+	
278	митомицин	тарилгын нунтаг, 2мг			+	+	Ж
14.2 Рентген тодруулагч бодис							
279	амидотризоат	тарилгын уусмал, 140мг йод/мл - 420 йод/мл (натрийн давс, меглумины давс)			+	+	
280	барийн сульфат	нунтаг, хөвмөл			+	+	
281	йогексол	тарилгын уусмал, 140мг йод/мл - 350мг йод/мл				+	
Сэлгээ эм							
	йодиксанол	тарилгын уусмал, 270мг йод/мл - 320мг йод/мл				+	

	йопромид	тарилгын уусмал, 240мг йод/мл - 370мг йод/мл					+	
	липиодол/этиодол	тарилгын уусмал, 480мг йод/мл					+	
15. Халдваргүйжүүлэх ба үжлийн эсрэг бодис								
15.1 Үжлийн эсрэг бодис								
282	повидон йод	гадуур хэрэглэх уусмал, 0.5% - 10%	+	+	+		+	ЖГ
283	хлоргексидин	гадуур хэрэглэх уусмал, 5% (диглюконат) (шингэлэх)				+	+	ЖГ
284	этанол	гадуур хэрэглэх уусмал, 70% (денатурат)				+	+	ЖГ
15.2 Халдваргүйжүүлэх бодис								
285	устөрөгчийн хэт исэл	гадуур хэрэглэх уусмал, 3%	+	+	+		+	ЖГ
286	хлорт нэгдлүүд	нунтаг, 0.1% - 3% (идэвхтэй хлор бүхий)				+	+	ЖГ
287	дөрөвдөгч аммонны нэгдлүүд	гадуур хэрэглэх уусмал, 2% - 9%				+	+	ЖГ
288	глутаральдегид	гадуур хэрэглэх уусмал, 2%				+	+	ЖГ
16. Бөөр, шээсний замд нөлөөлөх эм								
16.1 Шээлгэх эм								
289	гидрохлортиазид	шахмал, 25мг - 100мг	+	+	+		+	Ж
290	фуросемид	шахмал, 40мг	+	+	+		+	Ж
		тарилгын уусмал, 10мг/ мл				+	+	Ж
291	торасемид	шахмал, 2.5мг - 10мг				+	+	Ж
292	спиринолактон	шахмал, 25мг - 100мг				+	+	Ж
293	индапамид	шахмал, 1.5мг - 2.5мг				+	+	Ж
294	маннитол	тарилгын шингэн, 10% - 20%				+	+	Ж
295	ацетазоламид	шахмал, 250мг				+	+	Ж
16.2 Бусад								
296	кето амин хүчил (бөөрний дутагдалд)	шахмал, 630мг					+	Ж
297	Фосфомицин	уусмал бэлтгэх нунтаг 3 г					+	Ж
		тарилгын нунтаг, 1г - 2 г					+	Ж
17. Ходоод гэдэсний замын эмгэгүүдэд хэрэглэх эм								
17.1 Ходоодны хүчлийг багасгах ба ходоод хамгаалах эм								
298	хөнгөнцагааны гидроксид / фосфат + магнийн гидроксид / карбонат	шахмал (нийлмэл найрлагатай)				+	+	ЖГ
		сироп, (нийлмэл найрлагатай)				+	+	ЖГ
299	ранитидин	шахмал, 150мг - 300мг (гидрохлорид)				+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 25мг/мл (гидрохлорид)					+	Ж
300	фамотидин	шахмал, капсул, 20мг - 40мг				+	+	Ж
		тарилгын нунтаг, 20мг					+	Ж
301	омепразол	шахмал, капсул, 20мг - 40мг				+	+	Ж
		тарилгын нунтаг, 40мг					+	Ж
302	пантопризол	шахмал, капсул, 20мг - 40мг				+	+	Ж
		тарилгын нунтаг, 40мг					+	Ж

303	сукралфат	шахмал, капсул, 0.5г - 1г			+	+	+	Ж
304	мизопростол	шахмал, 200мкг			+	+	+	
Сэлгээ эм								
	эзомеразол	шахмал, 20мг- 40мг тарилгын нунтаг, 40 мг			+	+	+	
	лансопрозол	капсул, 30мг				+	+	
	висмутын субцитрат	шахмал, капсул, 120мг			+	+	+	
17.2 Бөөлжилт намдаах эм								
305	метоклопрамид	шахмал, 10мг (гидрохлорид) тарилгын уусмал, 5мг/ мл (гидрохлорид)	+	+	+	+	+	Ж
306	домперидон	шахмал, 10мг				+	+	ЖГ
307	ондансетрон	шахмал, 4мг - 24мг (гидрохлорид) тарилгын уусмал, 2мг/ мл (гидрохлорид)				+	+	Ж
17.3 Үрэвслийн эсрэг эм								
308	сульфасалазин	шахмал, 500мг			+	+	+	Ж
309	месалазин	лаа, 500-1000 мг шахмал, 500 мг					+	Ж
310	гидрокортизон	тарилгын нунтаг, 100мг - 125 мг (натрийн сукцинат)				+	+	Ж
17.4 Агчил тавиулах эм								
311	дротаверин	шахмал, 40мг (гидрохлорид) тарилгын уусмал, 20мг/мл (гидрохлорид)	+	+	+	+	+	ЖГ
312	атропин	тарилгын уусмал, 1мг/ мл (сульфат)				+	+	
313	гиосцин	шахмал, 10мг (бутилбромид, гидробромид) тарилгын уусмал, 20мг/мл, 400мкг/ мл, 600мкг/мл (бутилбромид, гидробромид)				+	+	ЖГ
							+	Ж
17.5 Туулгах эм								
314	бисакодил	шахмал, 5мг лаа, 10мг	+	+	+	+	+	Ж
315	лактолоз	сироп, 667мг/мл			+	+	+	ЖГ
17.6 Суулгалт намдаах эм								
316	олон найрлагат давсны бэлдмэл	нунтаг, (глюкоз + натрийн хлорид + калийн хлорид + натрийн цитрат/ натрийн карбонат), 13.5г/л + 2.6г/л + 1.5г/л + 2.9г/л	+	+	+	+	+	ЖГ
317	цайрын сульфат	шахмал, 20 мг	+	+	+	+	+	ЖГ
318	лоперамид	шахмал, капсул, 2мг				+	+	Ж
17.7 Элэг цөсний үйл ажиллагаанд нөлөөлөх болон элэг хамгаалах эм, бэлдмэлүүд								
319	силимарин	шахмал, капсул, 3.5мг -140мг шахмал, капсул, 100мг - 400мг	+	+	+	+	+	ЖГ
320	фосфолипид	шахмал, капсул, 300мг тарилгын уусмал, 250мг			+	+	+	ЖГ
					+	+	+	Ж

321	л-орнитин - л - аспарат	шахмал, капсул, 150мг - 500мг			+	+	Ж
		мөхлөг, 3г			+	+	Ж
		уух шингэн, 1500мг-10мл			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 5г			+	+	Ж
322	адеметионин	шахмал, 400мг				+	Ж
		тарилгын нунтаг, 400мг				+	Ж
323	амин хүчил (элэгний дутмагшилд)	мөхлөг, 3г + 4.15 г	+	+	+	+	Ж
324	гимекромон	шахмал, 200мг	+	+	+	+	Ж
325	моноаммони глициризинат + глицин+DL-метионин (глицерон)	шахмал, 25мг+25мг+35мг	+	+	+	+	Ж
326	моноаммоны глициризинат + глицин + Л-цистеин гидрохлоридын гидрат	тарилгын уусмал, 53мг+400мг+22.29мг			+	+	Ж
Сэлгээ эм							
	Цэх галуун тавагийн хуурай ханд	шахмал, 500мг			+	+	
17.8 Ходоод нойр булчирхайн шүүрэлд нөлөөлөх эм							
327	панкреатин	шахмал, капсул (нийлмэл найрлагатай)	+	+	+	+	Жг
328	панкреатин + симетикон	шахмал, (нийлмэл найрлагатай)	+	+	+	+	Жг
17.9 Ходоод гэдэсний замын цус алдалтанд нөлөөлөх эм							
329	октреотид	тарилгын уусмал, 0.05мг/мл - 0.1мг/мл			+	+	
18. Даавар, дааврын үйлдэлт бусад бэлдмэл							
18.1 Бөөрний дайвар булчирхайн даавар, түүний нийлэг эмүүд							
330	преднизолон	шахмал, 5мг		+	+	+	Ж
331	дексаметазон	тарилгын уусмал, 4мг/мл (фосфат)		+	+	+	Ж
332	метилпреднизолон	шахмал, 4мг - 16 мг (натрийн сукцинат)			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 125мг - 500мг (натрийн сукцинат)	+	+	+	+	Ж
18.2 Инсулин ба чихрийн шижин эмчлэх бусад эмүүд							
333	вилдаглиптин	шахмал, 50мг		+	+	+	Ж
334	гликлазид	шахмал, 30мг - 80мг		+	+	+	Ж
335	глимепирид	шахмал, 1мг - 3мг		+	+	+	Ж
336	инсулин	тарилгын уусмал, 40 ОУН/мл - 100 ОУН/мл (хэт богино, богино, дундаж, урт хугацааны үйлчлэлтэй холимог 2 шатлалт хүний болон аналог инсулин)	+	+	+	+	Ж
337	лираглутид	тарилгын уусмал, 6мл/мл				+	Ж
338	метформин	шахмал, 500мг - 1000мг (гидрохлорид)	+	+	+	+	Ж
339	репаглинид	шахмал, 0.5мг - 2мг				+	Ж
340	вилдаглиптин + метформин	шахмал, 50мг + 850мг, 50мг + 1000мг				+	Ж
341	дапаглифлозин	шахмал, 5 мг, 10 мг				+	Ж

342	ранибизумаб	тарилгын уусмал, 10мг/ мл				+	
Сэлгээ эм							
	глюкагон	тарилгын уусмал, 1мг/ мл				+	
18.3 Бамбай булчирхайн даавар ба түүний эсрэг эмүүд							
343	йодын бэлдмэл	шахмал, капсул, 60мг - 200мг (калийн давс)		+	+	+	жг
344	левотироксин	шахмал, 25мкг - 150мкг (натрийн давс)		+	+	+	ж
345	пропилтиоура-цил	шахмал, 50мг			+	+	ж
346	соматотропин	тарилгын уусмал, 100ОУН, 10мл-1.5мл			+	+	ж
347	тиамазол	шахмал, 5 мг, 10мг				+	ж
19. Дархлааны системд нөлөөлөх эм							
19.1 Оношлогооны бэлдмэл							
348	туберкулин, цэвэршүүлсэн протейны уусмал	тарилгын уусмал				+	+
19.2 Ийлдэс ба иммуноглобулины бэлдмэл							
349	татрангийн эсрэг ийлдэс	тарилгын уусмал, 500 ОУН			+	+	
350	галзуугийн эсрэг иммуноглобулин	тарилгын уусмал, 150 ОУН/мл			+	+	
351	татрангийн эсрэг иммуноглобулин	тарилгын уусмал, 500ОУН			+	+	
352	хиамдалын ийлдэс (А, В,Е төрөл)	тарилгын уусмал, 5000 ОУН - 10000 ОУН				+	
353	сахуугийн ийлдэс	тарилгын уусмал, 10000 ОУН - 20000 ОУН				+	
354	гепатит Б иммуноглобулин	тарилгын уусмал, 100 ОУН - 200 ОУН				+	
355	хачигт энцефалитын иммуноглобулин	тарилгын уусмал, 1 мл				+	
19.3 Вакцин							
19.3.1 Нийтлэг дархлаажуулалтанд хэрэглэх вакцин							
356	сүрьеэгийн (БЦЖ)	тарилгын уусмал		+	+	+	
357	гепатит А	тарилгын уусмал		+	+	+	
358	гепатит Б	тарилгын уусмал		+	+	+	
359	улаан бурхан	тарилгын уусмал		+	+	+	
360	улаан бурхан - гахайн хавдар - улаануудын	тарилгын уусмал		+	+	+	
361	сахуу - хөхүүл ханиад - татран - В гепатит - хемофилюс инфлюенза В-ийн	тарилгын уусмал		+	+	+	
362	сахуу - татрангийн	тарилгын уусмал		+	+	+	
363	татрангийн	тарилгын уусмал, 1 мл		+	+	+	
364	халдварт саагийн	тарилгын уусмал		+	+	+	
365	томуугийн	тарилгын уусмал		+	+	+	
366	пневмококкын эсрэг	тарилгын уусмал				+	
367	хачигт энцефалитын эсрэг	тун-0.5мл, 2 тун-1мл				+	
19.3.2 Сонгомол бүлгийн вакцин							
368	балнадын	тарилгын уусмал			+	+	
369	галзуугийн	тарилгын уусмал			+	+	
370	менингококкийн	тарилгын уусмал			+	+	
371	тарваган тахлын	тарилгын уусмал			+	+	

372	шар чичрэгийн	тарилгын уусмал					+		
373	боомын эсрэг	тарилгын уусмал					+	+	
374	хүний хөхөнцөр вирусийн эсрэг	тарилгын уусмал						+	
19.3.3 Бусад									
375	стафилококкын анатоксин	тарилгын уусмал						+	
376	сальмонеллэзын нян залгиур	уух уусмал						+	
377	балнадын нян залгиур	уух уусмал						+	
378	цусан суулгын нян залгиур	уух уусмал						+	
19.3.4 Дархлаа дэмжих эм									
379	тимомодулин	шахмал, 80мг	+	+	+	+	+	Ж	
		тарилгын нунтаг, 100мг						+	Ж
380	интерлейкин- 2	тарилгын уусмал, 0.25мг - 1мг					+	+	
381	циклоферон / меглюмина акридонатацетат/	тарилгын уусмал, 12.5%-2мл,						+	Ж
		шахмал, 250мг							Ж
Сэлгээ эм									
	Шинэсэрхүү бударганы спиртэн хандмал	спиртэн ханд, 50мл	+	+					
20. Булчин сулруулах ба холинэстеразийн эсрэг эм									
382	атракриум	тарилгын уусмал, 10мг/ мл (бесилат)					+	+	
383	неостигмин	шахмал, 15мг (бромид)					+	+	
		тарилгын уусмал, 0.5мг/мл - 2.5мг/ мл (метилсульфат)					+	+	
384	суксаметон	тарилгын уусмал, 50 мг/мл (хлорид)					+	+	
385	баклофен	шахмал, 10 мг, 20 мг					+	+	
386	рокурон	тарилгын уусмал, 10мг/ мл					+	+	
387	толперизон	шахмал, 50мг - 150мг					+	+	
		тарилгын уусмал, 100мг/мл					+	+	
388	пиридостигмины бромид	шахмал, 60мг, 180мг					+	+	
		тарилгын уусмал, 5мг- 1мл					+	+	
21. Нүдний өвчинд хэрэглэх эм									
21.1 Халдварын эсрэг эм									
389	натрийн сульфацетамид	нүдний дусал, 20% - 30%	+	+	+	+	+	Ж	
390	ацикловир	нүдний тосон түрхлэг, 3%					+	+	
391	гентамицин	нүдний дусал, 0.3% (3мг/мл) (сульфат)					+	+	
392	моксифлокса-цин	нүдний дусал, 0.5% (5мг/мл)					+	+	
393	офлоксацин	нүдний дусал, 0.3% (3мг/мл)					+	+	
394	хлорамфеникол	нүдний дусал, 0.25% - 1% (2.5мг/мл - 10мг/ мл)			+	+	+	Ж	
395	ципрофлокса-цин	нүдний дусал, 0.3% (3мг/мл)					+	+	
396	тетрациклин	нүдний тосон түрхлэг, 1% (гидрохлорид)					+	+	
397	тобрамицин	нүдний дусал, 0.3% (3мг/мл)					+	+	

398	эритромицин	нүдний тосон түрхлэг, 0.5%		+	+	+	ж
21.2 Үрэвслийн эсрэг эмүүд							
399	преднизолон	тарилгын уусмал, 0.1% - 1% (5мг/мл - 10мг/мл) (натрийн фосфат)		+	+	+	ж
400	дексаметазон	нүдний дусал, 0.1% (1мг/мл)			+	+	ж
401	дексаметазон + неомицин	уусмал, 4 мл			+	+	ж
402	бролицизумаб	тарилгын уусмал, 120мг/мл-0.23мл				+	ж
403	ранибизумаб	тарилгын уусмал, 10мг/мл			+	+	ж
404	триамцинолон	тарилгын уусмал, 40мг/мл,			+	+	ж
		тосон түрхлэг, 0.1%		+	+	+	жг
		шахмал, 4мг		+	+	+	ж
21.3 Хэсгийн мэдээгүйжүүлэх эм							
405	тетракаин	нүдний дусал, 0.5% (5мг/мл) (гидрохлорид)			+	+	
406	лидокаин	тарилгын уусмал, 20мг/мл (гидрохлорид)			+	+	ж
21.4 Нүдний чинэрээ эмчлэх эм							
407	ацетозоламид	шахмал, 250мг			+	+	ж
408	латанопрост	нүдний дусал, 0.005%			+	+	ж
409	пилокарпин	нүдний дусал, 0.5% - 2% (гидрохлорид, нитрат)		+	+	+	ж
410	тимолол	нүдний дусал, 0.25% - 0.5% (гидроген малеат)		+	+	+	ж
Сэлгээ эм							
	дорзоламид	нүдний дусал, 2% (20мг/мл) (гидрохлорид)			+	+	
	травопрост	нүдний дусал, 0.004% (гидрохлорид)				+	
	бринзоламид+ броминидин	нүдний дусал, 10мг/мл+5мг/мл				+	
	бринзоламид+тимолол	нүдний дусал, 10мг/мл+5мг/мл				+	
21.5 Хүүхэн хараа өргөсгөх эм							
411	атропин	нүдний дусал, 0.1% - 1% (сульфат)			+	+	
412	эпинефрин (адреналин)	нүдний дусал, 2% (гидрохлорид)			+	+	
413	фенилэфрины гидрохлорид	нүдний дусал, 2.5%,			+	+	
22. Нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд болон перинатал үеийн тусламж үйлчилгээнд хэрэглэх эм, бэлдмэлүүд							
22.1 Эр бэлгийн даавар ба түүнд нөлөөлөх эм							
414	метилтестостерон	шахмал, 5мг; 10мг			+	+	ж
415	тестостерон	тарилгын уусмал, 200мг - 250мг (энантат)				+	ж
22.2 Түрүү булчирхайн эмгэгт хэрэглэх эм							
416	тамсулозин	шахмал, капсул, 0.4мг (гидрохлорид)			+	+	ж
417	финастерид	шахмал, капсул, 5мг			+	+	ж
418	дутастерид	капсул, 0.5мг			+	+	ж

22.3 Жирэмслэлтээс хамгаалах эм бэлдмэл							
22.3.1 Дааврын бэлдмэл							
419	этинилэтрадиол + левоноргестрел	шахмал, 0.02мг - 0.04мг + 0.15мг			+	+	Ж
420	дезогестерол + этинилэстрадиол	шахмал, 150мкг + 20мкг, 150мкг + 30мкг				+	Ж
421	медроксипрогестерон	депо-тарилгын уусмал, 50мг/мл - 150мг/мл (ацетат)			+	+	
422	диеногест	шахмал 2мг				+	Ж
423	левоноргестрел чөлөөлөгч суулгац	суулгац, 75мг нийлбэр левоноргестрел 150мг (2 салаатай)				+	
Сэлгээ эм							
	этинилэтрадиол + дроспиренон	шахмал, 20мкг - 30мкг + 3мг			+	+	
	этинилэтрадиол+ ципротероны ацетат	шахмал, 20мкг - 30мкг + 2мг			+	+	
	эстрадиол валериат + левоноргестрел	шахмал, 2мг + 15мкг				+	
22.4 Өндгөвчний даавар							
424	этинилэстрадиол	шахмал, 50мкг				+	Ж
22.5 Үр тогтолтыг дэмжих бэлдмэл							
425	кломифен	шахмал, 50мг (цитрат)				+	
426	цетрореликс	тарилгын нунтаг, 0.25г - 3г					+
427	Фоллитропин альфа	тарилгын нунтаг, 75 ОУН - 300 ОУН					+
428	хорионы гонадотропин альфа	тарилгын нунтаг, 250мкг, 1500 ОУН - 3000 ОУН					+
22.6 Шар биеийн даавар							
429	медроксипрогестерон	депо-тарилгын уусмал, 50мг/мл - 150мг/мл (ацетат)				+	+
430	улипристал	шахмал, 5мг					+
22.7 Окситоцин болон умайн булчин агшаах эмүүд							
431	окситоцин	тарилгын уусмал, 5 ОУН/мл - 10 ОУН/мл				+	+
432	метилэргометрин	тарилгын уусмал, 200мкг (гидроген малеат)				+	+
433	мизопропростол***	шахмал, 200мкг				+	+
434	мифепристон***	шахмал, 25мг				+	+
22.8 Умайн булчин сулруулах эмүүд							
435	сальбутамол	шахмал, капсул, 2мг - 8мг (сульфат)				+	+
		тарилгын уусмал, 50мкг/мл (сульфат)				+	+
436	гексопреналин	тарилгын уусмал, 100мкг				+	+
437	дидрогестерон	шахмал, капсул, 10мг					+
23. Диализд хэрэглэх бэлдмэл							
438	диализийн уусмал	хэвлийд сэлбэх уусмал				+	+
439	севеламер	шахмал, 800мг				+	+
24. Сэтгэцийн болон зан үйлийн эмгэгийг эмчлэх эм							
24.1 Солиорлыг эмчлэх эм							
440	хлорпромазин	шахмал, капсул, 100мг (гидрохлорид)	+	+	+	+	СЖ
		тарилгын уусмал, 25мг/мл (гидрохлорид)				+	+
441	галоперидол	шахмал, 1.5мг - 5мг	+	+	+	+	СЖ
		тарилгын уусмал, 5мг/мл				+	+

442	дроперидол	тарилгын уусмал, 2.5мг/мл			+	+	СЖ
443	рисперидон	шахмал, 0.5мг - 4мг			+	+	СЖ
444	флуфеназин	тарилгын уусмал, 25мг/мл (деконат, энантат)			+	+	СЖ
445	зуклопентиксол	шахмал, капсул, 25мг/ мл (деконат, энантат)				+	
		тарилгын уусмал, 2мг - 100мг				+	
446	клозапин	шахмал, капсул, 25мг - 200мг				+	
Сэлгээ эм							
	левомепромазин	шахмал, капсул, 25мг	+	+	+	+	
		тарилгын уусмал, 25мг/мл			+	+	
	перфеназин	шахмал, 2мг - 4мг				+	
	кветиапин	шахмал, капсул, 250мг - 300мг				+	
	оланзапин	уусдаг шахмал, 5-20мг				+	
24.2 Сэтгэлийн хөдөлгөөнийг эмчлэх эм							
24.2.1 Сэтгэл гутралыг эмчлэх эм							
447	амитриптилин	шахмал, 10мг - 75мг (гидрохлорид)	+	+	+	+	Ж
448	сертралин	шахмал, 50мг - 100мг			+	+	Ж
449	флуоксетин	капсул, 20мг (гидрохлорид)			+	+	Ж
450	циталопрам	шахмал, 10мг - 40мг			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 20мг/мл			+	+	Ж
451	миртазапин	шахмал, 15мг-30мг			+	+	Ж
452	пароксетин	шахмал, 20мг			+	+	
24.2.2 Сэтгэл хөдлөлийн хоёр туйлт эмгэгийг эмчлэх эм							
453	литийн карбонат	шахмал, капсул, 100мг - 300мг	+	+	+	+	Ж
454	карбамазепин	шахмал, 100мг - 400мг	+	+	+	+	Ж
455	вальпроны хүчил (натрийн вальпроат)	шахмал, 100мг - 500мг		+	+	+	Ж
		мөхлөг, 100мг сироп, 54.64мг/мл		+	+	+	Ж
24.2.3 Тархины цусан хангамж сайжруулах эм							
456	винпоцетин	шахмал, 5мг - 10мг			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 5мг/ мл			+	+	Ж
457	инозин+никоти намид+рибофл авин+сукцинат (цитофлавин)	тарилгын уусмал, 0.2г+0.1г+0.02г+1г- 10мл			+	+	Ж
		шахмал, 0.3г + 0.05г + 0.025г + 0.005г			+	+	Ж
458	нимодипин	шахмал, 30 мг			+	+	Ж
		тарилгын шингэн, 0.2мг/мл			+	+	Ж
24.2.4 Тархины эд, эсийг хамгаалах эм							
459	пирацетам	шахмал, капсул, 200мг - 800мг	+	+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 10% - 20%		+	+	+	Ж
460	цитиколин	шахмал, 500мг			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 10 мг/мл, 100 мг/мл, 125мг/мл				+	Ж
461	метилкобаламин	шахмал, 500 мкг			+	+	Ж
		тарилгын уусмал 1500мкг/мл			+	+	Ж

462	инозин+никоти намид+рибофл авин+сукцинат (цитофлавин)	тарилгын уусмал, 0.2г+0.1г+0.02г+1г- 10мл шахмал, 0.3г + 0.05г + 0.025г + 0.005г			+	+	Ж
24.2.5 Мэдрэлийн эмгэгшилд хэрэглэх эм							
463	азатиоприн	шахмал, 50мг			+	+	Ж
464	гастродин	тарилгын уусмал, 200 мг капсул 5мг				+	Ж
465	галантамин	шахмал, 8 мг-16мг			+	+	Ж
466	золпидем	шахмал, 6мг, 10мг			+	+	
467	ипидакрины гидрохлорид	шахмал, 20мг тарилгын уусмал, 5мг/ мл - 15мг/мл			+	+	Ж
468	метилкобаламин	шахмал, 500мкг				+	Ж
469	офатумумаб	тарилгын уусмал, 20мг/0.4мл				+	Ж
24.3 Сэтгэл түгшилтийг намдаах эм							
470	альпразолам	шахмал, 250мкг - 2мг			+	+	
471	диазепам	шахмал, 2мг -10 мг тарилгын уусмал, 5мг/ мл	+	+	+	+	СЖ
472	мербикар	шахмал, 300мг - 500мг			+	+	
24.4 Үл ялиг зовлонт байдлыг эмчлэх эм							
473	кломипрамин	шахмал, капсул, 10мг - 75мг (гидрохлорид)				+	
24.5 Сэтгэц идэвхт эмийн бодисын шалтгаант эмгэгийг эмчлэх эм							
474	налтрексон	шахмал, 50мг (гидрохлорид) суулгац (гидрохлорид)			+	+	Ж
					+	+	Ж
25. Амьсгалын эрхтэний үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эм							
25.1 Гуурсан хоолойн багтраа өвчнийг эмчлэх эм							
475	аминофиллин	шахмал, 150мг - 350мг тарилгын уусмал, 24мг/мл			+	+	Ж
476	беклометазон	ингаляцийн цацлага, 50мкг/тун - 100мкг/тун (дипропионат)			+	+	Ж
477	беклометазон + формотерол	ингаляци цацлага 100мкг/тун+6мкг/тун			+	+	Ж
478	будесонид	ингаляцийн цацлага, 200мкг - 400мкг/тун хамрын шүршлэг, 64мкг/тун			+	+	Ж
479	ипратропын бромид	ингаляцийн цацлага, 20мкг - 500мкг			+	+	Ж
480	монтелукаст	шахмал, 4мг - 10мг			+	+	Ж
481	сальбутамол	шахмал, 4мг - 8мг (сульфат) ингаляцийн цацлага, 100мкг/тун (сульфат)			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 50мкг/мл (сульфат)			+	+	Ж
482	сальбутамол+ ипратропын бромид	утлагад зориулсан хөвмөл, 2.5-3мг/2.5мл + 500мкг/2.5мл	+		+	+	Ж
483	сальметерол	ингаляцийн цацлага, 25мкг/тун - 50мкг/тун			+	+	Ж
484	флутиказон	ингаляцийн цацлага, 25мкг/тун - 500мкг/тун (порпионат)			+	+	Ж
485	гликопиррон	ингляцийн капсултай нунтаг, 50мкг (бромид)				+	

486	флутиказон + сальметерол	ингаляцийн нунтаг, 125мкг + 25мг, 250мкг + 50мкг, 500мкг + 50мкг,				+	
487	индакатерол + мометазон	ингаляцийн цацлага, 150/320мкг				+	+
488	фенотерол + ипратропын бромид	ингаляцийн цацлага, 1.25мг + 500мкг				+	+
489	индакатерол + мометазон + гликопирон бромид	ингаляцийн цацлага, 150мкг + 50мкг + 80мкг				+	+
490	формотеролын фумарат	цацлага, 12мкг					+
491	теофиллин эфедрин	шахмал, 200мг - 350мг				+	Ж
Сэлгээ эм							
	индакатерол	ингаляцийн цацлага 300мкг				+	+
	монтелукаст + левоцетиризин	шахмал 10мг + 5мг				+	+
	омализумаб	тарилга 150мг				+	+
25.2 Ханиалга намдаах эм							
492	преноксдиазин	шахмал, 100мг	+			+	Ж
493	кодеин	шахмал, 15мг - 30мг				+	МЖ
25.3 Цэр ховхлох эм							
494	амброксол	шахмал, 30мг - 60мг (гидрохлорид)				+	ЖГ
495	ацетилцистеин	уусдаг шахмал, 600мг уусмал бэлтгэх нунтаг, 100мг - 600мг	+			+	ЖГ
26. Давс, ус, хүчил, шүлтийн тэнцвэрт нөлөөлөх бэлдмэл							
26.1 Уулгаж сэлбэх бэлдмэл							
496	олон найрлагат давсны бэлдмэл	нунтаг, (глюкоз + натрийн хлорид + калийн хлорид + натрийн цитрат/натрийн карбонат), 13.5г/л + 2.6г/л + 1.5г/л + 2.9г/л	+			+	ЖГ
26.2 Судсанд дулаар сэлбэх бэлдмэл							
497	глюкоз (декстроз)	тарилгын уусмал, 40% тарилгын шингэн, 5% - 20%				+	Ж
498	глюкоз (декстроз) + натрийн хлоридын холимог уусмал	тарилгын шингэн, 5% + 0.9%				+	Ж
499	натрийн хлорид	тарилгын шингэн, 0.9%				+	Ж
500	натрийн бикарбонат	тарилгын шингэн, 4%				+	Ж
501	рингерын уусмал	тарилгын шингэн, 100мл - 1000мл				+	Ж
27. Амин дэм, эрдэс бодисууд							
502	ретинол	шахмал, капсул, 10000 ОУН - 200000 ОУН (пальмитат)				+	ЖГ
		дулаар ууж хэрэглэх тосон уусмал, 100000 ОУН/мл (пальмитат)				+	ЖГ

503	холекальциферол	шахмал, капсул 400 ОУН - 60000 ОУН		+	+	+	жг
		уух усан уусмал, 400 ОУН/мл		+	+	+	жг
		тарилгын уусмал, 200000ЕД				+	+
Сэлгээ эм							
504	эргокальциферол уух усан уусмал, 200 ОУН/мл - 10000 ОУН/мл	шахмал, капсул, 50000 ОУН		+	+	+	
			+	+	+		
505	дигидрооксихолекальциферол	зөөлөн капсул 0.25мкг				+	+
28. Чих, хамар, хоолойн өвчинд хэрэглэх эм							
504	мометазон	хамрын шүршлэг, 0.5мг/мл (фураат моногидрат)				+	жг
505	офлоксацин	чихний дусал, 0.3%		+	+	+	ж
506	феназон, лидокаины гидрохлорид	чихний дусал, 0.64г/г + 0.16г/г				+	жг
507	фенилэфрины гидрохлорид	хамрын дусал, шүршлэг, 0.25%-0.5%				+	+
508	ципрофлоксацин	чихний дусал, 0.3%		+	+	+	ж
509	ципрофлоксацин + гидрокортизон	чихний дусал, 2мг/мл+10мг/мл				+	+
29. Үе мөчний эмгэгийг эмчлэх нөлөөлөх эм							
29.1 Тулай өвчнийг эмчлэх эм							
510	аллопуринол	шахмал, 100мг - 300мг				+	+
511	колхицин	шахмал, 0.5мг - 1мг				+	+
512	фебуксостат	шахмал, 40мг -120мг					+
29.2 Үе мөчний өвчнийг эмчлэх эм							
513	хлорохин	шахмал, 100мг - 200мг (фосфат, сульфат)				+	+
514	азатиоприн	шахмал, 50мг				+	+
515	метотрексат	шахмал, 2.5мг - 10мг (натрийн давс)				+	+
516	сульфасалазин	шахмал, 500мг				+	+
517	тоцилизумаб	тарилгын уусмал, 80мг/4мл, 200мг/10мл, 400мг/20мл					+
518	целекоксиб	шахмал, капсул, 100мг, 200мг				+	+
30. Шүдний бэлдмэлүүд							
519	фторид	тосон түрхлэг, крем, гель, 1000 - 1500 ppm				+	+
520	мөнгөний диамин фторид	усан уусмал, 38%				+	+

¹ Сэлгээ эм

с- хүүхдэд хэрэглэхийг хязгаарлана.

Эрүүл мэндийн сайдын 2023 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдрийн А/197 дугаар тушаалын
хоёрдугаар хавсралт

ХҮҮХДИЙН ЗАЙЛШГҮЙ ШААРДЛАГАТАЙ ЭМИЙН III ЖАГСААЛТ

	Эмийн нэр	Тун хэмжээ, хэлбэр	Багийн эмчийн салбар	Сум, өрх, тосгоны эрүүл мэндийн төв	Аймаг, дүүргийн нэгдсэн эмнэлэг	Тусгай мэргэжлийн төв, төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг	Нийтийн үйлчил- гээтэй эмийн сан
1. Мэдээгүйжүүлэх эмүүд							
1.1 Ерөнхий мэдээгүйжүүлэх бэлдмэл, хүчилтөрөгч							
1.1.1 Амьсгалаар хэрэглэх эм							
1	хүчилтөрөгч	амьсгалаар хэрэглэх (эмнэлгийн зориулалттай хий)			+	+	
2	азотын дутуу исэл	амьсгалаар хэрэглэх			+	+	
3	галотан	амьсгалаар хэрэглэх			+	+	
4	изофлуран	амьсгалаар хэрэглэх			+	+	
1.1.2 Тарилгаар хэрэглэх эм							
5	кетамин	тарилгын уусмал, 50мг/мл (гидрохлорид)			+	+	
6	тиопентал	тарилгын нунтаг, 0.5г (натрийн давс)			+	+	
7	пропофол	тарилгын уусмал, 10мг/мл			+	+	
1.2 Хэсгийн мэдээгүйжүүлэх эм							
8	лидокайн	хэсэг газарт хэрэглэх, 2% - 4% (гидрохлорид)			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 10мг/мл - 20мг/ мл (гидрохлорид), 5% (нугасаар мэдээгүйжүүлэх)			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 2% + эпинефрин, 1:200000 (гидрохлорид)			+	+	Ж
9	лидокайн + эпинефрин	шүдний зориулалттай тарилгын уусмал, 2% + эпинефрин 1:80000, 1:100000 (гидрохлорид)			+	+	
10	бупивикайн	тарилгын уусмал, 5мг/мл (гидрохлорид)			+	+	
		тарилгын уусмал, нугасны мэдээгүйжүүлэлтэд 5мг/мл + 7.5% глюкозтой хольж хэрэглэх (гидрохлорид)			+	+	
1.3 Мэс засал, жижиг мэс ажилбарт хэрэглэх эм							
11	атропин	тарилгын уусмал, 0.5мг/мл -1мг/мл (сульфат)			+	+	
12	мидазолам	тарилгын уусмал, 1мг/мл			+	+	

13	морфин	тарилгын уусмал, 10 мг/мл (гидрохлорид, сульфат)			+	+	МЖ
2. Өвдөлт намдаах, халуун бууруулах, үрэвслийн эсрэг эм							
2.1 Огийн бус эм							
14	ибупрофен	хөвмөл, 100мг/5мл - 200мг/5мл	+	+	+	+	ЖГ
15	парацетамол	хөвмөл, 120мг/5мл, 250мг/5мл	+	+	+	+	ЖГ
		ууж хэрэглэх дусал, 60мг/0.6мл	+	+	+	+	ЖГ
		лаа, 80мг - 300мг	+	+	+	+	ЖГ
2.2 Огийн бүлгийн эм							
16	морфин	шахмал, 10мг (гидрохлорид, сульфат)			+	+	МЖ
		тарилгын уусмал, 10мг/мл (гидрохлорид, сульфат)			+	+	МЖ
2.3 Зонхилон тохиолдох хам шинжүүдийн хөнгөвчлөх эмчилгээнд хэрэглэх эм							
17	амитриптиллин	шахмал, 10мг			+	+	Ж
18	дексаметазон	шахмал, 0.5мг - 2мг		+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 4мг/мл (фосфат)		+	+	+	Ж
19	диазепам	шахмал, 2мг, 5мг			+	+	СЖ
		тарилгын уусмал, 5мг/мл			+	+	СЖ
20	гиосцин	шахмал, 10мг (бутилбромид, гидробромид)			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 20мг/мл, (бутилбромид, гидробромид)				+	Ж
21	лактолоза	сироп, 667 мг/мл		+	+	+	ЖГ
22	ондансетрон	шахмал, 4мг (гидрохлорид)			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 2мг/мл (гидрохлорид)			+	+	Ж
3. Харшлын ба анафилаксийн эсрэг эм							
23	преднизолон	шахмал, 5мг		+	+	+	Ж
24	дексаметазон	тарилгын уусмал, 4мг/мл (фосфат)		+	+	+	Ж
25	гидрокортизон	тарилгын нунтаг, 100мг (натрийн сукцинат)			+	+	Ж
26	эпинефрин (адреналин)	тарилгын уусмал, 1мг /1мл (гидрохлорид, гидроген тартрат)		+	+	+	
27	лоратадин	сироп, 1мг/мл	+	+	+	+	Ж
28	деслоратадин	шахмал, 5мг			+	+	Ж
		сироп, 0.5мг/мл					
4. Хоргүйсүүр (антидот) ба хордлого тайлах эм							
4.1 Өвөрмөц бус							
29	идэвхжүүлсэн нүүрс	шахмал, 250мг	+	+	+	+	ЖГ
4.2 Өвөрмөц							
30	налоксон	тарилгын уусмал, 0.4мг/мл (гидрохлорид)			+	+	

31	кальцийн глюконат	тарилгын уусмал, 100мг/мл		+	+	+	Ж
32	атропин	тарилгын уусмал, 1мг/мл (сульфат)		+	+	+	
33	ацетилцистеин	уух шингэн 10%, 20% (10%, 20% уусмал бэлтгэж уух)	+	+	+	+	ЖГ
		тарилгын уусмал, 200мг/мл-10мл		+	+	+	Ж
34	кальцийн эдетат натри	тарилгын уусмал, 200мг/мл			+	+	
5. Уналт, таталтын эсрэг эм							
35	вальпроны хүчил (натрийн вальпроат)	сироп, 50мг/мл, 54.64мг/мл		+	+	+	
		уух шингэн, 200мг/5мл		+	+	+	
36	карбамазепин	шахмал, 100мг, 200мг		+	+	+	Ж
37	фенобарбитал	шахмал, 5мг		+	+	+	СЖ
38	диазепам	шахмал, 2мг, 5мг		+	+	+	СЖ
		тарилгын уусмал, 5мг/мл		+	+	+	СЖ
39	леветирацетам	шахмал, 250мг, 500мг		+	+	+	Ж
		уух шингэн, 100мг/ мл		+	+	+	Ж
40	ламотриджин	шахмал, 25мг, 50мг, 100мг		+	+	+	Ж
41	леводопамин + карбидопамин	шахмал 100мг/10мг, 100мг/25мг		+	+	+	Ж
6. Халдварын эсрэг эмүүд							
6.1 Шимэгч хорхойн эсрэг эмүүд							
42	левамитол	шахмал, 50мг (гидрохлорид)		+	+	+	Ж
43	мебендазол	шахмал, 100мг		+	+	+	Ж
44	альбендазол	хөвмөл, 100мг/5мл, 200мг/5мл,		+	+	+	ЖГ
45	пирантел	хөвмөл, 250 мг/5мл (эмбонат, памаот)		+	+	+	ЖГ
6.2 Бактерийн эсрэг эмүүд							
6.2.1 Бета лактамын антибиотикууд							
46	феноксиметилпени- циллин	шахмал, капсул, 250мг (калийн давс)	+	+	+	+	Ж
47	бензилпенициллин	тарилгын нунтаг, 0.5г (натрийн давс, калийн давс)		+	+	+	Ж
48	бензатин бензилпенициллин	тарилгын нунтаг, 1.2 сая ОУН		+	+	+	Ж
49	прокайн бензилпенициллин	тарилгын нунтаг, 1г (=1 саяОУН		+	+	+	Ж
50	клоксациллин	хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 125мл/5мл - 250мг/5мл (натрийн давс)	+	+	+	+	Ж
51	ампициллин	капсул 250мг	+	+	+	+	Ж
		хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 125мг/5мл- 250мг/5мл	+	+	+	+	Ж
		тарилгын нунтаг, 500мг (натрийн давс)		+	+	+	Ж

52	амоксициллин	капсул, 250мг (тригидрат)	+	+	+	+	Ж
		хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 125мг/5мл - 250мг/5мл (тригидрат)	+	+	+	+	Ж
53	амоксициллин +клавулоны хүчил	шахмал, 375мг хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 125мг + 31.25мг/5мл - 250мг + 62.5мг/5мл, 400мг + 57мг/5мл		+	+	+	Ж
		тарилгын нунтаг, 600мг		+	+	+	Ж
54	цефадроксил	хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 125мг/5мл - 250мг/5мл	+	+	+	+	Ж
55	цефалексин	капсул, 250мг	+	+	+	+	Ж
		хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 125мг/5мл - 250мг/5мл	+	+	+	+	Ж
56	цефиксим	хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 100мг/5мл			+	+	Ж
57	цефотаксим	тарилгын нунтаг, 250мг, 500мг (натрийн давс)			+	+	Ж
58	цефтриаксон	тарилгын нунтаг, 250мг, 500мг (натрийн давс)			+	+	Ж
59	цефтазидим	тарилгын нунтаг, 500мг (пентагидрат)			+	+	Ж
60	цефазолин	тарилгын нунтаг, 500мг		+	+	+	Ж
6.2.2 Бусад антибиотикүүд							
61	сульфаметоксазол + триметоприм	хөвмөл, 200мг/5мл + 40мг/5мл	+	+	+	+	Ж
62	нитрофурантоин	шахмал, 50мг	+	+	+	+	Ж
63	метронидазол	шахмал, 250мг	+	+	+	+	Ж
64	клиндамицин	капсул, 150мг (гидрохлорид)			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 125мг/5мл, 150мг/ мл (фосфат)			+	+	
65	эритромицин	шахмал, 250мг	+	+	+	+	Ж
		хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 125мг/5мл, 250 мг/5 мл	+	+	+	+	Ж
66	мидекамицин	хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 175мг/5мл			+	+	Ж
67	джозамицин	шахмал 500мг			+	+	Ж
68	азитромицин	хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 100мг/5мл, 200мг/5мл			+	+	Ж
69	гентамицин	тарилгын уусмал, 40мг/мл (сульфат)		+	+	+	Ж
70	ципрофлоксацин	шахмал, 250мг (гидрохлорид)	+	+	+	+	Ж
71	ванкомицин	тарилгын нунтаг, 500мг (гидрохлорид)				+	Ж
72	имипенем + циластатин	тарилгын нунтаг, 500 мг + 500 мг				+	Ж

73	меропенем	тарилгын нунтаг, 0.5г				+	Ж
6.2.3 Сүрьеэ эмчлэх эм							
74	изониазид	шахмал, 100мг				+	+
75	этамбутол	шахмал, 100мг (гидрохлорид)				+	+
76	пиразинамид	хөвмөл, 250мг/мл				+	+
77	рифампицин	шахмал, капсул, 150мг		+		+	+
		хөвмөл, 200мг/5мл		+		+	+
78	амикацин	тарилгын уусмал, 500мг (сульфат)				+	+
79	капреомицин	тарилгын нунтаг, 1г (сульфат)				+	+
80	цикloserин	капсул, 250мг				+	+
81	левофлоксацин	шахмал, 250мг, 500мг				+	+
		тарилгын шингэн, 5мг/мл				+	+
82	линезолид	хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 100мг/5мл					+
6.3 Мөөгөнцрийн эсрэг эм							
83	нистатин	шахмал, 500000 ОУН	+	+		+	+
84	гризеофульвин	шахмал, 125мг				+	+
85	флуконазол	капсул, 50мг - 200 мг				+	+
		тарилгын шингэн, 2мг/мл				+	+
6.4 Протозоины эсрэг эм							
86	метронидазол	шахмал, 250мг				+	+
		тарилгын шингэн, 5мг/1мл				+	+
6.5 Вирусын эсрэг бэлдмэл							
6.5.1 Херпес вирусын эсрэг эм							
87	ацикловир	тосон түрхлэг, крем, 5%	+	+		+	+
		шахмал, 200мг				+	+
6.5.2 Ретровирусын эсрэг бэлдмэл							
6.5.2.1 Нуклеозидууд/нуклеотит транскриптаз ферментийг эргэх шинж чанартайгаар дарангуйлагчид							
88	энтекавир	уух шингэн, 0.05мг/ мл				+	+
		шахмал, 0.5мг, 1мг				+	+
89	ламивудин	шахмал, 100мг		+		+	+
6.5.2.2 Нуклеозидын бус транскриптаз ферментийг эргэх шинж чанартайгаар дарангуйлагчид							
90	эфавиренз	шахмал, 600мг				+	+
91	невирапин	шахмал, 200мг				+	+
		хөвмөл, 50мг/5мл				+	+
6.5.2.3 Нийлмэл найрлагатай эмүүд							
92	ламивудин + невирапин + ставудин	шахмал, 30мг + 50мг + 60мг					+
93	ламивудин + невирапин + зидовудин	шахмал, 150мг + 200мг + 300мг					+
94	ламивудин + зидовудин	шахмал, 150мг + 300мг					+
6.5.3 Вирусын эсрэг бусад эмүүд							
95	осельтамивир	капсул, 30мг - 75мг (фосфат)				+	+
96	рибавирин	капсул, 200мг				+	+

97	хүний цэвэршүүлсэн гамма интерфероны эсрэг бие	шахмал, 0.003г, 0.006г дусал, 25мл	+	+	+	+	ЖГ
98	интерфероны индуктор	шахмал, 12мг				+	ЖГ
99	инозин пранобекс	сироп, 100мг/5мл, 250мг/5 мл				+	Ж
100	интерферон альфа2b	лаа, 150000- 1000000 ОУН			+	+	ЖГ
7. Мигрень эмчлэх эм							
7.1 Цочмог өвдөлт намдаах эм							
101	парацетамол	хөвмөл, 120мг/5мл, 250мг/5мл лаа, 80мг - 300 мг	+	+	+	+	ЖГ
102	ибупрофен	хөвмөл, 100мг/5мл - 200мг/5мл	+	+	+	+	ЖГ
7.2 Урьдчилан сэргийлэх эм							
103	пропранолол	шахмал, 20мг - 40мг		+	+	+	Ж
8. Хавдрын эсрэг, дархлал дарангуйлах, хөнгөвчлөх эмчилгээний эм							
8.1 Дархлаа дарангуйлах эм							
104	азатиопирин	шахмал, 50мг			+	+	Ж
105	циклоспорин	капсул, 25мг			+	+	Ж
8.2 Хорт хавдрын эсрэг эм							
106	винкрестин	тарилгын нунтаг, 1мг (сульфат)			+	+	Ж*
107	метотрексат	шахмал, 2.5мг (натрийн давс)			+	+	Ж*
		тарилгын уусмал, 25мг/мл (натрийн давс)			+	+	Ж*
108	месна	тарилгын уусмал, 100мг/мл			+	+	
109	циклофосфамид	тарилгын нунтаг, 200мг			+	+	Ж*
		шахмал, 25 мг			+	+	Ж*
110	цитарабин	тарилгын уусмал, нунтаг, 100мг				+	Ж*
111	доксорубицин	тарилгын уусмал, нунтаг, 10мг			+	+	Ж*
112	дактиномицин	тарилгын нунтаг, 0.5мг			+	+	Ж*
113	цисплатин	тарилгын уусмал, 1мг/мл			+	+	Ж*
114	карбоплатин	тарилгын уусмал, 10мг/мл			+	+	Ж*
115	паклитаксил	тарилгын уусмал, 6мг/мл			+	+	Ж*
8.3 Даавар, түүний эсрэг эмүүд							
116	преднизолон	шахмал, 5мг		+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 25мг/мл		+	+	+	Ж
117	метилпреднизолон	шахмал, 4мг (натрийн сукцинат)		+	+	+	Ж
		тарилгын нунтаг, 125мг - 250мг (натрийн сукцинат)		+	+	+	Ж
118	дексаметазон	тарилгын уусмал, 4мг/1мл (фосфат)		+	+	+	Ж
119	гидрокортизон	тарилгын нунтаг, 100мг (натрийн сукцинат)			+	+	Ж

9. Цусны системд нөлөөлөх эм							
9.1 Цус төлжүүлэх эм							
120	төмрийн давс	сироп, 50мг/5мл (сульфат)	+	+	+	+	ЖГ
121	фолийн хүчил	шахмал, 1мг - 5 мг	+	+	+	+	ЖГ
122	цианокобаламин	тарилгын уусмал, 500мкг		+	+	+	Ж
123	төмрийн давс + фолийн хүчил + цианокобаламин	шахмал, капсул, 162мг + 0.75мг + 7.5мкг		+	+	+	ЖГ
9.2 Цус бүлэгнэлтэнд нөлөөлөх эм							
124	гепарин	тарилгын уусмал, 1000 ОУН/мл - 5000 ОУН/мл (натрийн давс)		+	+	+	Ж
125	фитоменадион	шахмал, 10мг	+	+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 1мг/мл - 10мг/мл		+	+	+	Ж
126	варфарин	шахмал, 1мг - 5мг (натрийн давс)			+	+	Ж
127	протамина	тарилгын уусмал, 10мг/мл (сульфат)			+	+	Ж
10. Цусны бэлдмэл, сийвэн орлох эм							
10.1 Цус ба цусан бүтээгдэхүүн							
128	шинэ хөлдөөсөн сийвэн				+	+	
129	тромбоцитүүд				+	+	
130	цусны улаан эсүүд				+	+	
131	донорын цус				+	+	
10.2 Сийвэнгийн уламжлалын эм							
ДЭМБ-ын шаардлага хангах хүний цусны сийвэнгийн гаралтай бүх бүтээгдэхүүн хамаарна.							
10.3 Сийвэн орлох эм							
132	декстран 70	тарилгын шингэн, 6% (12г - 24г)		+	+	+	Ж
10.4 Сийвэнгийн бэлдмэл							
133	иммуноглобулин (хэвийн)	тарилгын уусмал, 50мг/мл (5% - 16%)			+	+	Ж
134	альбумин (уурагт бэлдмэл)	тарилгын шингэн, 5% - 20%			+	+	Ж
11. Зүрх судасны эм							
11.1 Цусны даралт бууруулах эм							
135	эналаприл	шахмал, 2.5мг - 5мг (малеат)	+	+	+	+	Ж
11.2 Зүрх судасны дутмагшилд хэрэглэх эм							
136	дигоксин	шахмал, 0.25мг		+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 0.025% (10мг/мл)			+	+	
137	допамин	тарилгын уусмал, 40мг/мл (гидрохлорид)			+	+	
138	фуросемид	шахмал, 10мг - 40мг	+	+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 10мг/мл		+	+	+	Ж
12. Арьсны өвчнийг эмчлэх эмүүд							
12.1 Мөөгөнцрийн эсрэг эм (хэсэг газрын)							
139	тербинафин	гель, крем, шүршлэг 1% (гидрохлорид)			+	+	Ж
140	миконазол	крем, 20мг/г			+	+	Ж

12.2 Халдварын эсрэг эм							
141	калийн перманганат	гадуур хэрэглэх уусмал, 1:10000	+	+	+	+	ЖГ
142	мөнгөний сульфадиазин	тосон түрхлэг, крем 10мг/г			+	+	ЖГ
12.3 Үрэвслийн эсрэг ба загатнаа намдаах эм							
143	гидрокортизон	тосон түрхлэг, крем, 0.1% - 1% (бутират, ацетат)		+	+	+	Ж
144	бетаметазон	тосон түрхлэг, 0.05% - 0.1% (дипропионат)			+	+	Ж
12.4 Арьсны эвэрлэгт нөлөөлөх ба гуужуулах эм							
145	бензоил пероксид	гадуур хэрэглэх уусмал, крем, 5%			+	+	ЖГ
146	салицилийн хүчил	гадуур хэрэглэх уусмал, 5%			+	+	ЖГ
147	уреа	тосон түрхлэг, крем, 5% - 10%				+	ЖГ
12.5 Хамуу эмчлэх эм							
148	бензилбензоат	шингэн тосон түрхлэг, 10% - 20%		+	+	+	ЖГ
13. Оношилгооны бодисууд							
13.1 Нүдэнд хэрэглэх эм							
149	тропикамид	нүдний дусал, 0.5% - 1%			+	+	Ж
13.2 Рентген тодруулагч бодис							
150	иопромид	тарилгын уусмал, 240мг йод/мл - 370мг йод/мл				+	Ж
14. Халдваргүйжүүлэх ба үжлийн эсрэг бодис							
14.1 Үжлийн эсрэг бэлдмэл							
151	повидон йод	гадуур хэрэглэх уусмал, 0.5% - 10%	+	+	+	+	ЖГ
152	хлоргексидин	гадуур хэрэглэх уусмал, 5% (диглюконат) (шингэлэх)		+	+	+	ЖГ
153	этанол	гадуур хэрэглэх уусмал, 70% (денатурат)		+	+	+	ЖГ
14.2 Халдваргүйжүүлэх бодис							
154	хлороксиленол	гадуур хэрэглэх уусмал, 4.8%		+	+	+	
155	глутаральдегид	гадуур хэрэглэх уусмал, 2%		+	+	+	
15. Бөөр, шээсний замд нөлөөлөх эм							
15.1 Шээлгэх эм							
156	гидрохлортиазид	шахмал, 25мг	+	+	+	+	Ж
157	фуросемид	шахмал, 10мг - 40мг	+	+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 10мг/мл		+	+	+	Ж
158	спиринолактон	шахмал, 25мг		+	+	+	Ж
159	маннитол	тарилгын шингэн, 10% - 20%		+	+	+	Ж
16. Ходоод, гэдэсний замын өвчнийг эмчлэх эм							
16.1 Нойр булчирхайн ферментүүд							
160	панкреатин	шахмал, капсул (нийлмэл найрлагатай)	+	+	+	+	ЖГ

16.2 Ходоодны хүчлийг багасгах ба шархлаа эмчлэх эм							
161	ранитидин	шахмал, 150мг (гидрохлорид)		+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 25мг/мл (гидрохлорид)				+	+
162	омепразол	капсул, 20мг - 40мг		+	+	+	Ж
		тарилгын нунтаг, 40мг				+	+
16.3 Бөөлжилт намдаах эм							
163	метоклопрамид	шахмал, 10мг (гидрохлорид)	+	+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 5мг/мл (гидрохлорид)		+	+	+	Ж
164	ондансетрон	шахмал, 4мг (гидрохлорид)			+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 2мг/мл (гидрохлорид)			+	+	Ж
16.6 Бусад бэлдмэл							
165	глицерин	лаа 1г, 1.5г, 2г		+	+	+	
166	лактолоза	сироп, 667мг/мл		+	+	+	ЖГ
167	цайрын сульфат	сироп, 10 мг/мл - 20мг/5мл		+	+	+	ЖГ
		шахмал, 10 мг - 20 мг	+	+	+	+	ЖГ
168	нифуруксазид	сироп, 220мл/5мл - 250мл/5мл	+	+	+	+	Ж
		шахмал, 100мг, 200мг	+	+	+	+	Ж
169	месалазин	шахмал, 500мг			+	+	Ж
		лаа, 500-1000мг			+	+	Ж
16.8 Ходоод гэдэсний замын цус алдалтанд нөлөөлөх бэлдмэл							
170	октреотид	тарилгын уусмал, 0.05мг/мл - 0.1мг/ мл				+	
17. Даавар, дааврын үйлдэлт бусад бэлдмэл							
17.1 Бөөрний дайвар булчирхайн даавар, түүний нийлэг эм							
171	гидрокортизон	шахмал, 10мг		+	+	+	Ж
17.2 Инсулин ба чихрийн шижин эмчлэх бусад бэлдмэл							
172	метформин	шахмал, 500мг (гидрохлорид)		+	+	+	Ж
173	инсулин	тарилгын уусмал, 40 ОУН/ мл - 100 ОУН/ мл (хэт богино, богино, дундаж, урт хугацааны үйлчлэлтэй холимог 2 шатлалт хүний болон аналог инсулин)		+	+	+	Ж
174	глюкагон	тарилгын уусмал, 1мг/мл				+	Ж
17.3 Бамбай булчирхайн даавар ба түүний эсрэг эм							
175	йодын бэлдмэл	шахмал, капсул, 60мг - 200мг (калийн давс)		+	+	+	ЖГ
176	левотироксин	шахмал, 25мкг - 50мкг (натрийн давс)		+	+	+	Ж
177	пропилтиоурацил	шахмал, 50мг			+	+	Ж

18. Дархлалын системд нөлөөлөх бэлдмэл							
18.1 Вакцин							
18.1.1 Нийтлэг дархлаажуулалтанд хэрэглэх							
178	сүрьеэгийн (БЦЖ)	тарилгын уусмал		+	+	+	
179	гепатит Б	тарилгын уусмал		+	+	+	
180	улаан бурхан	тарилгын уусмал		+	+	+	
181	улаануудын	тарилгын уусмал		+	+	+	
182	улаан бурхан - гахайн хавдар - улаануудын	тарилгын уусмал		+	+	+	
183	сахуу - хөхүүл ханиад - татран - гепатит Б - хемофилюс инфлюэнза В-ийн	тарилгын уусмал		+	+	+	
184	сахуу - татрангийн	тарилгын уусмал		+	+	+	
185	халдварт саагийн	тарилгын уусмал		+	+	+	
186	томуугийн	тарилгын уусмал		+	+	+	
187	боомын	тарилгын уусмал				+	
188	пневмококкын эсрэг	тарилгын уусмал				+	
18.1.2 Сонгомол бүлгийн бэлдмэл							
189	балнадын	тарилгын уусмал			+	+	
190	галзуугийн	тарилгын уусмал			+	+	
191	менингококкийн	тарилгын уусмал			+	+	
192	тарваган тахлын	тарилгын уусмал			+	+	
193	шар чичрэгийн	тарилгын уусмал				+	
194	хүний хөхөнцөр вирусийн эсрэг	тарилгын уусмал				+	
195	гепатит А - ийн эсрэг	тарилгын уусмал		+	+	+	
196	улиралын томуугийн	тарилгын уусмал		+	+	+	
18.1.3 Бусад							
197	стафилакоккын анатоксин	тарилгын уусмал				+	
198	сальмонеллэзын нян залгиур	уух уусмал				+	
199	балнадын нян залгиур	уух уусмал				+	
200	цусан суулгын нян залгиур	уух уусмал				+	
19. Булчин сулруулах ба холинэстеразын эсрэг бэлдмэл							
201	суксаметон	тарилгын уусмал, 50 мг/мл (хлорид)			+	+	
202	векурон	тарилгын нунтаг, 4мг, 10мг (хлорид)			+	+	
20. Нүдний өвчинд хэрэглэх эм							
20.1 Халдварын эсрэг бэлдмэл							
203	ацикловир	нүдний тосон түрхлэг, 3%		+	+	+	Ж
204	тетрациклин	нүдний тосон түрхлэг, 1% (гидрохлорид)		+	+	+	Ж
205	гентамицин	нүдний дусал, 0.3% (3мг/мл) (сульфат)		+	+	+	Ж
20.2 Үрэвслийн эсрэг эм							
206	преднизолон	нүдний дусал, 0.5% (5мг/мл) (натрийн фосфат)		+	+	+	Ж
20.3 Хэсгийн мэдээгүйжүүлэх бэлдмэл							
207	тетракаин	нүдний дусал, 0.5% (гидрохлорид)			+	+	
20.4 Хүүхэн хараа өргөсгөх эм							
208	атропин	нүдний дусал, 0.1% - 1% (сульфат)			+	+	
209	эпинефрин (адреналин)	нүдний дусал, 2% (гидрохлорид)			+	+	

21. Хэвлийн диализийн уусмал							
210	диализийн уусмал	хэвлийд сэлбэх уусмал				+	
22. Сэтгэцийн болон зан үйлийн эмгэгийг эмчлэх эм							
22.1 Солиорлыг эмчлэх эм							
211	хлорпромазин	шахмал, капсул, 10мг - 100мг (гидрохлорид)	+	+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 25мг/мл (гидрохлорид)			+	+	Ж
212	галоперидол	шахмал, 1.5мг	+	+	+	+	Ж
		тарилгын уусмал, 5мг/мл			+	+	Ж
22.2 Сэтгэлийн хөдөлгөөнийг эмчлэх эм							
22.2.1 Сэтгэл гутралыг эмчлэх эм							
213	амитриптиллин	шахмал, 10мг, 25мг (гидрохлорид)	+	+	+	+	Ж
214	флуоксетин	капсул, 20мг (гидрохлорид)				+	Ж
22.2.2 Тархины эд, эсийг хамгаалах эм							
215	тенотен (цэвэршүүлсэн тархины өвөрмөц уураг S-100 эсрэг бие *10-16нг/г - аас илүүгүй үйлчлэгч бодисын идэвхтэй хэлбэр агуулсан)	шахмал, 0.003г				+	ЖГ
23. Амьсгалын замын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эм							
23.1 Гуурсан хоолойн багтраа эмчлэх эм							
216	сальбутамол	шахмал, 2мг (сульфат)		+	+	+	Ж
		сироп, 2мг/5мл (сульфат)		+	+	+	Ж
		утлагын уусмал, 2.5мг/2мл, ингаляцийн цацлага, 100мкг/тун (сульфат)		+	+	+	Ж
		зажилдаг шахмал, 4мг, 5 мг		+	+	+	ЖГ
217	монтелукаст	зажилдаг шахмал, 4мг, 5 мг		+	+	+	ЖГ
218	будесонид	утлагын уусмал, 0.5мг/2мл		+	+	+	Ж
23.2 Ханиалга намдаах эм							
23.3 Цэр ховхлох эм							
219	амброксол	сироп, 15мг/5мл - 30мг/5мл (гидрохлорид)		+	+	+	ЖГ
		тарилгын уусмал (утлагаар хэрэглэх) 15мг/2мл			+	+	ЖГ
220	ацетилцистеин	уусмал бэлтгэх нунтаг, 100мг, 200мг		+	+	+	ЖГ
24. Давс, ус, хүчил, шүлтийн тэнцвэрт нөлөөлөх эм							
24.1 Уулгаж сэлбэх бэлдмэл							
221	олон найрлагат давсны бэлдмэл	нунтаг, (глюкоз + натрийн хлорид + калийн хлорид + трисодиум цитрат/натрийн карбонат), 13.5г/л + 2.6г/л + 1.5г/л + 2.9г/л	+	+	+	+	ЖГ

24.2 Судсанд сэлбэх бэлдмэл							
222	глюкоз (декстроз)	тарилгын уусмал, 40%		+	+	+	Ж
		тарилгын шингэн, 5% - 20%		+	+	+	Ж
223	глюкоз (декстроз) + натрийн хлоридын холимог уусмал	тарилгын шингэн, 5% + 0.9%		+	+	+	Ж
224	натрийн хлорид	тарилгын шингэн, 0.9%		+	+	+	Ж
225	натрийн бикарбонат	тарилгын шингэн, 4%		+	+	+	Ж
226	рингерийн уусмал	тарилгын шингэн, 100мл - 1000мл		+	+	+	Ж
227	рингер лактатын уусмал	тарилгын шингэн, 50мл - 500мл		+	+	+	Ж
24.3 Бусад							
228	тарилгын ус			+	+	+	ЖГ
25. Аминдэм, эрдэс бодис							
25.1 Дан найрлагатай эм							
229	аскорбины хүчил	шахмал, 50мг	+	+	+	+	ЖГ
		тарилгын уусмал, 50мг/мл		+	+	+	Ж
230	кальцийн глюконат	шахмал, 500мг	+	+	+	+	ЖГ
		тарилгын уусмал, 100мг/мл		+	+	+	Ж
231	йодын бэлдмэл	шахмал, капсул, 60мг - 200мг (калийн давс)		+	+	+	ЖГ
232	пиридоксин	шахмал, 20мг (гидрохлорид)		+	+	+	Ж
233	ретинол	шахмал, капсул, 10000 ОУН - 200000 ОУН (пальмитат)		+	+	+	ЖГ
		дуслаар ууж хэрэглэх тосон уусмал, 100000 ОУН/мл (пальмитат)		+	+	+	ЖГ
234	эргокальциферол	шахмал, капсул, 50000 ОУН		+	+	+	Ж
		уух усан уусмал, 200 ОУН/мл - 10000 ОУН/мл		+	+	+	Ж
235	холекальциферол	шахмал, капсул 400 ОУН - 1000 ОУН		+	+	+	ЖГ
		уух усан уусмал, 400 ОУН/мл		+	+	+	ЖГ
26. Хүүхдийн чих, хамар, хоолойн эмүүд							
236	будесонид	утлагын уусмал, 0.5мг/2мл, ингляцийн цацлага, 200 мкг/тун		+	+	+	Ж
		хамрын шүршлэг, 64мкг/тун			+	+	Ж
237	ципрофлоксацин	чихний дусал, 0.3% (гидрохлорид)			+	+	Ж
238	амброксол	утлагын уусмал, 15мг/2мл			+	+	Ж
239	биклотимол	шүршлэг, 2.5%				+	ЖГ

27. Нярайн асаргаанд хэрэглэх өвөрмөц эмүүд						
27.1 Нярайд хэрэглэх эм						
240	хлоргексидин	гадуур хэрэглэх уусмал эсвэл гель, 7.1% (диглюконат)-ыг 4% хүртэл сулруулах (хүй цэвэрлэх)			+	+
241	каффеин	тарилгын уусмал, 20мг/мл (цитрат)				+
242	ибупрофен	тарилгын уусмал, 5мг/мл				+
243	простогландин E	тарилгын уусмал, 0.5мг/мл (простогландин E1), 1мг/мл (простогландин E2)				+
244	сурфактант	хөвмөл, 80мг/мл (мөгөөрсөн хоолойд цацаж хэрэглэнэ)				+
		хөвмөл бэлтгэх нунтаг, 120мг				+
28.Үе мөчний эмгэгийн эмчилгээнд хэрэглэх эмүүд						
28.1 Үе мөчний өвчнийг эмчлэх эм						
245	метотрексат	шахмал, 2.5мг (натрийн давс)			+	+
						Ж
28.2 Ювениль үе мөчний эмгэгт хэрэглэх эм						
246	ацетилсалицилын хүчил	шахмал, 100мг - 500мг			+	+
						ЖГ

АНХААРУУЛГА, НАС БОЛОН ТУНГИЙН ХЯЗГААРТАЙ ХЭРЭГЛЭХ ЭМҮҮД

ацетилсалицилын хүчил	12 наснаас дээш
атропин	3 сараас дээш
бензил бензоат	2 наснаас дээш
бетаметазон (арьсанд зориулсан бэлдмэл)	Нярайд хэрэглэхгүй (гидрокортизоноор орлуулах).
дилоксанид	25 кг-аас дээш жинтэйд
ибупрофен	3 сараас дээш (Тарилгын уусмал хэлбэрт хамаарахгүй. Тарилгын уусмалыг нярайн цусан хангамжийн дутагдалд эмчийн хяналтанд хэрэглэнэ)
ксилометазолин	3 сараас дээш
лоперамид	4 наснаас дээш
метоклопрамид	Нярайд хэрэглэхгүй.
мизопростол	Зөвхөн эмнэлгийн нөхцөлд, эмчийн хяналтанд хэрэглэнэ.
мифепристон	Зөвхөн эмнэлгийн нөхцөлд, эмчийн хяналтанд хэрэглэнэ.
ондансетрон	1 сараас дээш
парацетамол	Үрэвслийн эсрэг эмчилгээнд хэрэглэхгүй.
пропофол	1 сараас дээш
ретинол	Жирэмсэн үед хоногт 25000 ОУН тунгаас ихгүй хэрэглэнэ.
этанол агуулсан бэлдмэл	2 наснаас дээш

сульфаметоксазол + триметоприм	6 сараас дээш
тетракаин	Нярайд хэрэглэхгүй.
цефазолин	1 сараас дээш
цефтриаксон	жирэмсний 41 долоо хоног дээш
ципрофлоксацин	12 наснаас дээш
флюксетин	8 наснаас дээш
эфавиренз	3 наснаас дээш эсвэл 10кг-аас дээш жинтэй
атазинавир	25 кг-аас дээш жинтэй
дарунавир	3 наснаас дээш
мөнгөний сульфадиазин	2 сараас дээш

ТАЙЛБАР, ТЭМДЭГЛЭГЭЭ

ЖГ	Нийтийн үйлчилгээтэй эмийн санд жоргүй олгоно.
Ж	Нийтийн үйлчилгээтэй эмийн санд жороор олгоно.
Ж*	Зөвхөн амбулаторийн үйлчлүүлэгчидэд үйлчлэх эмийн санд /2018/А/423/ жороор олгоно.
СЖ	Жороор олгоно (сэтгэцэд нөлөөт эм).
МЖ	Мансууруулах эмийн жороор олгоно.
шахмал, капсул	Бүх хэлбэрүүд хамаарна (бүрхүүлтэй, хатуу, зөөлөн, уртасгасан үйлчилгээтэй гэх мэт).
сироп	Бүх хэлбэрүүд хамаарна (уусмал, хөвмөл, шингэн гэх мэт).
тарилгын уусмал	Бүх хэлбэрүүд хамаарна (коцентрацтай, тосон, хөвмөл гэх мэт).
тарилгын нунтаг	Бүх хэлбэрүүд хамаарна (лиофилизат, тарилгын нунтаг уусгагчийн хамт гэх мэт).
лаа	Бүх хэлбэрүүд хамаарна (үтрээний, шулуун гэдэсний гэх мэт).
Тухайн шатлалд заавал байх шаардлагагүй эмийг хоосон нүдээр тэмдэглэв.	